

Intervju: Zoran Lutovac

NEMA PODELE ALI IMA ROVARENJA

Intervju: Marko Anđelković, akademik

SAMO NEPOSLUŠNOST MENJA SISTEM

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

VREME

broj
1509

5. decembar 2019.

AFERA JOVANJICA

**PUSTI DA
ZVONI
TELEFON**

Sreda 11. decembar 2019.

DOM NARODNE SKUPŠTINE REPUBLIKE SRBIJE, BEOGRAD

- K O N F E R E N C I J A -

SVET U 2020.

Vladimir Marinković, potpredsednik Narodne skupštine Republike Srbije

Zoran Đorđević, ministar u Vladi Republike Srbije

Aleksandar Vulin, ministar u Vladi Republike Srbije

Suzana Paunović, direktorka Kancelarije za ljudska i manjinska prava

Goran Vesić, zamenik gradonačelnika grada Beograda

Sem Fabrici, šef Delegacije EU u Beogradu

Dubravka Negre, šefica kancelarije za Zapadni Balkan Evropske investicione banke (EIB)

2020 vision: Brexit, Europe and the Balkans

The view from London by **Joan Hoey**, The Economist

Panel br. 1 / Evropa 2020

Čujete li "Odu radosti" ili je to neka druga pesma?

Case Study 1 / Srbija, jednaka za sve

Biljana Barošević, pomoćnica ministra za rad zapošljavanje, socijalna i boračka pitanja

Case Study 2 / Reality Check

"Deglobalizacija i posledice", **Nebojša Katić**, ekonomista

Panel br. 2 / Ekonomija Srbije u 2020.

Imperativ održivog rasta

Panel br. 3 / Vrednost u zdravstvu

Transformacija zdravstvenog Sistema kroz jačanje saradnje privatnog i javnog sektora

Panel br. 4 / Privreda u Srbiji i razvoj industrijskih grana

Domaće i internacionalne kompanije o poslovanju na srpskom tržištu

Panel br. 5 / Sport & Business

Kako do uspešnog i profesionalnog sporta

Case Study 3 / Turski tok

Presek stanja i očekivanja od 2020.

Dušan Bajatović, direktor Srbijagasa

Završne reči:

Maja Gojković, predsednica Narodne skupštine Republike Srbije

UTORAK / 10. decembar 2019. / Hotel Crowne Plaza

GALA VEČERA: SVET U 2020.

Ivica Dačić, ministar spoljnih poslova u Vladi Republike Srbije (*tbc*)

Fransoaz Žakob, stalna koordinatorka UN u Beogradu

Žan Luj Falkoni, ambasador Francuske u Beogradu

Šan Meklaud, ambasadorica Velike Britanije u Beogradu

#svetu2020 / www.communications.rs/svetu2020

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnici glavnog urednika

Jovana Gligorićević, Momir Turudić

redakcija

Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević,
Radoslav Čebić, Sonja Čirić (kultura),
Zora Drčelić, Jovana Georgievski,
Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet),
Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović,
Radmilo Marković, Saša Marković,
Ivana Milanović Hrašovec,
Marija Janković (foto),
Milan Milošević, Teofil Pančić,
Saša Rakezić, Mirko Rudić,
Nedim Sejdić, Tamara Skrozza,
Zoran Stanojević, Bojan Stekić,
Dragan Todorović, Tanja Topić,
Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrda (foto)

tehnička redakcija:

Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;lektori: Olga Babić, Živana Rašković,
Ivana Stanković;korektori: Nikola Dragomirović,
Ana Čuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje

www.vreme.com

Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028

COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno.

Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 **Dosije Jovanjica:** Pusti da zvoni telefon08 **Raspirivanje paranoje:** Atentati iz tabloida12 **Intervju:** Zoran Lutovac15 **Nuspojave:** Oni dolaze16 **Bilans – godišnjica protesta**

#1 od 5 miliona: Godina građanskog buđenja

19 **TV Manijak:** Ideje naše, benzin vaš...20 **Intervju:** Marko Anđelković26 **Lični stav:**

Interes humanitarnog regionalizma

28 **Država i solidarnost:**

Kucanje na vrata države

30 **Zašto srpski kapital ne može u Hrvatsku:**

Bajadera iz našeg sokaka

33 **Putevi oko znakova:** Mravi i filozofi

34 **Reagovanje: Anatomija slučaja Grobnice za Borisa Davidovića**

KULTURA

38 **Pozorište: Nana i**

Mnogo buke ni oko čega

40 **Premijere (2):** Semper idem41 **Pozorište:** Zagreb, ZKM festival42 **Album:** Thanks for the Dance44 **Studije:** Kako otključati sliku45 **Srpski film na FAF-u:**

Pet autorskih (ne baš lakih) komada

47 **Provetravanje:**

Monstrumki za rođendan

SVET

48 **Grčka:** Nova izbeglička kriza51 **Hrvatska:**

Štrajk prosvetnih radnika

52 **Albanija:** Posledice zemljotresa

MOZAIK

54 **Iz ateljea:** Šta slika od mene hoće56 **Igor Vasiljev:**

Olovna sudbina zlatnog dečka

58 **Istorija:** Zabava u ratnom Solunu61 **Navigator:**

Komunikacija neopranih zuba

62 **Vreme uživanja:** Jesen

Građanski i opozicioni protesti su počeli u Kruševcu, 30. novembra prošle godine, nedelju dana posle napada na opozicionog lidera Borka Stefanovića. Fotografija njegovog krvavog potiljka na društvenim mrežama bila je neposredan povod za skup i tribinu "Stop krvavim košuljama". Protesti i dalje traju.

ZORA DRČELIĆ

Braneći Sinišu Malog kome će doktorat biti poništen kao plagijat, Aleksandar Vučić je rekao da su, eto, i velikog Danila Kiša isto tako neopravdano napadali da je plagirao doktorat, ali da se pisac odbranio. Obaška neukost, nesuvislost i neistinitost ove izjave, valja se podsetiti skandala nastalog nakon objavljivanja Grobnice za Borisa Davidovića koji je potresao Jugoslaviju

IVAN IVANJI

Dve najsvežije beogradske premijere nametnule su pitanje izbora i kontekstualizacije klasičnih dela na aktuelnom repertoaru

MARINA MILIVOJEVIĆ MAĐAREV

Na naslovnoj strani: **Andrej Vučić**Fotografija na naslovnoj strani: **Tanja Valić/ Tanjug**

PUSTI DA ZVONI

Zašto je vlast probala da zataška vest o hapšenju grupe zbog uzgoja i prodaje marihuane na gazdinstvu za organsku hranu? Šta govori službena legitimacija kod uhapšenog Predraga Koluvijske, njegov telefonski imenik pun imena važnih ljudi u Srbiji i što se mnogi kunu da je tražio zaštitu od Andreja Vučića lično? Da li je sve ovo trebalo ne samo da posluži kao prikrivanje i zataškavanje "afere Krušik", nego i kao svojevrsna poruka Nebojše Stefanovića s obzirom da se za njega priča da je u permanentnom sukobu sa Andrejem Vučićem? Jer, što znači kada ministar unutrašnjih poslova kaže da Andrej Vučić šest meseci nije imao kontakt sa vlasnikom plantaže marihuane Koluvijskom? Ako za poslednjih šest meseci znamo sigurno, da li ono šta je bilo pre toga tek treba da se utvrdi

P ad grupe koju predvodi Predrag Koluvijski i koja se sumnjači za ilegalnu proizvodnju narkotika – marihuane, predstavlja jedan od najzanimljivijih slučajeva u svetu proizvodnje, distribucije i zaplene narkotika.

Poljoprivredno gazdinstvo Jovanjica, nazvano po luci na Atosu koju koriste monasi bratstva manastira Hilandar, postalo je top priča u danima kada vlast u Srbiji na sve načine pokušava da zataška pojedinosti "afere Krušik"; ona je pokazala da najviši predstavnici vlasti u Srbiji ne govore istinu, a neki od njih su moguće umešani u krivična dela za koja se ide na robiju.

Policija, čitaj vlast, najpre je probala da zataška ovu vest o hapšenju grupe sa gazdinstva Jovanjica o kojoj se nekako slučajno pojavio kratki izveštaj na RTV Vojvodina sredinom novembra. A onda, kada je postalo jasno da se dim sa tog gazdinstva proširio na celu Srbiju, režim je uzeo da objašnjava šta se u stvari dogodilo i da je to samo još jedan od velikih uspeha MUP-a na čijem je čelu dr Nebojša Stefanović, umešan direktno u "afere Krušik". Dodatne sumnje da je reč o poslu u koji su umešani ljudi iz vlasti podgrejala je i opozicija: preko svojih izvora saopštili su da je zapravo reč o gazdinstvu i poslu koje vodi Andrej Vučić, brat predsednika Srbije Aleksandra Vučića, a da je Kotoranin Koluvijski samo operativac.

Pa ako je tako, da li je sve ovo trebalo ne samo da posluži kao prikrivanje i zataškavanje svega iz Krušika, nego kao i svojevrsna poruka ministra Stefanovića? Za njega se, naime, priča da je u permanentnom sukobu sa Andrejem Vučićem pošto im se poslovi ukrštaju i da se bore za prevlast unutar beogradske sekcije vladajuće Srpske napredne stranke.

Opozicija tvrdi, u najdrastičnijem obraćanju dosad predsednika Dveri Boška Obradovića, da je reč o sukobu dva kriminalna klana, Stefanovićevog i onog Andreja Vučića. Neki drugi izvori – iz policijske i obavestajne zajednice – govore da je reč o tome da Vučić igra svoju standar-

dnu igru pred izbore: izaziva sukobe unutar svojih redova da bi na bolji način mobilisao sve njih pred izbore koji se, razume se, moraju dobiti sa velikom razlikom.

Pored toga, pojavili su se i Vučić i Stefanović uživo da objasne šta se događa. Vučić je u nonšalantnom i ironičnom stilu, uživo na TV Hepi u ponedeljak 25. novembra, ovlaš pomenio ovaj slučaj, govoreći zapravo o jednom drugom slučaju "zaplene polja marihuane" od pre nekoliko godina u Gakovu, kada je njegova partijska saborkinja Marija Obradović bila označena kao osoba čiji partner uzgaja i prerađuje marihuanu na velikom poljoprivrednom dobru.

Stefanović je imao drugi pristup: kazao je vanrednu konferenciju za novinare u subotu 30. novembra 2019. godine koja je po dramatici podsećala na onu iz oktobra 2016. godine kada je ubijen Aleksandar Stanković zvani Sale Mutavi. Stefanović je sve veze Andreja Vučića za uhapšenima demantovao, optužio opoziciju da laže, zasnivajući svoje tvrdnje na nalazima istrage o kojoj, navodno, nije mogao i smeo da govori.

Tako se dogodilo da je ipak pomenio Andreja Vučića kada je rekao da on nije šest meseci imao kontakt sa vlasnikom plantaže marihuane Predragom Koluvijskom. Dakle, za poslednjih šest meseci znamo sigurno, a šta je bilo pre toga tek treba da se utvrdi.

Opozicija, okupljena u Savezu za Srbiju, pokušava da poslednjih meseci ovaj režim predstavi kao organizovanu kriminalnu grupu, insistirajući na aferama. Njih je, zaista, bilo nebrojeno u poslednjih sedam godina. S druge strane, režim se brani lakonski odgovarajući da su to sve laži koje dolaze od grupacije predvođene Draganom Đilasom: "ukrao je 620 miliona" kao papagaji ponavljaju svi službenici režima Aleksandra Vučića, kao i mediji pod njegovom kontrolom.

Novinarskim jezikom: ako je Slobodan Milošević otišao u istoriju uz atribuciju "kasapin sa Balkana", onda bi Vučić trebalo da ode kao "šef mafijaške organizacije", a uz Dragana Đilasa bi trebalo uvek da

TELEFON

PROBLEM: N. Stefanović i A. Vučić
Foto: Filip Krainčanić / Tanjug

stoji "najveći lopov u istoriji Srbije". Kada se zanemari ovo političko prepucavanje, ostaje otvoreno pitanje – kako je bilo moguće da se čovek u bliskim odnosima sa Aleksandrom Vulinom i Zoranom Babićem (njih dvojica su posećivali to "poljoprivredno dobro" i hvalili uspehe svog domaćina) bavi uzgojem hektara marihuane i da li je njegovo hapšenje dokaz da policija ipak dobro radi svoj posao? Ili se, možda, radi o pukoj instrumentalizaciji MUP-a da bi se ministar pozicionirao pred potencijalno uklanjanje iz stranke?

U zbiru, eventualnim filmskim scenaristima sve se otvorilo: imaju ogromnu zaplenu droge za koju se možda ispostavi da je samo deo jednog šireg regionalnog i međunarodnog lanca proizvođača, prerađivača i distributera, imaju ministre, imaju crkvu, imaju predsednika i njegovog brata i brojne njihove saradnike, a tu je i dobri policajac, sin policijskog generala Sente Milenkovića, koji je možda i na svoju ruku zapalio vatru u kojoj može da izgori ne samo nekoliko hiljada kilograma marihuane (što bi možda, po nekima, blagotvorno delovalo na celu Srbiju) nego i režim koji sve više kleca zbog nemogućnosti da sakrije sve poslove kojima se bave njegovi najistaknutiji članovi.

KO JE KALUĐER I U KOG BOGA VERUJE

Poznavaoi pop kulture znaju tu priču: Jamajka, Bob Marli, rastafarijanska religija, i sveta biljka cannabis sativa, marihuana – ljudi je puše da bi se smirili i bili vedri. Legalizovana je u mnogim zemljama i mnogo je više ljudi konzumira nego što je spremno da prizna. Ona je od hipi pokreta bila simbol slobode i nepristajanja na ono što je dominantno u društvu.

Marihuana je u Srbiji droga, kako kaže Vučić "od nje se počinje, a znamo na čemu se završava", ponavljajući standard da svi "registrovani narkomani" počinju sa pušenjem marihuane, a potom prelaze na teže droge poput heroina.

Predsednik nije nikada pušio, ali zna. A da li je znao Koluvija ako se ispostavi da nije uzgajao industrijsku konoplju koja je dozvoljena i čije je uzgajanje

eksploziralo u Srbiji i regionu poslednjih desetak godina, nego onu koja se prodaje po ceni od 5000 evra za kilogram, na veliko? To ćemo tek da saznamo.

Ono što sada znamo o njemu, tom šampionu proizvodnje, jeste da je važio za jednog od najboljih proizvođača organske hrane u Srbiji, odnosno, da je tako reklamirao svoju plantažu Jovanjica. Ime joj je dao jer je očevito reč o velikom verniku i pokloniku Svete gore i Srpske pravoslavne crkve uopšte. Jer teško je verovati da je mogao da "uzme" to ime tek tako mada se zna da je to ime luke koja, na neki način, pripada manastiru Hilandar.

Koluvija je poreklom iz Kotora, što nije dobro za njegovu reputaciju imajući u vidu da su dva najveća narko-kartela u regionu takođe iz Kotora, škalski i kavački, čuveni kao distributeri kokaina. Dakle, poljoprivrednik, vernik, uspeo je da napravi svoj mali raj na 55 kilometara od Beograda, izgrađivši ogromnu plantažu za uzgoj organskih proizvoda. Možemo da zamislimo kako svojim brzim i moćnim automobilom često jezdi od grada do farme i na jednom takvom putu, dok je vozio malo brže od dozvoljenog, a imao je i rotaciona svetla, ulovila ga je grupa beogradskih policajaca predvođena načelnikom Odeljenja za narkotike beogradske policije Slobodanom Milenkovićem.

Ovo izgleda kao neverovatna "splet okolnosti" kome dodatni šarm daje činjenica da Koluviju hapsi sin nekadašnjeg generala policije Sente Milenkovića, čoveka čiju je karijeru obeležilo čuvanje Slobodana Miloševića. Zato možemo da pretpostavimo da se i načelnik odeljenja za narkotike zove po čoveku uz koga je njegov otac proveo veći deo svoje karijere. O detaljima hapšenja i otkrića plantaže prvi je detaljno izvestio BIRN, koristeći izvore čije će navode docnije potvrditi i ministar Stefanović na konferenciji za novinare, ali sa šesnaest dana zakašnjenja.

BIRN je o svemu pisao sedam dana pošto se "dogodio":

"Ukupno devet osoba, uključujući dvojicu koji su bili u 'audiju', nalaze se u pritvoru zbog sumnje da su uzgajali drogu, potvrdili su za BIRN i MUP i Tužilaštvo za organizovani kriminal."

U pitanju su P.K., Z.M., V.Ž., P.Ž., P.H., S.H., V.B., B.J. i B.M., koji se sumnjiče da su kao organizovana kriminalna grupa izvršili

Foto: Tanja Valić / Tanjug

Foto: rtvstarapazova.rs

krivično delo neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga.

"Organizovanoj kriminalnoj grupi se stavlja na teret da je u periodu od januara do novembra 2019. godine, na području opštine Stara Pazova i Indija, odnosno u staklenicima privrednog društva Jovanjica, vršila uzgajanje opojne droge kanabis koja sadrži psihoaktivnu komponentu THC u količini većoj od 0,3%", piše u odgovoru tužilaštva upućenog BIRN-u.

Inače, prema Zakonu o psihoaktivnim kontrolisanim supstancama, zabranjeno je gajenje vrsta i varijeteta konoplje (rod cannabis) koji mogu sadržati više od 0,3% supstanci iz grupe tetrahidrokanabinola.

Navodi se i da je svih devet osoba saslušano u Tužilaštvu za organizovani kriminal i da je svima, na predlog tužilaštva, sudija za prethodni postupak Posebnog odeljenja Višeg suda u Beogradu odredio pritvor.

Iz MUP-a nam je takođe potvrđeno da je kod jednog od privedenih pronađena

falsifikovana policijska legitimacija. Protiv njega je podneta krivična prijava zbog krivičnog dela posebni slučajevi falsifikovanja isprave.

Sve ovo šest dana kasnije potvrdio je i Stefanović, na konferenciji koja za njega nije bila prijatna i iako se trudio da priča o Jovanjici bude još jedan primer neverovatno dobrog rada policije posebno u oblasti zaplene narkotika, čini se da mu je malo ko verovao. Ministar je odavno izgubio kredibilitet i svako njegov pojavljivanje i javno hvaljenje čita se samo u jednom ključu: pokušaj da se odvuče pažnja od afere u koje je sam uvučen i od kojih beži.

KOGA JE ZVAO KALUĐER KOLUVIJA

Stefanović je pokazao u poslednjih sedam godina da je čovek posebnog kova i da je u stanju da izdrži sve moguće napade, čime se upisao na visoko mesto političkih oportunističkih kojima je srpska istorija puna. Ni lažni doktorat, ni lažne osnov-

Foto: minrzs.gov.rs

Foto: mup.gov.rs

FIGURE DRAMATIS U NOVOJ AFERI:
Andrej Vučić; uhapšeni Predrag Koluvija
sa A. Vulinom (gore) i Z. Babićem (dole);
uzgoj na dobru Jovanjica

ne studije, ni nerad MUP-a u slučaju Savamala, ni gomila mafijaških ubistava na ulicama Srbije, ni pokušaj ubistva novinara iz Vršina Milana Jovanovića za šta je optužen Stefanovićev "čovjek iz Grocke", ni skandali njegovog oca Branka, ni skandali njegove bivše saradnice Dijane Hrkalović, ništa nije moglo da poremeti ovog smirenog čoveka sa Bežanijske kose.

Stefanović je predstavnik onog soja političara koji su kao presvučeni teflonom i više liče na bota nego na individuu. Izgleda kao da je čitav život posvetio ispunjenju zapovesti Aleksandra Vučića, a iza toga, s vremenom, izlaze razne stvari koje ga prikazuju u drugom svetlu. Sa svojim prijateljima i kumovima, kao i poslovnim partnerima, zauzeo je važno mesto u strukturi Vučićeve Srbije, a znao je da razgovara sa "partnerima" i sa istoka i sa zapada.

Rasulo u srpskoj policiji i korupciju pokušavao je i uspevao da prikrije boljim materijalnim uslovima za policajce i stra-

hovladom među onima koji nisu na ulici. Bezbroj puta je koristio mesto ministra policije da govori stvari koje nisu u njegovom mandatu nego mandatu tužioca, pa je to uradio i sada kada je objašnjavao i saopštavao pojedinosti iz slučaja Jovanjica. Jer, Stefanović se poslednjih meseci ne može iskobeljati iz pogrešnih poteza koje je napravio u vezi sa slučajem Krušik i hapšenjem Aleksandra Obradovića i mnogi i ovu aferu tumače kao njegov fabrikat jer neki izvori tvrde da je on lično odobrio hapšenje "kaluđera" Koluvije i njegovog "ekspertskeg" tima. Time je pomerio fokus sa sebe i mogao je da pokaže da u Srbiji nema zaštićenih pa makar zbog toga "nastradaju" i njegovi prijatelji Vulin i Babić. Računalo se, valjda, da oni i onako nemaju reputaciju, nego su "crna rupa" za rejting, pa ako neko već treba

da "gine", najbolje da oni budu žrtvovani.

Nevolja je u tome što je Koluvija kod sebe imao službenu legitimaciju, što je morao da bude poznat "organima gonjenja", što je njegov telefonski imenik bio pun imena važnih ljudi u Srbiji i što se mnogi kunu da je tražio zaštitu od Andreja Vučića lično – on u toj i takvoj postavci važi za osobu koja u Srbiji vodi sve poslove brata Aleksandra.

Stefanović je to demantovao, Vučić je bio ironičan pričajući o Gakovu za šta je takođe bio "optuživan" Andrej. Međutim, Stefanović je u izjavi naglasio kako je utvrđeno da Koluvija nije šest meseci imao nikakav kontakt sa Andrejem Vučićem što bi moglo da znači dve stvari: da su pre toga bili u kontaktu ili da dotle doseže mogućnost praćenja telefonskih poziva, što i nije verovatno.

Dalje, činjenica da nije odmah išao na "lice mesta" i da se pohvali ulovom (649,4kg osušene marihuane i 65.581 stakljika u sirovom stanju ukupne težine 3.954kg), kao i da vesti o tome nije bilo skoro sedam dana, da MUP nije imao nikakvo saopštenje, a inače javljaju kada uhvate klince u parku sa dva džointa (cigarete od marihuane), može da nam kaže da se "iza" događalo baš ono što neimenovani a brojni izvori tvrde.

DA LI POBEĐUJE DOBRI POLICAJAC

Za srpsku policiju bi bilo dobro da oni ljudi u policiji koji nisu korumpirani i koji nemaju drugi posao osim onoga u policiji (ne obezbeđuju kriminalce ili njihove objekte i ljubavnice) budu na čelu sistema. Za načelnika Odeljenja za narkotike beogradske policije mnogi tvrde da je baš takav: čestit i nepotkupljiv. Naredni meseci će nam brzo pokazati da li će on sa ovim slučajem postati zvezda ili će sve biti zatrpano u istrazi i, kasnije, u sudskom postupku ako i kad do njega dođe.

Za srpsku policiju i Srbiju bilo bi dobro da Stefanović bude zamoljen da ode dok se ne ispituju svi slučajevi koji ga kompromituju. On je relativno mlad i ako se pokaže da je sve o njemu baš laž, lako će se vratiti i biti toliko traženi naslednik Vučića. A građanima i javnosti ostaje da traže odgovore na pitanja i da paze kada im govore u prodavnicama da je to što kupuju organskog porekla.

◀ SLOBODAN GEORGIJEV

Atentati iz tabloida

“Stari Vučićev recept je da pronade neku bombastičnu priču po kojoj je on žrtva ‘mračnih sila’ koje su ga sprečile da radi jedan uzvišeni posao”, izjavio je za “Vreme” politički analitičar Dejan Vuk Stanković u novembru 2012. “U očima običnih ljudi tajkuni su negativci, što je logično zbog prilika u Srbiji, pa je to lako servirati ljudima. Međutim, ili će dokazati da to postoji i obelodaniti sve aktere koji stoje iza toga, pokrenuti postupke protiv njih, ili će to biti ponovo poigravanje s medijima u kojima će Vučić, tragični heroj, biti glavni motiv. Ili će da dokaže to ili će ovo biti još jedna u nizu priča kojima je on sklon u svojoj političkoj karijeri, da podigne političku i medijsku temperaturu, dramatizujući ono što radi”

Stvari su počele da se ubrzavaju: između atentata na Aleksandra Vučića koji su, po navodima tabloida, planirali Dragan Đilas i Boško Obradović do novog pokušaja preko naslovne strane NIN-a prošlo je mesec dana. Od te naslovne do karikature Predraga Korakšića Koraksa u dnevnom listu “Danas” i crtanja mete na predsedničkim grudima prošlo je svega 24 sata. Razni aleksandri martinovići, vladimiri đukanovići i nebojše stefanovići uz pomoć proročinskih medija (TV Pink, “Informer”, “Kurir”, “Alo”) “sasređenom vatrom više strelaca po neprijatelju” precizno su identifikovali i locirali inspiratore atentata na Vučića. Naravno, prvoosumnjičeni je Dragan Đilas, predsednik Stranke slobode i pravde, a drugi je lider Dveri Boško Obradović. U ovoj podeli karata glavnom i odgovornom uredniku NIN-a Milanu Čulibrku i Koraksu pripala je uloga Zvezdana Jovanovića. Koliko god zadatak bio težak, pokušali smo ovim tekstom da pobrojimo sve, srećom neuspešne, atentate na Aleksandra Vučića.

**RADIO-TELEVIZIJA SRBIJE
(RTS) – 23. APRIL 1999.**

Javnosti je malo poznato da je prvi dokumentovani pokušaj atentata na Vučića u organizaciji NATO-a i CNN-a

trebalo da se desi u noći u kojoj je bombardovana zgrada RTS-a. U proleće ove godine portal Srbijadanas pisao je da je, prema tvrdnji poslanika Srpske napredne stranke (SNS) Vladimira Đukanovića, profesor Pravnog fakulteta Branko Rakić došao do dokumenta koji je faksom poslao saradnik čuvenog američkog voditelja Larija Kinga u kojem se potvrđuje da je u petak 23. aprila 1999. u tri časa ujutro bio zakazan intervju sa Aleksandrom Vučićem u zgradi RTS-a. Podsetimo, RTS su snage NATO-a bombardovale pomenute noći u 2.06, Lari King je tada radio za CNN, a Vučić je bio ministar za informisanje u Vladi Republike Srbije. “Srbijadanas” piše: “Indikativno je da je Vučić trebalo da stigne u zgradu RTS-a u 2 i 30 časova, a zgrada nacionalne televizije je bombardovana u 2 časa i 6 minuta. Ako nekog zovete da dođe u zgradu u 2 časa i 30 minuta, a zgrada bude bombardovana u 2 časa i 6 minuta, očigledno je da želite da ga navučete da u zgradi bude u vreme kada će ona biti bombardovana. Pre svakog gostovanja morate doći ranije, kako bi se obavile sve potrebne pripreme. Vučić nikada o tome nije hteo da govori”, kazao je Đukanović. “U zgradi je u to vreme bila Vučićeva majka Angelina, koja umalo nije stradala. Pretpostavljam da je Vučić samo pukim slučajem zakasnio

i tako izbegao da sigurno izgubi život.”

Iz tog vremena ostala je priča da je Vučić bio veoma ljut i hteo da napusti vladu, ali su ga umolili da ostane i dodelili mu stan od 100 kvadratnih metara na Novom Beogradu ne bi li se odljutio. Ono što nije priča jeste činjenica da je on taj stan prvo otkupio, a zatim 2002. na njega platio ekstraprofit u iznosu od 48.500 evra.

POTOČARI – 11. JUL 2015.

Posle bombardovanja Vučić nije imao većih problema ni po svoju bezbednost ni po vlast koju je konačno 2012. osvojio. Ukoliko ne računamo par omanjih pokušaja državnih udara na kojima je posebno insistirao tabloid “Informer”.

Jedan se desio u Londonskoj školi ekonomije (LSE) krajem oktobra 2014. koji je “Informer” u tekstu “Pokušaj prevrata – Tajkuni, stranci i mafija udruženi na istom zadatku” detaljno analizirao: “Jer da li je moguće da baš sasvim slučajno Nikola Sandulović, kontroverzni biznismen vrlo sumnjive prošlosti, u ponedeljak uveče napadne premijera Vučića u Londonu, a da u istom danu Specijalni sud vrati pasoše i ukine zabranu izlaska iz zemlje Miroslavu Miškoviću i njegovom sinu Marku? Konačno, otkud to da istog dana srpski advokati bukvalno na silu nastavljaju svoj štrajk?! Stručnjaci,

sagovornici 'Informer', odbacuju mogućnost bilo kakve slučajnosti, kažu da ovo jeste sinhronizovan napad na vlast i upozoravaju da su tajkuni, mafijaši i stranci krenuli donom na Vučića."

Međutim, prvi fizički napad na Aleksandra Vučića desio se kada je u leto 2015. kao predsednik Vlade u Memorijalnom centru Potočari prisustvovao komemoraciji žrtvama genocida u Srebrenici. Tabloid "Telegraf" je šturo izvestio da je Vučić: "Nakon što je ostavio cveće na spomen-ploči, prvo je izviždan, da bi neko iz mase baca kamenice u pravcu kojim se kretao... Jedan član delegacije pokušao je premijera zaštititi kišobranom, ali je on to odbio."

Dan posle napada "Kurir" u tekstu "Atentat na Vučića u Srebrenici – ekstremisti urlali – Ubij govno četničko!" donosi više detalja: "Uz povike 'Alahu ekber', 'Idi kući, četničko', 'Ubij ga', 'Ubij go.no četničko' masa je Vučića gađala flašama, upaljačima, kamenicama, ali i cipelama, što je u muslimanskom svetu znak najvećeg nepoštovanja."

Bolje obavešteni "Informer" imao je informacije čak jedan dan uoči komemoracije da će se napad desiti, a 11. jula je to potvrdio u tekstu: "Vučiću rasečena glava! Napad na premijera unapred organizovan."

Do danas je ovaj napad ostao zabeležen kao najozbiljniji i najopasniji. S

obzirom da se te godine obeležavala 20. godišnjica zločina, među prisutnima je bilo više stranih zvaničnika, a došao je i nekadašnji predsednik SAD Bil Klinton. Obezbeđenje i što javni, što tajni pripadnici obaveštajnih službi mnogih država, uključujući i našu, imali su pune ruke posla.

JAJINCI – 29. OKTOBAR 2016.

Pokušaj atentata na Vučića u Jajincima ostaće upamćen po besmrtnoj izjavi ministra unutrašnjih poslova Nebojše Stefanovića o toku istrage: "Mi smo povezali neka lica sa nekim prostorima, neka lica sa nekim predmetima, neka lica smo povezali sa drugim licima koja su bila umešana u takva dela. Ali kada bih vam rekao ko, šta, gde i kako, ja bih ih upozorio šta znamo."

Šta se u stvari desilo? "Večernje novosti" objašnjavaju: "U blizini porodične kuće premijera Srbije Aleksandra Vučića u Jajincima kod Beograda u subotu su otkriveni sanduci puni oružja – raketni bacač zolja, četiri ručne bombe, 100 komada municije kalibra 7,62 mm, četiri ili pet metaka za automatsko oružje i 15 metaka nepoznatog kalibra. Stefanović je izjavio da su na oružju pronađeni DNK tragovi najmanje tri osobe. Prema njegovim rečima, radi se o delimičnim tragovima koji se preklapaju i njihova identifikacija neće biti laka, izjavio je ministar Stefanović u Skupštini Srbije."

Dan kasnije Vučić se obratio javnosti na konferenciji za medije i rekao: "U 16 i 5 juče je neko dojavio o oružju, a Stefanović mi je rekao da ima sumnje. Međutim, nije rekao gde je bilo oružje, a ja sam pogodio da je bilo tamo gde je pronađeno", preneo je "Blic".

Međutim, samo dva dana posle konferencije "Alo" ekskluzivno otkriva da je meta atentata u stvari bio Vučićev rođeni brat Andrej. Isti tabloid je preneo i zabrinutost Nebojše Stefanovića: "Ja Aleksandra Vučića poznajem 20 godina, veoma smo bliski i uvek smo dobro sarađivali. Za ovih 20 godina ga nikada nisam video u stanju u kakvom je bio poslednja dva dana, kao ni svi ljudi koji ga poznaju. U ovakvom stanju je zato što se plaši nečeg drugog. Sve bezbednosne službe koje su radile njegov profil mogu da vam kažu jednu stvar potpuno precizno, a to je da

on i njegov brat imaju po jednu slabu tačku, jedan drugoga. Dakle, oni su veoma bliski, neraskidivo vezani, kao jednogajčani blizanci su, iako je razlika među njima dve godine. Zašto vam ovo govorim? Govorim ovo zato što je njegov jedini strah da potencijalna meta ovog napada nije bio on, već upravo njegov rođeni brat."

U međuvremenu, u ok-viru ove istrage otkriven je u jednoj garaži na Novom Beogradu ukradeni reno megan u čijem je prtljažniku policija pronašla revolver, hekler, veću količinu municije, dva puta po 200 grama eksploziva TNT i dva mobilna telefona koja služe kao detonatori za daljinsko aktiviranje eksploziva. "Pronađeni eksploziv se koristi u građevinarstvu, rudarstvu ali i u vojne svrhe. Izuzetno je razoran, a pronađena količina bila bi dovoljna da sruši jednu kuću i uništi blindirani automobil", pisale su "Večernje novosti". Nedelju dana od otkrića oružja u Jajincima "Informer" je razrešio zašto atentat na Andreja Vučića nije uspeo: "Utvrdeno je da je raketni bacač zolja najbolje oružje za ovakve likvidacije, kao i da je mesto zasede planski pažljivo izabrano baš u ulici koja je toliko uska da automobil nema gde da pobegne. Ovaj plan, međutim, izgleda je osujetio samo jedan detalj, odnosno to što je u kolima sa Andrejem bila i njegova ćerka. Atentatori izgleda to nisu očekivali. Inspektori veruju da je samo to razlog zbog kog su odustali od ubistva", prenosi "Informerov" izvor iz istrage, policijski inspektor sa višegodišnjim iskustvom koji je insistirao na anonimnosti."

Gostujući u emisiji "Upitnik" na RTS-u, Aleksandar Vulin, tada ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, izjavio je: "Slučaj Jajinci je počeo izborne noći, kad je došlo do upada u Republičku izbornu komisiju svih partija, pokušaja da se izmene izborni rezultati i njihov odlazak kod američkog ambasadora Kajla Skota... Ali jedno je sigurno. Jednog Vučića su hteli da ubiju, da li Andreja ili Aleksandra, ali jednog su hteli da ubiju."

TOPČIDERSKA ZVEZDA – 2. SEPTEMBAR 2017.

Incident kada su trojica mladića u bentliju udarili u automobil predsednika Vučića "Kurir" je ovako opisao: "Volan

NAPAD: Vučić na komemoraciji u Potočarima 2015. godine

Foto: AP

je zapravo držao suprotno okrenut, pa se vozilo zbog zadnje vuče praktično kretalo postrance. Zatim je naleteo na kolonu od tri vozila pod pratnjom, i to baš na prvi automobil, u kom je bio predsednik Vučić. Bentli se posle udarca nije zaustavio, već je uspeo da blokira drugo vozilo iz pratnje, iz kojeg nisu odmah mogli da izađu pripadnici Vučićevog obezbeđenja. Tek treće vozilo iz kolone je krenulo za bentlijem i kad ga je stiglo, obezbeđenje je ekspresno izvuklo trojicu divljaka – opisuju naš izvor.”

Ispostavilo se da ta trojica rade kao obezbeđenje u beogradskom klubu, a da im je bentli pozajmio jedan bivši fudbaler. Sam Vučić je gostujući u emisiji “Ćirilica” na TV Hepi rekao: “Gotovo sam uveren da njihova namera nije bila da meni nauče. To je na nadležnima da utvrde”, ali to nije sprečilo “Informer” da pomno prati svaku moguću pretnju po predsednika. Tako se u tekstu “ONA BI DA ŠTITI EKIPU IZ BENTLIJA! Žuta Tanja Jordović se buni protiv privođenja divljaka koji su naleтели na Vučićevu kolonu!” utvrđuje i da je: “Tanja Jordović, bivša urednica RTV Vojvodina i jedna najglasnijih pristalica Bojana Pajtića i Saše Jankovića.”

ISPRED ZGRADE RTS-a – 5. NOVEMBAR 2019.

Upravo će Vučićevo gostovanje u emisiji “Upitnik” pre mesec dana biti povod za još jedan neuspešan atentat. “ALO.RS DOŠAO DO SAZNANJA Večeras se sprema atentat na predsednika Vučića!”, piše u

naslovu, a u tekstu se dodaje: “Igor Bečić, predsednik Odbora za kontrolu rada službi bezbednosti Narodne skupštine Republike Srbije, reagovao je na novu provokaciju lidera opozicije Boška Obradovića, i zahteva od nadležnih službi da u roku od odmah uzmu u razmatranje operativne podatke koji ukazuju da se na predsednika Srbije Aleksandra Vučića priprema napad ispred zgrade RTS-a.” “Informer” je detaljniji pa donosi naslov “OTKRIVAMO STRAŠAN SCENARIO ĐILASOVA! Posle sastanaka sa Palmerom spremaju linč Vučića ispred RTS!”, zatim podnaslov: “Boško Obradović, jedan od lidera Saveza za Srbiju, najavio je da će večeras njegova banda pokušati da izazove kaos i nasilje na ulicama Beograda!”, i konačno zaključuje u tekstu: “Navodno, građani će se ‘spontano’ okupiti kako bi predsednika pitali ono što RTS neće smeti?! A zapravo iza svega se krije pakleni plan! Naime, bezbednosne službe došle su do saznanja da bi tokom večerašnjeg okupljanja Đilasovih i Boškovihih pristalica ispred RTS-a moglo da dođe i do pokušaja napada na predsednika Srbije! Postoje informacije da bi neko iz mase mogao i da zapuca ka predsedniku i njegovom obezbeđenju, što bi bilo iskorišćeno za pokušaj izazivanja vanrednog stanja u zemlji – upozorava izvor ‘Informera’.”

NIN I DANAS – 28, 29. NOVEMBAR 2019.

Konačno, nagrabusilo je i uredništvo NIN-a sa Milanom Ćulibrkom na čelu koji su, po sopstvenom priznanju, pukom

slučajnošću objavili na naslovnoj strani fotografiju na kojoj je puška uperena u Aleksandra Vučića. Ta strana je izazvala seriju mini-skandala na društvenim mrežama, pa je povučena i zamenjena belom površinom jer je “prema mišljenju izdavača Ringijer Aksel Špringer Srbija bila neprimerena, pogotovo u zemlji u kojoj je ubijen premijer”.

“Informer” se nije dao zbuniti: “MARTINOVIĆ ZGROŽEN: Naslovna NIN-a poziva na ubistvo Vučića!”, piše u naslovu, a u tekstu: “Kao iz vremena Gebelsa. Uništiti Srbiju i RS. Ako to dopustimo, šta ćemo mi Srbi?”, upitao je Martinović.

Samo dan kasnije dnevni list “Danas” objavio je Koraksovu karikaturu koja parafrazira naslovnu NIN-a, ali ovog puta je Vučić razdrlijo košulju ispod koje krije kružnu metu. Pomoćnik gradonačelnika Goran Vesić bio je zgrožen: “Naslovna strana NIN-a na kojoj je direktno snajper uperen u predsednika Vučića, a to kroz nekoliko dana ponavlja dnevni list ‘Danas’ na svojoj naslovnoj strani u vidu karikature Koraksića Koraksa je otvoren proziv na ubistvo predsednika države iza koga stoji Dragan Đilas jer on vodi ovu novinu i odlučuje šta će biti u njoj i ko će biti targetovan i napadnut”, izjavio je za “Kurir”.

Paranoju kojom Aleksandar Vučić hrani sebe i svoje saradnike možda je najbolje u novembru 2012. povodom najavljenih hapšenja tajkuna objasnio politički analitičar Dejan Vuk Stanković u izjavi nedeljniku “Vreme”: “Stari Vučićev recept je da pronađe neku bombastičnu priču po kojoj je on žrtva ‘mračnih sila’ koje su ga sprečile da radi jedan uzvišen posao. U očima običnih ljudi tajkuni su negativci, što je logično zbog prilika u Srbiji, pa je to lako servirati ljudima. Međutim, ili će dokazati da to postoji i obelodaniti sve aktere koji stoje iza toga, pokrenuti postupke protiv njih, ili će to biti ponovo poigravanje s medijima u kojima će Vučić, tragični heroj, biti glavni motiv. Ili će da dokaže to ili će ovo biti još jedna u nizu priča kojima je on sklon u svojoj političkoj karijeri, da podigne političku i medijsku temperaturu, dramatizujući ono što radi...”

RADOSLAV ČEBIĆ

The image shows a modern hotel lobby with a green sofa, orange and grey pillows, and a colorful checkered rug. In the background, there is a bar area with a menu board and a person behind the counter. The ceiling features a wooden slat design with integrated lighting.

H
Holiday Inn
AN IHG® HOTEL

HOLIDAY INN BEOGRAD
PREDSTAVLJAMO VAM NOVI OPEN LOBBY
UŽIVAJTE U NAŠEM ATRAKTIVNOM ENTERIJERU I
IZUZETNOJ USLUZI

Nema podele, ali ima onih koji bi da rovare

“Napuštanje sednice je pokušaj da se izazove opstrukcija, potom kriza i na kraju preraspodela snaga u stranci. Međutim, umesto snage pokazali su slabost i nemoć. Kome takvo ponašanje koristi neka procene vaši čitaoci sami. Demokratskoj stranci bez sumnje šteti”

Da li je ono što se dogodilo u sutbotu 30. novembra u Demokratskoj stranci samo prolazna epizoda ili jasan znak unutarstranačkog ključanja koje najavljuje nove podele, pa i novi put demokrata, postalo je iznenađajuće još jedno važno pitanje u političkom životu Srbije. Jer upravo tog dana Izvršni odbor stranke je zbog “neposlušnosti” raspustio Gradski odbor Beograd i nedavno izabrano rukovodstvo Demokratske omladine. Potom je, istog dana, grupa istaknutih članova Demokratske stranke napustila sednicu Glavnog odbora DS uz optužbu da se demokratija u toj stranci polako ukida. Branislav Lečić je kao jedan od razloga za napuštanje sednice naveo to što se na njoj obratio Nebojša Zelenović, koji nije član DS-a već Saveza za Srbiju, dok njemu nije bila data reč kada je zatražio. Zajedno sa njim, u hol Opštine Stari grad pre nego što se sednica GO DS završila izašli su i potpredsednica stranke Aleksandra Jerkov, Balša Božović, Slobodan Milosavljević i Radoslav Milojević Kena. Na nedostatak demokratije u stranci ukazao je i Balša Božović rekavši da je zatečen odlukama o raspuštanju Gradskog odbora Beograd i Demokratske omladine. A na pitanje svih pitanja tog 30. novembra, “šta se to dešava u DS”, odgovorio je, između ostalog, i to da su mladi uzeli stvar u svoje ruke.

Do tog trenutka, ruku na srce, sa devolvanjem Demokratske omladine, a pogotovo s obzirom na aktuelne proteste, šira javnost i nije bila upoznata. Revoltirani raspuštanjem, omladinci su iste noći došli u prostorije stranke, “zauzeli ih” i odlučili da iz njih ne izađu dok predsednik stranke Zoran Lutovac ne dođe i ne objasni im odluku o njihovom raspuštanju. Nakon prvog zajedničkog razgovora tokom “blokade”, drugi sastanak zakazan

je za sredu, kada ovaj broj “Vremena” uveliko bude u procesu štampanja.

Izdaleka pak gledano, u nesumnjivo sve napetijoj atmosferi koju diriguje približavanje izborima i konstantno “prebrojavanje” onih koji su za bojkot i onih koji su protiv njega, a naročito među demokratama kao najpotrebnijim kandidatom na izborima, jedna od sumnji za to “šta se dešava u DS” odnosi se i na težinu tog pritiska. Koji su uzroci najnovijih “lomova” u DS, kako će se oni odraziti na njenu stabilnost, kao i na buduće političke odluke, pitamo predsednika demokrata Zorana Lutovca.

“VREME”: Povodom raspuštanja Gradskog odbora Beograd i Demokratske omladine, rekli ste da je Predsedništvo stranke dalo predlog, a Izvršni odbor doneo odluku. Na osnovu čega je došlo do tako radikalnog reza?

ZORAN LUTOVAC: Predsedništvo stranke je dalo takav predlog u slučaju raspuštanja omladine zato što je načinjena politička šteta stranci. Naime, deo omladine nije prihvatio predlog Izvršnog odbora da se izbori za rukovodstvo omladine održe tek pošto se donesu izborne procedure i pravila koja je moguće ispuniti. Takav predlog je deo omladine ignorisao. Raspisani su i održani izbori u kojima nije bilo moguće da se poštuju postojeća pravila jer su pisana u neko drugo vreme i za drugačije okolnosti, i naneta je politička šteta Demokratskoj stranci. Zato je Izvršni odbor doneo političku odluku o raspuštanju na osnovu predloga Predsedništva.

Odluka o raspuštanju Gradskog odbora Beograd je politička odluka koja je doneta zbog toga što ni posle skoro godinu dana od izbora rukovodstva nije bio aktivan, niti su napravljeni bilo kakvi pomaci

u organizaciono-tehničkom i kadrovskom smislu. Gradski odbor je isuviše važan za Demokratsku stranku da bi bio prepušten tavorenju. Umesto da bude motor pokretač cele stranke, bio je najpasivniji deo organizacije i zato je iz same organizacije bilo sugestija da se nešto brzo i suštinski menja. Obe odluke su donete u interesu građana i za dobrobit stranke.

Iz ugla nestranačkih posmatrača, uskraćivanje reči Lečiću na sednici GO, neprihvatanje izmene i dopune dnevnog reda (S. Milosavljević), neprihvatanje određene teme na dnevnom redu (B. Božović), najzad i napuštanje sednice GO (zajedno sa A. Jerkov) više liče na unutarstranačka prepucavanja. Ipak, šta stoji u osnovi ovih neslaganja?

Lečić nije dobio reč zato što se isuviše kasno javio posle roka predviđenog za prijavljivanje. Za izmene i dopune dnevnog reda predviđena je procedura koja bi morala da se poštuje. Napuštanje sednice je pokušaj da se izazove opstrukcija, potom kriza i na kraju preraspodela snaga u stranci. Međutim, umesto snage pokazali su slabost i nemoć. Kome takvo ponašanje koristi neka procene vaši čitaoci sami. Demokratskoj stranci bez sumnje šteti. Umesto da se u medijima govori o dvema značajnim odlukama koje je Glavni odbor doneo, govori se po ko zna koji put o neispunjenim ambicijama nezadovoljne manjine.

U kom smislu te odluke utiču na dalji rad stranke?

Glavni odbor je, naime, doneo odluku o formiranju Odbora za finansijsku kontrolu koji bi trebalo da u potpunosti učini transparentnim tokove novca u stranci koja želi da se finansira od priloga građana i da ne zavisi od podrške tajkuna, pa ni od državnog budžeta. Ideja je da na

Foto: Aleksandar Levajković/ FoNeT

■ **“U stranci postoje ‘spavači’ koji su korisniji režimu kad u DS-u proizvode probleme, nego kada otvoreno podržavaju režim. Ko su oni? Pa, pogledajte režimske tabloide i medije pa ćete ih prepoznati. Njih niko ne napada, napadaju se oni koji su stvarno protiv režima”**

taj način budemo potpuno nezavisni i pri donošenju političkih odluka, da pri njihovom donošenju glavni motiv ne bude finansijski, nego javno dobro, interes građana. Ljudi koji su prihvatili da uđu u taj

odbor su ugledni ljudi i oni svojom čašću i karijerama postaju garanti da će se novac koristiti namenski i na pravi način: profesori Dragor Hiber, Žarko Trebješanin i Đorđe Pavićević, sudija Zoran Ivo-

šević, dr Danilo Šuković, bivši član Saveta za borbu protiv korupcije, interna revizorka Kornelija Bukač i Vida Ognjenović.

Druga odluka je da se formira Građanski demokratski klub koji čini više od 30 nezavisnih intelektualaca koji su spremni da nas kritikuju, da nam sugerišu na šta bi trebalo da obratimo veću pažnju i da sa nama raspravljaju o važnim društvenim temama. Veoma je važno da imamo takve sagovornike. Mi od njih ne tražimo podršku, nego dijalog, kritiku, raspravu.

U vašem saopštenju povodom dešavanja 30. novembra rekli ste da je “DS na pravom putu, na putu povratka nekadašnje snage i zato ne čudi što je Vučić poslednjih dana aktivirao sve resurse u bezuspešnom pokušaju da razbije bojkot izbora i konsolidaciju Demokratske stranke”. Kad kažete “svi Vučićevi resursi”, na koga tačno mislite?

U stranci postoje “spavači” koji su korisniji režimu kad u DS-u proizvode probleme, nego kada otvoreno podržavaju režim. Ko su oni? Pa, pogledajte režimske tabloide i medije pa ćete ih prepoznati. Njih niko ne napada, napadaju se oni koji su stvarno protiv režima. Njima se daje prostor da anonimno ili otvoreno otvaraju probleme u stranci, da se bave neutralnim temama, da kritikuju opoziciju ili sopstvenu stranku. Režim takođe koristi sve mehanizme i državna sredstva da ucenjuje, obećava, zastrašuje, preti...

Nije tajna ni da u DS postoje razne “struje”, obično se pominju tri. Neslaganja među njima ne tiču se samo odnosa prema bojkotu kao glavnoj liniji podele, nego i odnosa prema Draganu Đilasu, odnosno SZS, prema evropskoj orijentaciji, kao i Dverima... U kojoj meri su te struje nepomirljive?

Nema nikakvih struja u DS-u. Postoji zvanična politika stranke koju podržava ogromna većina članova i postoji nezadovoljna manjina. Među njima je manji deo onih koji smatraju da bi trebalo voditi drugačiju politiku, dok je većina među nezadovoljnim, u stvari, nezadovoljna sopstvenim položajem i ulogom u stranci. Ovi drugi su pokušali da opstrukcijom i mešetarenjem izazovu sumnje i probude nezadovoljstvo među ubedljivom većinom i u tome nisu uspeli. Ali

preko režimskih medija, naročito Vučićevih tabloida, pokušavaju da ostave utisak među našim članovima i u javnom mnjenju da postoje neke ozbiljnije podela. Nema podela, ima nezadovoljnih i ima onih koji misle da mogu da vaninstitucionalno rovale po stranci kao što su navikli da rade do sada. Oni nisu u stanju da dobiju podršku građana, naprotiv, svojim delovanjem i pojavom odbijaju građane od DS-a, ali su zato vešti da unutar stranke manipulišu i okreću ljude jedne protiv drugih. S takvom praksom mora da se prestane, ako želimo da sačuvamo stranku.

U kontekstu najnovijih dešavanja, da li samoj stranci prethodi novo "cepanje"? I da li to ipak može biti prouzrokovano ukidanjem demokratije u stranci, kako su to naveli članovi koji su napustili sednicu GO?

Nema novog cepanja stranke. Postoje izbori unutar stranke na kojima se bira rukovodstvo, a oni koji su stvarne demokrate uvažavaju stranačke procedure i politiku koja se utvrđuje na organima stranke. Oni koji to ne poštuju poku-

šavaju da ukidaju demokratiju u stranci i da "kombinacijama" koje su se smučile i članovima i biračima traže ono što nisu mogli da dobiju na regularan način. To je nasrtaj na demokratiju. U svim udžbenicima o demokratiji piše da su procedure izuzetno važne za njeno funkcionisanje, baš kao što su u uređenim društvima osnovna demokratska vrednost.

Omladina DS je blokirala centralu stranke dok se ne pojave i ne date im objašnjenje zašto su raspušteni. Šta ste im rekli?

Razgovarali smo neformalno i dogovorili se da se sretnemo sa predsednikom Izvršnog odbora i sekretarom Predsedništva gde će im biti pojašnjeno sve što je nejasno u vezi sa raspuštanjem.

Mnogima nije poznat skorašnji rad Omladine DS, osim ove kratkotrajne blokade same stranke. Kolika je njihova brojnost i da li su imali do sada neke zapaženije akcije?

Ima među njima vrlo aktivnih i posvećenih stranci. Važno je da se ceo ovaj proces okonča racionalno i da se okrenemo pridobijanju poverenja građana.

Da li je odluka o raspuštanju Gradskog odbora Beograd konačna? I kako će DS, po Vašem mišljenju, izgledati nakon toga – kao "pročišćena" ili kao "razbijena" stranka?

Da, konačna je. A DS će posle toga izgledati kao revitalizovana stranka, kao stranka koja u praksu uvodi princip odgovornosti i kriterijume za delovanje. Pa, nije raspuštanje smak sveta. To je samo način da se pruži prilika da neko drugi, na bolji, uspešniji način obavlja svoj posao. Da se izvrši preraspodela zadataka i odgovornosti. Ako sam ja najodgovorniji za funkcionisanje stranke, onda hoću da imam saradnike koji će biti potpuno posvećeni poslu koji obavljaju.

Da li se na kraju svega može dogoditi da, usled očekivano sve snažnijih pritiska s vrha vlasti, DS ipak u jednom trenutku odluči da izađe na izbore?

Glavni odbor stranke je doneo odluku da pod ovakvim uslovima neće izaći na izbore. Oni nek pritiskaju koliko hoće, a mi ćemo da se odupiremo pritiscima dokle god smo demokrate!

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Nedeljnik **VREME** vas poziva na okrugli sto

"Mentalno zdravlje i sistem"

Vlada Srbije u novembru je konačno donela novu Strategiju o mentalnom zdravlju, na koju se čekalo dve godine. Stara je istekla 2017. Prema tvrdnjama stručnjaka, za 10 godina u zdravstveni sistem Srbije implementirano je tek 20 odsto onoga što strategija predviđa.

Šta ovaj dokument može da promeni u sistemu zdravstvene zaštite i prevencije mentalnih bolesti?

Zašto smo čekali dve godine na donošenje nove strategije?

Koji su ključni problemi u sistemu kada je reč o brizi o mentalnom zdravlju?

Kakav je položaj lekara i pacijenata u ovoj oblasti?

Učesnici: **Branka Kordić**, psihološkinja

An Mari Ćurčić, novinarka Al Džazire, Inicijativa "Za tebe – važno je"

Aleksandar Plavšić, Centar Srce

Moderatorica: Jovana Gligorijević, novinarka nedeljnika "Vreme"

5. decembra 2019. godine u Press centru UNS-a (Knez Mihailova 6/III) sa početkom u 16 časova.

TRIBINA U OKVIRU PROJEKTA

**DRŽAVA I
SOLIDARNOST**

POGLED UPRT U EVROPSKO PRAVO

Projekat finansira
Evropska unija (preko
Delegacije EU u Srbiji)
kroz medijski program.

nedeljnik

VREME

Oni dolaze

“Nova klasa” želi da bude fizički izolovana od svih koji nisu ona sama, da bude skoncentrisana u grozdovima identičnih, generičkih mesta-za-stanovanje koja su neretko i bukvalnim fizičkim zaprekama odvojena od ostatka populacije

Sirotinja obožava besplatnu zabavu, a jedna od njenih trajnih fascinacija je njena suprotnost: raskoš i bogatstvo. Zato sirotinja stalno mašta o tome šta bi sve radila s velikim parama, kad bi ih se nekim čudom dočepala. Kao što znamo, nisu to baš mnogo kreativne maštarije: uglavnom se svode na malo komotnije verzije programa *u se, na se i poda se*. Cinik bi rekao da sirotinja zato i ostaje sirotinja: zato što ne može da prevaziđe banalnost svojih prohteva. Realista bi rekao da je odveć lako proglasiti banalnim prohteve koje si zadovoljio. Marksista bi podsetio na poučnu priču o bazi i nadgradnji.

Enivej, kako i sam pripadam tom bezgačnom (dakle, većinskom) sloju, ni meni ništa ne stoji na putu da maštam šta bih uradio s velikim novcima, kad bi slučajno ispali iz kamiona i seli mi u krilo. Kažem vam, besplatna je to zanimacija, a ume čoveku da ogreje srce.

Sve mi je ovo popadalo na pamet kad sam pročitao vest da je firma “Beograd na vodi” ponosno obznanila da je prodala jubilarni dvehiljaditi stan na pomenutoj lokaciji. Kao što znamo, ti stanovi su oko 76 % skuplji od kajgane Svetog Petra, tako da je logično zaključiti da ih kupuju samo ozbiljne parajlije, domaće ili uvozne, stvarne ili virtuelne, to je (možda) sekundarno.

Kao deklarisani pripadnik lokalne sankiloterije, valjda bih prema pomenutih dve hiljade srećnika trebalo da osećam neku vrstu klasne zavisti. Međutim, moj problem je u tome što me takva maštarija uopšte ne “radi”: vaistinu, ne bih imao ništa protiv da steknem pare kojima bih mogao da kupim stan u Beogradu na vodi, ali jedno je sigurno: sve i da ih imam, tim parama nikada ne bih kupio stan u Beogradu na vodi! A pogotovo ne s namerom da zaista stanujem u Beogradu na vodi... Doduše, priznajem da ja možda nisam najbolji reper za ovu stvar jerbo nemam nameru da – bez teške iznudice – stanujem bilo gde u Beogradu, ali pogotovo ne bih mogao sebe da zamislim kako tavorim u nekoj od kula sablasnog BNV. Sagrađenom, inače, na jednom dosta bezveznom mestu, gde više ni pacovi, zmijske i narkomani ne žele da borave.

Hajde ipak da pokušam da nastavim da se igram ove sirotinjske zabave. Dakle, zadesi me gomila para i ja od tolike lovušine malo pobonavim i poželim da kupim luksuznu gajbu baš u (post)Beogradu. Gde bih pozeleo da svijem skromno gnezdašće? Ne biste verovali koliko je moja mašta stereotipna: gornji Dorćol, otprilike tamo od vizavi Narodnog pozorišta pa do Studentskog trga i max dve-tri ulice ispod; Hilendarska i par okolnih ulica, tzv. Kopitarova gradina; izvesni delovi Vračara; to je otprilike to. Moja klasna mašta(rija)

je, dakle, duboko *građanska*, ona se bazira na slici jednog Beograda koji polako nestaje, ili se bar povlači u duboku defanzivu pred najezdom napirlitanih i nafatiranih neovarvara neodređenih zanimanja i nedefinisanih, ali svakako milionskih prihoda nejasnog porekla.

Čak i ta misteriozno oparena varijanta mene živela bi, dakle, u stvarnom gradu, u stvarnim ulicama i zgradama, u neposrednom dodiru sa drugima, tamo gde se odvija realni gradski život, sa svim slastima i mukama koje ovaj donosi. Očigledno je da razmišljam na jedan staroevropski način urbocentrično (u Americi se razmišlja suprotno, osim u megalopolisu kakav je Njujork), i čini mi se da je najveći problem sa sirotinjom upravo u tome što je nekako izolovana, što *stanuje daleko*, pašteći se na dnevnoj bazi s grozomorom od gradskog prevoza i sličnog. Biti imućan, to znači, između ostalog, moći sebi priuštiti udoban život u downtownu; to znači započeti svaki svoj dan sa bar jednim satom prednosti u odnosu na nekog mučenika s Koteža ili Labudovog brda.

Međutim, “nova klasa”, đilasovski rečeno (milovanovski, ne draganovski) izgleda ima sasvim suprotnu viziju bivstvovanja-u-gradu. Ona želi da bude fizički izolovana od svih koji nisu ona sama, da bude skoncentrisana na jednom mestu ili u grozdovima identičnih, generičkih mesta-za-stanovanje koja su neretko i bukvalnim fizičkim zaprekama (i tzv. bezbednosnim kontrolama) odvojena od ostatka populacije. Ako je mesto stanovanja za nju statusni simbol – a naravno da jeste – onda se taj simbol najbolje vidi tako što se Drugima uopšte ne pokazuje. Jer, teško je zamisliti nešto anonimnije od života u sterilnim kompleksima poput tzv. Beograda na vodi. U poređenju s tim, čak i obitavanje u najskrnavijim novobeogradskim blokovima deluje kao akt šepurenja.

Setite se svih *faza negacije* koje je naša usled opsesivne samozagledanosti kratkovida građanska čaršija pokazivala prema tzv. BNV: prvo, “ma, nema od toga ništa”; posle, “ama, ko će tu da živi”; naposljetku, “jbt, pa ko su ti ljudi koji tamo kupuju stanove?”. I stvarno, ko su ti ljudi? Šta sanjaju i šta im se događa? Jesu li to bića poput nas, ili su sazdani od neke nama nepoznate tvari?

Nemam odgovore, ali upozoravam da je krajnje vreme da postavite ova pitanja. Oni dolaze, ispočetka jedno po jedno, pa u grozdovima i jatima, i evo ih već gde zauzimaju strateška mesta u visinama s kojih će nas posmatrati, to jest nadgledati. Nemojte uopšte sumnjati da će nas i kažnjavati ako ne budemo dobri i krotki, kao i svi u razvoju zaostali stanovnici Donjeg sveta.

Godina građanskog

I SNS bi sledećeg decembra mogao da obeleži godišnjicu svojih mitinga "Stop krvavom scenariju", što da ne, naprednjaci sve rade tako što prepisuju od drugih, bilo da iskopiraju tuđu politiku da dođu na vlast, prepisuju doktorate, ili malo prerade slogane sa opozicionih protesta, i odlume – opoziciju opoziciji. Šta fali, do izbora Srbija možda pojma neće imati ko tu protestuje i zašto, možda svi, u stvari, protestuju da bi podržali predsednika Vučića jer svi, u stvari, "hoće demokratiju"

Građanski i opozicioni protesti su počeli u Kruševcu, 30. novembra prošle godine, nedelju dana posle napada na opozicionog lidera Borka Stefanovića. Fotografija njegovog krvavog potiljka na društvenim mrežama bila je neposredan povod za skup i tribinu "Stop krvavim košuljama". Protesti i dalje traju.

Ako je vreme za završni račun, prihode i rashode, ukratko bilans građanskih protesta, eno, u Nišu, u nedelju 1. decembra najboljeg odgovora. Pa u Kruševcu, sledećeg dana. Mitinzi podrške predsedniku Aleksandru Vučiću s velikom parolom na čelu kolone "Stop krvavom scenariju!" Zbog jedne nesretne naslovne strane NIN-a i vraški tačne Koraksove kari-

kature, koje su naprednjaci, čini se, napokon dočekali da bi organizovali sopstvena "spontana okupljanja"! To znači samo jedno: sračunali su koliko su ih građanski protesti koštali i sad pokušavaju da ih zatrpaju – na svoj, prepoznatljiv način.

OKRENI, OBRNI, ĐILAS

Bilo je naprednjačkih kontramitinga i proteklih godinu dana, ali, ovo se predstavlja drugačije – naprednjaci negiraju da imaju ikakve veze sa skupovima, kažu da su okupljanja "spontana, građanska, organizovana preko grupe na Fejsbuku!" U gradskim odborima SNS-a u Nišu i Kruševcu tvrde da su im građani došli na prag, da više neće da trpe da im

"predsednik bude meta", da "žele demokratiju u zemlji", a ne, pazite sad – "nasilje koje sprovodi Đilas preko svojih medija"! Pretpostavljamo, ne žele ni da čitaju, u novinama protiv kojih protestuju, o državnim aferama i korupciji u samom vrhu vlasti? I žele, razume se, da opozicija – podnese neopozivu ostavku.

Izgleda da su naprednjaci ljubomorno čuvali cele godine svoj slogan o "krvavom scenariju" sve vrebajući neki povod, manje ili više nategnut, svejedno, pa da slogan razmotaju na čelu kolone i krenu u svoje "spontane" kontra šetnje. To što povučena naslovna strana jednog nedeljnika i jedna karikatura, u stvarnosti, blage veze s "krvavim scenarijom" nemaju – pa

UPORNOST:

Svake subote – protest 2018. (levo) i 2019. (desno)

Foto: Marija Đoković/ FoNet; Sava Radovanović/ Tanjug

buđenja

šta? Koga briga? Očekivano za ovu vlast – sloboda tumačenja je, kao i glupost – bezobalna. Bilo je veoma važno kontramitinizma sa skoro istim sloganom konačno zatrpiti onaj slogan “Stop krvavim košuljama”, i eto, namestilo im se baš na godišnjicu građanskih i opozicionih protesta koji su počeli pod tim sloganom, jer je sve to mnogo, mnogo nerviralo naprednjake – i slogan i protesti. Ukratko, kontramitinizma i kontrasloganima SNS nastavlja svoju sedmogodišnju predizbornu kampanju. I, živi bili, i SNS bi mogao da obeleži sledećeg decembra godišnjicu svojih mitinga “Stop krvavom scenariju”, što da ne, naprednjaci sve rade tako što prepisuju od drugih, bilo da iskopiraju tuđu politiku da dođu na vlast, prepisuju doktorate, ili malo prerade slogane sa opozicionih protesta, i odglume – opoziciju opoziciji. Šta fali, do izbora Srbija možda pojma neće imati ko tu protestuje i zašto, možda svi, u stvari, protestuju da bi podržali predsednika Vučića jer svi, u stvari, “hoće demokratiju”.

PUTINOM NA OLIVERA

Naprednjake je strašno nervirala i druga parola kojom su građansko-opozicioni protesti nastavljeni #10d-5miliona. Smislio ju je glumac Nikola Kojo, posle čuvene Vučićeve rečenice: “Da vas se skupi i pet miliona, ja nijedan zahtev neću da vam ispunim...” Vučić i naprednjaci su jedva dočekali posetu Vladimira Putina Beogradu 17. januara ove godine da organizuju kontramiting “1 od 300 miliona” koji je, vredi podsetiti, održan samo dan posle protesta na godišnjicu ubistva Olivera Ivanovića, 16. januara, kada je sa tog skupa upućen zahtev da se otkriju ubice i nalogodavci ovog zločina. Po istoj mustri: “Putinom” su prelepili Olivera, kao što su pink-promocijom “uzbunjivača” Lazara Lešnjaka pokušali da zataškaju uzbunjivača Aleksandra Obradovića. Kao kad predsednik Vučić ne zna šta će s plagijatorom Sinišom Malim pa izmisli da je i Danilu Kišu “ukidan doktorat”. Princip je isti: montiranom aferom na aferu,

kontramitingom na miting, izmišljenim nasiljem na stvarno nasilje.

Tako danas pokušavaju da spinovanjem “krvavih scenarija” zataškaju stvarno nasilje, batinanja i zastrašivanja opozicionih aktivista, neistomišljenika i svih koji ne pristaju da budu simpatizeri njihove moći. Ni 52. protest “1 od 5 miliona”, sada u subotu, nije prošao bez nasilja nad demonstrantima. Napadnut je Srđan Marković, jedan od organizatora protesta. Marković je rekao da ga je već drugi put napao čovek koji ga prati i koji je snimao protest. Napadač ga je davio, a on je odmah otišao u policijsku stanicu i prijavio ga. Ne zna se, međutim, ni ko je taj čovek ni gde je on, ni da li je uhapšen. I da je priveden i procesuiran, pitanje je kakav bi epilog bio. Kada je pre šest meseci pretučen Dejan Bagarić, student i aktivista “1 od 5 miliona” u Novom Sadu, napadači su privedeni i procesuirani. I potom osuđeni na uslovne kazne. Pravo suđe je blagonaklono prema batinasi. Zato demonstranti traže od policajaca da

■ Jednogodišnji protesti u Srbiji nisu hrid o koju se razbio SNS, mada im je to bila neskrivena ambicija. Ali da se Vučićev čamac ozbiljno zaljuljao na talasima protesta 10d5 miliona, bez sumnje je tako

budu uniformisani kad dolaze na proteste, jer više ne mogu da razlikuju policiju od batinaša.

Jednogodišnji protesti u Srbiji nisu hrid o koju se razbio SNS, mada im je to bila neskrivena ambicija. Ali da se Vučićev čamac ozbiljno zaljuljao na talasima protesta 10d5 miliona, bez sumnje je tako.

Do tada, Vučićevu vlast ništa nije moglo da poljulja, građani Srbije kao da nisu živeli ovde. Taj okidač, razbijena glava Borka Stefanovića, izlazak ljudi na ulice, od vikenda do vikenda, doveli su do toga da je opozicija izašla iz Skupštine, ušla u bojkot parlamenta, zahtevala slobodne i fer uslove za izbore, najavila bojkot izbora ukoliko fer uslova ne bude, a potom je stigao i izveštaj Evropske komisije, koji je detektovao i proteste i neslobodu medija i nefunkcionalan parlament i korupciju i najavu bojkota izbora, a vlast je nastavila da upada iz afere u aferu.

DRUGAČIJA VREMENA

Od tog prvog protesta u Kruševcu, pa svake sledeće subote, nije gotovo ništa sigurno u vezi sa protestima. Ni koji su zahtevi (s protokom vremena više puta su menjani), ni ko su organizatori (to je tek promenljiva kategorija), ponekad ni

ko će biti govornici. Broj ljudi na protestima varira od par stotina (preko leta i samo nekoliko desetina) do nekoliko desetina hiljada. Ali, nije bilo subote za ovih godinu dana u Beogradu, da se građani nisu okupili i prošetali protiv režima. Protesti su pre godinu dana počeli kao bunt protiv nasilja, na njima su zahtevane i ostavke predsednika države, premijerke i predsednice parlamenta, bilo je i zahteva za slobodne i fer demokratske izbore, tematski su se bavili i Jutkom i Simonovićem i plagijatom doktorata Siniše Malog i borbom za oslobođenje uzbunjivača Aleksandra Obradovića, bojkotom izbora... Ta "razuđenost" zahteva i neusklađenost s rokovima isticanje su kao njihova glavna mana, propust, promašaj. S druge strane, protesti su preživeli godinu dana, možda baš i zahvaljujući toj nedefinisanosti, jer su bili neka vrsta razglasa, javne, hodajuće tribine, medija gde se moglo čuti sve o trenutnim aferama režima. Događaji u društvu reflektovali su se na događaje na protestima. Vremena su, jednostavno, drugačija i ne mogu se tri zahteva vući godinu dana kad je već pun kofer zahteva. Pojednostavljeno, povod za ove proteste nije bila kao 1996. konkretna kra-

da na lokalnim izborima, kada su pokrenuti svakodnevni građanski i studentski protesti koji su trajali tri meseca. Niti je Aleksandar Vučić izgubio predsedničke izbore poput Miloševića 24. septembra 2000. da bi se dogodio neki 5. oktobar, mada su uglavnom svi nekako iščekivali da baš to treba da se desi, "inače je dosadno". Stalno je deo opozicione javnosti insistirao na "radikalizaciji" protesta mada niko baš najbolje nije razumeo kako i zašto?

Bilo je i sasvim dovoljno grešaka i nepotrebnih ispada, da ne nabrajamo, od sklanjanja "nepodobnih" govornika na protestu, kao što se dogodilo sa Mirjanom Karanović i Dušanom Vujoševićem, upada na RTS, najavljivanja dana D koji nije osvanuo... Bilo je i optužbi, pogrešnih procena, pucanja samima sebi u kolena, odbacivanja ljudi, nerazumevanja, sukobljavanja, javnih kritika među organizatorima, javnim ličnostima, studentima-aktivistima. Mnogo toga nije prećutano, niti su rupe u organizaciji mogle da se sakriju jer se sve paralelno događalo po društvenim mrežama, što je još jedna bitna razlika u odnosu na one proteste 1996/97. i 2000. Tako da taj izlazak Jelen Anasonović, jedne od pokretača protesta iz udruženja koje je sama registrovala u APR-u pod imenom "10d5 miliona", kao i nedavna njena ispovest za "Blic", u stvari, jedno malo ogovaranje i opanjkavanje dojučerašnjih saboraca o tome ko je preuzeo proteste i kako, nije nimalo iznenađujuć. Dalo se pretpostaviti da ima tu i raznih sujeta i potreba da se na vreme osigura prvoborački staž za CV, kako među studentima, tako i među starijim i iskusnijim organizatorima. Na kraju, sve je to nekako prepoznatljivo, sve smo to prošli devedesetih, to s "preuzimanjem" protesta i samoproглаšenim "vlasnicima" protesta. A pitanje ko je kome pomogao, stranke protestima oko kamiona i ozvučenja ili protesti strankama da dopru do ljudi, staro je makar koliko i ovo naše obnovljeno višestranačje. Tu bi, recimo, bio ispravan put skresati tviteraške i ostale sujete i prvoboračke apetite.

I uvek se podsećati: jedno je ljude izvesti na ulice, a sasvim drugo, smisleno i politički produktivno artikulirati njihove zahteve.

ZORA DRČELIĆ

Radio Laguna
Popodnevni program
93,7FM

DEJANINA RADIONICA
Dejana Milović Buha
radnim danima od 14 do 17 sati

DJ DVOČAS
Pavle Veljković
radnim danima od 17 do 19 sati

Laguna RADIO-93,7
www.radiolaguna.rs

Ideje naše, benzin vaš...

Ova inflacija diploma veoma liči na našu hiperinflaciju iz devedesetih, kada je sve bilo po zakonu, ali na štetu državne ekonomije

Jedan od najživopisnijih karaktera naše tranzicione stvarnosti proteklih decenija jeste rektor i vlasnik Univerziteta Megatrend, doktor Mića Jovanović.

Njegova visokoškolska ustanova je došla ponovo u žižu javnosti posle emisije na televiziji N1 "Mega diplomac", gde je istražena istorija doktorske disertacije ministra Nebojše Stefanovića. U ovom zanimljivom dokumentarcu, temeljno je opisan razvoj Megatrenda, ili tačnije, proces njegovog razvoja i akreditacija. Još jednom je, prateći pojedinačan slučaj, otkrivena mnogo šira slika funkcionisanja ove obrazovne institucije. Verujem da je primer "diplomca Neše iz Beograda" ovde samo paradigma jedne višedecenijske prakse urušavanja sistema visokoškolskog obrazovanja u Srbiji.

Još od nastanka (iz vremena SPS-a), Megatrend je uspešno prolazio proces verifikacije i beležio konstantan rast broja studenata. Ova inflacija diploma veoma liči na našu hiperinflaciju iz devedesetih, kada je sve bilo po zakonu, ali na štetu državne ekonomije. Poslednji put Mića Jovanović bio je u medijima povodom uvođenja novih obrazovnih profila na fakultetu, poput diplomiranog di-džeja. Ipak, brojke pokazuju da su na ovom fakultetu poslednjih decenija diplomirale na hiljade danas aktivnih državnih službenika. Međutim, posle emisije na N1, ali i odluke etičke komisije BU da ospori doktorat ministru Siniši Malom, sve češće smo mogli da čujemo glasove kako treba preispitati rad Megatrenda.

Gotovo preko noći, Mića je objavio prodaju Megatrenda za 56,1 milion evra nemačkom konzorcijumu fondova čiji direktor je izvesni gospodin dr Dejan Đorđević. Njegova firma u Srbiji je zvanično registrovana za promet kancelarijskog materijala, mašina za fotokopiranje i prodaju automobila?! Na sajtozima pomenutog konzorcijuma su fotografije osoba sa stokova, dakle manekenki. Pojavila se realna sumnja da je Mića Jovanović preko fiktivnog fonda od sebe kupio svoj Univerzitet i tako izneo pare iz zemlje, verovatno na Azurnu obalu, gde ima vilu.

Tako je nastao jedan od zvezdanih momenata domaćeg TV programa, kada je Mića gostovao u jutarnjem programu TV Prve kod Jovane Joksimović.

Priznajem da sam potpuno fasciniran načinom na koji je odgovarao na pitanja voditeljke, u najboljoj tradiciji velikih prevaranata iz svetske literature. Ovaj Ostap Bender iz dela Iljfa i Petrova, dostojan Nušićevih komada, vrhunski je ovladao tehnikom lakonskih odgovora, od svog raspoloženja, preko izmišljenih detalja, uvek sa blaženim osmehom, uvek konfuzan, nikada zbunjen. Mrtav-ladan je opisao kako ga je "čovek koji priča nemački zvao na mobilni", pa mu je

rekao da će poslati onog dr Đorđevića da s njim pregovara. A da je bilo lako, nije, pregovori su trajali mesecima, viđali su se 50 ili 60 puta. Bilo je tu i ekonomije na najvišem nivou: "Ja njemu dobar gudvil i duplo para, on meni dju dildžans i nađemo se na pola. Tu je pala ruka ruci, mada je sve na reč, bez kapare. Posle 15 meseci pregovora, dva meseca je Đorđević netragom nestao, valjda zbog saspensa, ali kad se pojavio, reko – hajde!" Prva tranša na Badnji dan, a resto do sredine 2022.

U 18 minuta gostovanja na Prvoj, Mića bi čak i najdobronamernijem revizoru mogao da pobudi sumnju. Međutim, ono što kod Miće izgleda komično u suštini je tragičan spoj kapitala, o čijem poreklu sada samo nagađamo, političke moći (u svim režimima) i visokog obrazovanja koje postaje roba ispod cene. Mića je, dakle, u svojoj suštini nastavak jednog niza tragikomičnih likova koji su služili kao paravan za različite netransparentne aktivnosti. Uvek su imali imidž "ljudi iz naroda", koji demistifikuju, bankarstvo, ekonomiju, biznis ili visoko obrazovanje. Setite se samo medijskih nastupa Jezde, Dafine, ali i Karića, kojima su svojevremeno pripisivane natprirodne moći. Uvek su to bili ljudi koji nisu izgledali kao moderni menadžeri koje niko ne razume, ili profesori koji mudruju i komplikuju stvari. Kod ovih "narodnih stručnjaka" sve je jednostavno, oni liče na vaše tetke, teče ili stričeve koji se u sve razumeju. Svima su usta uvek bila puna razumevanja za "obične ljude", ponašali su se bezmalo kao humanitarni radnici, a vezuje ih takođe bezuslovna ljubav sa svakom vlašću. Osim jedne epizode, kada je Bogoljub Karić pomislio da može biti konkurencija vlasti, pa se okliznuo i zamalo pao i naučio lekciju. Mića Jovanović danas brine za svoje nastavno osoblje, jer je novi vlasnik izjavio kako će ubuduće nastavnici raditi ne za pare, već iz ljubavi.

Epilog priče o Mega Mići možda ipak nećemo skoro gledati. Gotovo sam siguran da će on rasplet gledati iz perspektive Azurne obale, sa lovom na računu. Siguran sam da bi detaljna istraga poslovanja i procesa akreditacije Megatrenda uznemirila mnoge, baš kao i poreklo hiljada diploma i silnih miliona kojima se Mića frljao na televiziji. Ipak, možda bi bilo dobro da se sumiraju ocene, podele kečevi onima koji nisu zaslužili prelaznu ocenu i definišu pravila koja moraju da se poštuju. Nešto kao konvertibilni dinar, kojim je pokojni deda Avram prekinuo najveću inflaciju u svetu nakon Drugog svetskog rata. Do tada, likovi poput Miće će ostati, kako on sam za sebe reče – u punom kapacitetu!

SAMO GRAĐANSKA NEPOSLOUŠNOST MENJA SISTEM

“Vi možete da ucenjujete ljude, ali dokle? Imali ste slučaj gde su radnici fabrike ‘Milan Blagojević’ iz Lučana, gde je poginuo mladić, tapšali direktoru koji je išao na saslušanje. Ali zamislite da je poginulo 100 ljudi, da li bi i onda tapšali? Stvar je kumulativnog efekta... To političari znaju, oni se trude da do toga ne dođe, ali resursi su ograničeni... Kada iscrpите resurse da veći deo ljudi zadovoljite, došli ste do zenita svoje vladavine, što je slučaj i sa ovim sistemom”

Sa akademikom Markom Anđelkovićem, generalnim sekretarom Srpske akademije nauke i umetnosti i jednim od najpoznatijih srpskih genetičara, razgovaramo o tome zašto, ako promenite čoveka, a ne promenite sistem, niste daleko odmakli, o tome koliko se i kako SANU izjašnjava o društvenim pitanjima, o problemu šestog oktobra i kako smo dozvolili kobni predah da ljudi bivšeg režima obrišu svoju prošlost, o urušavanju obrazovanja, doktoratima, o promeni u našem društvu i ubeđenju da je ta promena moguća i da je blizu.

Na početku razgovaramo o ministarskim plagijatima, kupljenim diplomama, fakultetima koji ne postoje, svemu onome što efikasno urušava obrazovni sistem, ionako već uveliko načet i probušen na mnogo mesta. Otkuda ti silni plagijati i da li neko za koga je upravo dokazano da je plagirao svoj rad može i dalje da obavlja javnu funkciju?

“Plagijat je neovlašćeno korišćenje, odnosno prisvajanje tuđe intelektu-

alne svojine. Prema tome, sve ono što kao društvena norma postoji kao sankcija protiv takvih postupaka, treba da postoji i protiv plagijata. Po meni, tu nema nikakve sumnje”, kaže akademik Marko Anđelković, a zatim nastavlja: “Ali svi sada govore, Beogradski univerzitet je spasio dušu, proglasio je doktorat aktuelnog ministra finansija plagijatom, to sigurno nije jedini takav slučaj na BU i mnogi su na vreme proglašeni plagijatima, ali u miru i tišini, međutim pošto je reč o javnoj ličnosti, to je dobilo javne tabloidne dimenzije, ali ja postavljam jedno pitanje: ko treba da čuva ugled Univerziteta? Studenti ili nastavnici? Neko će reći: ‘pa i studenti’, da, ali student koji ne čuva ugled univerziteta može vrlo lako da bude uklonjen sa istog. Ali zar onda još veću odgovornost i posledice ne treba da snosi nastavnik koji taj ugled ne čuva kako treba? Šta će biti sa mentorom te teze? Šta će biti sa komisijom koja je tu tezu potpisala? Ugled Univerziteta se brani na svim frontovima, ne samo na

jednom. Mi imamo slučaj, star oko deset godina, sa diplomama Pravnog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu koji još nismo završili. Zagrebački univerzitet je imao istu takvu aferu, koju je završio za šest meseci. Svi koji je trebalo da idu na sud, otišli su na sud. Kod nas još ništa.

VREME: Zašto?

MARKO ANĐELKOVIĆ: Verovatno zato što diplome nisu kupovali zemljoradnici i radnici.

Ovde postoji, čini mi se, vrlo široka “tolerancija” kada je reč o tim nečasnim prećicama u obrazovanju. Vidi-mo i po reakcijama vlasti da se neka-ko na taj plagijat gleda skoro pa bolećivo. Čuli smo od nekoliko ministara da je to lična stvar, takoreći pitanje ličnog odnosa između Univerziteta i ministra Siniše Malog?

U redu, neka je lična stvar. Ali ako je Univerzitet rekao ono što je rekao, onda zbog tog ličnog odnosa morate da imate društvene sankcije, koje proističu iz društvenog morala. Predsednik Srbi-

Fotografije: Bojan Stekić

je je pomenuo političke posledice, što je vrlo upitno da li će uslediti, ali društvene sankcije moraju da postoje.

A šta bi bile adekvatne društvene sankcije?

Ako nekome kažete da je izvršio krađu, zna se šta posle toga sledi.

Volim često da kažem, možda grešim, da se u ono vreme kada smo prelazili iz jednog sistema u drugi, a taj drugi sistem nismo osmislili, stvorio mentalitet "pa šta". Ja sam rastao u vreme kada je biti lopov bila užasna sramota, a onda smo došli u ovaj sistem u kojem kada nekom kažete: "ti si lopov", on odgovori: "pa šta, i drugi su". Tu je ceo problem, tu je društveni poraz, "pa šta, i drugi su". Loše stvari opravdavamo kvantitativnim pokazateljima, ima i drugih takvih, a često su i brojniji.

Tako da, ja se slažem, neka to bude pitanje ličnog odnosa ministra i Univerziteta, samo da vas pitam da li ćete vi za nekog ko je ispoljio sklonost ka nepoštenoj radnji kazati: "Ma nema veze, neka on bude čuvar trezora"?

Odakle ta potreba da se "otimaju" titule?

To je Branislav Nušić odlično opisao u *Dr*, to je večna ljudska želja da se prikažete boljim no što jeste. Nijedan čovek koji se posvetio nauci nije jurio doktorat, već mu je to bio normalan razvojni put. Kada sam upisao biologiju, nisam ni sanjao da ću biti doktor bioloških nauka. Kada sam magistrirao, nisam ni ciljao da ću relativno brzo napraviti tezu koja je dobra. Tako je kod onih koji su predani nauci. Za one koji su krenuli drugim putem, pa su došli u situaciju da im je sve dostupno bez obzira na realno moguće, tu počinju ljudska gramzivost i sujeta. Tako je, nažalost, u celom svetu, imali ste onaj zvučni slučaj u Nemačkoj. Mi nismo tu usamljeni, ali istina je da prednjačimo. Izgubilo se nešto što je trebalo da služi kao primer, izgubio se uzor.

Znate, sada će mnogi da postave ono pitanje: a zašto SANU ne kaže nešto o...?

SANU nije institucija koja je zasnovana na bilo kakvom sistemu hijerarhije, tj. subordinacije. Kada kažete SANU, to znači da prvenstveno mislite na blizu 140 njenih članova radnog sastava. To znači 140 pojedinaca sa svim njihovim individualnostima u stručnom, intelektualnom, političkom i svakom drugom aspektu koji čini jednu takvu ličnost. Ako neko veruje da će SANU da saziva skupštinu zbog plagijata, ili da će da organizuje pisanje i potpisivanje peticije, to je po meni lišeno svakog smisla. Zašto javnost ne shvati da ako, na primer, nekoliko članova SANU kaže šta misli o tome, da je samim tim SANU prisutna u javnosti kroz svoje članove i njihova dela. U ime Akademije niko nije pozvan da artikulise stav SANU po dnevopolitičkim, često kratkotrajno senzacionalistički atraktivnim, pitanjima. SANU se angažuje na temama koje su dugoročno od nacionalnog, društvenog, pa možda i državnog značaja, ali to su procesi. SANU je bezbroj puta rekla šta je naučni rad, bezbroj puta rekla kako treba da izgleda naučni rad, šta treba raditi sa školskim sistemom. To što to niko ne sluša, to je drugo pitanje.

Smatrate da vas ne čuju?

Pre bih rekao, čuju oni, ali ne haju. Eklatantna je činjenica da kada je donošen Zakon o visokom obrazovanju, mi tada nismo dobili ni tekst predloga Zakona. Kada je sada donošen Zakon o nauci i istraživanju, moram da priznam da mi jesmo dobili tekst, u Akademiji je bila organizovana javna diskusija o tome. Koliko je naših primedbi usvojeno, to je drugo pitanje. Po mom mišljenju, začuđujuće malo, ali to je već druga stvar. Ali Zakon o visokom obrazovanju mi nismo videli ni u nacrtu.

Vi ste svojevremeno rekli da je

SANU vrlo raspoložena da učestvuje u unutrašnjem dijalogu o Kosovu, kada je to predsednik Srbije ponudio. Kako vam izgleda sudbina tog dijaloga, kako se pokazao?

SANU nije davala nikakve izjave da je raspoložena ili da nije raspoložena da učestvuje u unutrašnjem dijalogu o Kosovu i Metohiji, već je procenila da joj njena društvena pozicija i uloga nalažu da se uključi u taj proces. Svako ko pristojno barata terminologijom našeg jezika zna da se nije radilo ni o kakvom dijalogu, ali

SANU je i pod tim uslovima prihvatila da učestvuje i jedina je institucija u Republici Srbiji koja je ostavila pisani trag o tome. Pošto očigledno cela stvar nije dala željene ili očekivane rezultate, niko to ne spominje. Niko od onih koji napadaju SANU da se ne oglašava po pitanju rešavanja problema Kosova i Metohije neće da kaže da smo mi izdali publikaciju "Učešće Srpske akademije nauka i umetnosti u unutrašnjem dijalogu o Kosovu i Metohiji", koja sadrži adekvatne tekstove pojedinih članova Akademije i diskusije na tematskim sastancima vođene u okvirima odeljenja SANU. Sastavni deo te publikacije je i bibliografija svega što je u periodu 1947–2007. izdato u SANU, a odnosi sa na KiM u raznim aspektima – kulturna dobra, političko pitanje... Tu ima oko 600 referenci. I ako neko posle toga može da kaže da SANU ćuti o Kosovu i Metohiji, taj je ili nepismen ili veoma nedobronamernan.

Da li je neko, u poslednjih nekoliko godina, od aktuelne vlasti došao u SANU da čuje šta akademici imaju da kažu, po neki savet? Znamo da su dva poslednja predsednika odlazila kod patrijarha. Da li je predsednik Vučić možda došao do vas?

Nije.

Šta mislite zašto?

Ili smatra da nismo dovoljno relevantna društvena institucija, ili ima predubeđenje o nekim stavovima Akademije. Mislim da je pre ovo prvo.

Kada smo pričali o ovom intervjuu, pitala sam vas, ponesena opravdanom zebnjom za svoje sagovornike, da li mislite da je pravi trenutak da uradimo intervju. Odgovorili ste mi da je uvek pravi trenutak da čovek kaže šta misli, a ako se to nekome ne dopada, onda to svakako nije problem onoga koji je dao svoje mišljenje. Nezahvalno je da to vas pitam, ali uzmimo taj stav kao izdvojeno mišljenje, kao da ga niste vi izrekli – smatrate li da je u ovoj društvenoj klimi ovako nešto reći čin hrabrosti?

Mislim da u svakoj društvenoj klimi iznošenje svog stava jeste hrabrost u onolikom stepenu koliko je vaša egzistencija u tom društvu zavisna od tuđe volje. Znači, nema sistema, niti društva, gde je

Kako smo urušili obrazovni sistem

Mislim da nisam dovoljno kompetentan ni informisan da govorim o stanju u celokupnom obrazovnom sistemu kod nas, zato bih se ograničio na devastaciju univerziteta. Kada kažem univerziteta, mislim na Univerzitet u Beogradu, kao našu najstariju i najugledniju univerzitetsku instituciju koja je praktično "majka" svih naših državnih univerziteta. Kvalitet nastavničkog kadra Univerziteta u Beogradu počeo je da se podriva posle studentskih demonstracija 1968. godine. Ja sam savremenik tih demonstracija, tada sam bio apsolvent i provodio sam dane i noći na Univerzitetu. Tek dosta kasnije, krajem 70-ih godina, od ljudi koji su tada bili na visokim položajima saznao sam da su te demonstracije jako uzdrmale tadašnju vlast i sistem koji je ona prezentovala, jer dok su studenti u Evropi tražili pravednije društvo, mi, studenti BU, tražili smo pravedniji socijalizam. Vladajućoj garnituri smo stavili do znanja da su napravili devijaciju u sistemu koji mi podržavamo. Tada je u visokim političkim organima doneta odluka da se napravi sistem u kojem ćete imati jednu, da kažem, blagu negativnu selekciju, tako da svako ko započne univerzitetsku karijeru može relativno vrlo lako da prođe celu selekciju i da postane na kraju redovni profesor. To bi dovelo do toga da BU ne bude stecište ljudi koji su pored visokih naučnih i stručnih kvaliteta posedovali zavidne intelektualne i moralne kvalitete. Naime, u procesu izbora i reizbora u nastavnička i nauč-

na zvanja težište bi se skoro isključivo stavljalo na kvalitet u stručnom pogledu i na "političku podobnost". Kada sam to čuo, bio sam tada možda već vanredni profesor, ja u to nisam verovao jer sam pred sobom imao redovne profesore koji su meni predavali, kao i starije kolege koji su u međuvremenu postali redovni profesori, i mislio sam da je jednostavno nemoguće da neko tek tako postane to što su oni. Pred kraj mog aktivnog rada na Univerzitetu, uverio sam se da je to urađeno. Mi smo imali negativnu selekciju koja je dovela dovde. U takvom miljeu, kada postoji dosta ljudi koji nisu dovoljno kvalitetni kao ličnosti, možete da očekujete i ovo što se sada dešava sa plagijatima.

Visoko obrazovanje je negde osamdesetih godina bilo na visokom nivou. Onda je, skoro pa neprimetno, došla neka reorganizacija nastave na fakultetu uvođenjem matičnih fakulteta, što je bilo odlično. Na primer, Matematički fakultet je matični za to i matematiku na BU predaju nastavnici Matematičkog fakulteta. Zatim je počeo taj naš mentalitet, koji sada uveliko cveta, "hajde da tamo ne ukidamo katedru, mi ćemo se složiti da su i oni matični". Tako ste dobili, pored ostalog, nejednake kriterijume za napredovanje u zvanje. A vrlo je opasno da na jednom univerzitetu njegove različite jedinice na različite načine promovišu svoje nastavnike u zvanja. Jer ako vi kao univerzitet zauzmete stav da su kriterijumi ti i ti, onda

ta hrabrost univerzalno povezana sa nul-tim rizikom. Toga nema. Samo je pitanje koja je vaša društvena pozicija i koji je stepen opštih sloboda u društvu.

Da, ali između te dve nepostojeće krajnosti postoje nijanse. U kojim nijansama biste opisali naš sadašnji društveni trenutak?

Naš društveni trenutak je samo približavanje zenitu jednog sistema koji je nakaradno razvijan počev od petog oktobra 2000. godine. Mislim da su oni koji spominju neophodnost šestog oktobra bili jednim delom u pravu, ali sigurno je da političke strukture – tu se radi-

lo o strukturama, a ne o grupi ljudi – koji su petog oktobra sklonili Miloševića sa vlasti, nisu imali ideju kako dalje, ili nisu mogli da usaglasе ideje kako dalje, pa su onda preuzele već postojeći sistem zasnovan na prevari, gramzivosti i voluntarizmu, u nadi da će se u dogledno vreme dogovoriti kojim putem dalje. No, stvari su s vremenom izmakle kontroli i "poroženi" sistem je postao vladajući sistem sve do danas. Ljudi ne shvataju da nije stvar da menjamo ličnosti na vlasti, stvar je da promenimo sistem.

A sistem se menja tako što uradimo šta?

garantujete za taj kvalitet. U suprotnom, imate slabljenje.

Kada sam već spomenuo kriterijume za izbor u nastavna i naučna zvanja, to bi mogao da bude izuzetno dobar primer za ilustraciju ranije navedenog procesa urušavanja univerziteta kao visokoobrazovne institucije. Naime, pre dvadesetak godina počelo se sa uvođenjem od strane instituta i fakulteta Univerziteta u Beogradu (tome je kumovalo tadašnje Ministarstvo za nauku) pravilnika o izboru i reizboru u zvanja, koji su pored procedure postupka izbora propisivali i kvantitativne kriterijume (broj i vrsta publikacija i sl.) koje je potrebno ispuniti za izbor u određeno nastavno ili naučno zvanje. Nesporno je da mi treba da imamo neke pokazatelje koji su merodavni da bi pojedinac mogao da bude predložen za izbor u neko zvanje, a to znači da imamo kriterijume za pokretanje postupka. Ali, ovde imamo čak i semantičku "grešku", vi kažete da postoje kriterijumi za izbor u zvanje. Ali ako je onaj koji ih je ispunio već završio sav posao, onda vi nemate izbor, već samo verifikaciju ispunjenosti kriterijuma. Drugo, vi svodite izbor (glasanje) na potvrđivanje verodostojnosti referata o kandidatu, a ne na izbor samog kandidata kao kompletne ličnosti. Naime, članovi izbornih veća u istom ili višem zvanju u koje se bira kandidat treba da imaju mogućnost da procenjuju kandidata kao ličnost i da na osnovu toga vrše njegov izbor. Akademija je jedina za sada, i svim silama ću se uvek bori-

Foto: Bojan Stekić

ti da tako i ostane, koja nema propisane kvantitativne kriterijume za prijem.

Ali onda su mogućnosti zloupotrebe široke.

Činjenično stanje je da o izboru u određeno nastavno ili naučno zvanje odlučuju (glasaju) oni koji su u istom ili višem naučnom zvanju. To znači da se radi o već pozitivno verifikovanim ljudima kako sa stručnim tako i sa drugim relevantnim kvalitetima. Ako će, na primer, na jednom fakultetu, nastavno-naučno veće ili izorno veće koje broji nekoliko desetina redovnih profesora da ima takvu moralnu strukturu da zloupotrebi svoje pravo i privilegiju, da na osnovu objektivnih kriterijuma i ličnih saznanja o kandidatu donese neodgovarajuću odluku, onda je to veće odraz sveukupnog niskog nivoa kvaliteta fakulteta, a to se može verifikovati drugim poznatim mehanizmima. Nemojmo polaziti od pretpostavke da su svi loši, već promoviramo sistem u kome do izražaja prvenstveno mogu doći kvalitetni. ¶

tija praktično svela na vlast pojedinaca, pruža skoro zanemarljivu mogućnost. U našem izbornom sistemu vi ne birate ni te pojedince već ovlašćujete partiju za čiju ste listu glasali da ih odabere. Ako je tako, a tako je, da li je logično da od pojedinca koji sedi u parlamentu/skupštini primenom demokratskih parlamentarnih procedura očekujete da bude protiv sistema koji ga je doveo na tu poziciju? Sistem se menja kada je ogromna većina stanovništva nezadovoljna i to nezadovoljstvo pokaže javno svojom građanskom neposlušnošću.

O kojoj vrsti građanske neposlušnosti govorite?

To je stvar spremnosti građana dokle će da idu i spremnosti sistema da istraje u svojoj "tvrdoglavosti". Naime, promena sistema vanparlamentarnim putem može da se ostvari putem političke borbe, pod uslovom da zastupnici aktuelnog sistema tj. vlast ne upotrebi neprimerenu oružanu silu protiv građana koji iskazuju svoje artikulirano nezadovoljstvo. Godinu dana traju protesti žutih prsluka, to je građanska neposlušnost. Gledajući realno, tu se radi o relativno malom broju ljudi u odnosu na broj građana u Francuskoj, ali oni su uporni. Neki od njihovih metoda su većini stanovništva neprihvatljivi, ali ako će se sledećem skupu, kako je najavljeno, pridružiti i sindikati, to je već nešto drugo. Na primer, dok velikoj većini Amerikanaca odgovara liberalni kapitalizam, oni će imati parlamentarnu demokratiju koja obezbeđuje funkcionisanje tog sistema. Onog trenutka kada im to ne bude odgovaralo, Amerika neće živeti mirno i spokojno. Ponavljam, kroz institucije siste-

Ljudi često izbegnu da kažu to, ili ne shvate, pa ne kažu. Vi nemate sistem koji se dobrovoljno, ili svojevoljno, skloni sa vlasti. Mislim da to istorija ne poznaje. Za mene je "demokratska promena sistema" jedna lepa floskula. Prvo, moramo biti svesni da izvorna antička demokratija nije predstavljala vladavinu svih, već samo vladavinu slobodnih građana muškog pola, na osnovu čega bi se pre moglo reći da je to bila vladavina jednakih. Savremena parlamentarna demokratija, koja je demokratija predstavničkog tipa, u kojoj putem izbornog sistema u vlasti učestvuju svi građani jedne

zemlje, relativno je ograničeno funkcionalna. Ona funkcioniše i daje rezultate u dobro uređenim društvima sa stabilnim sistemima u okviru kojih funkcionišu dobro utemeljene institucije. U takvim okolnostima parlamentarna demokratija je funkcionalna za fino doterivanje dobro uređenog društva. Ona može da reši probleme koji nastaju usled vremenske dinamike društva i novih saznanja o novim potrebama za opšti prosperitet društva. Primer za to mogu biti skandinavske zemlje. Ali, ako postoji namera da se menja sistem, parlamentarna demokratija, koja se kao predstavnička demokra-

ma vi sistem doterujete, svakim zakonom možete nešto da poboljšate, učinite primerenijim za trenutne potrebe, mada normativa uvek kaska za realnim životom. Međutim, bez masovno iskazanog ili izraženog građanskog nezadovoljstva ne može doći do sistemskih promena, jer je nelogično očekivati da se promene sistema sprovedu kroz izvršnu, zakonodavnu i sudsku vlast postojećeg sistema.

Da li biste bojkot izbora ubrojali u ovako opisanu građansku neposlušnost?

Da, kada bi to stvarno bio bojkot izbora, kada ne bi bilo onih političkih mešetara koji idu na to da ušićare. Jer, teoret-

Miloševićevog okruženja svoja ideološka i politička opredeljenja promenili za 180 stepeni. Ako sada očekuješ da u to poverujem i da si sada za ovo i dušom i telom, onda ili sam ja glup, ili si ti pokvaren.

Ovde je brisanje lične prošlosti posebno upadljivo kod predsednika, može da služi takoreći kao školski primer brisanja prošlosti.

Brisanje sopstvene prošlosti je problem šestog oktobra. Mi smo dozvolili predah da se lična politička prošlost briše. Nismo smeli da dozvolimo ljudima da peru svoje biografije.

Rekli ste da se bližimo zenitu ovog sistema?

Očekujem to.

■ “Ja sam rastao u vreme kada je biti lopov bila užasna sramota, a onda smo došli u ovaj sistem u kojem kada nekom kažete: ‘ti si lopov’, on odgovori: ‘pa šta, i drugi su’. Tu je ceo problem, tu je društveni poraz”

ski, ako je pravi bojkot, izabrana skupština nema legitimitet, pa time ni sve institucije vlasti koje bira skupština nemaju legitimitet. Ali, kao što već izrazih sumnju, ovde teško da možete tako nešto da očekujete.

Kako artikulirati nezadovoljstvo kada ono pokulja? U stvari, možda bolje da budemo konkretni, šta je trebalo, po vama, uraditi šestog oktobra?

Imam dovoljno životnog iskustva da znam da su samoorganizovanost i sponzanost nerealne i neostvarive, ali moguće je da organizujete nezadovoljne, ako im artikulirate cilj kojim rešavate njihovo nezadovoljstvo, što je zadatak političke elite i inteligencije. Šestog oktobra se kalkulisalo oko toga koga ćete zadržati da bude sa vama iz prethodnog režima, a koga nećete. Tada se društvena evolucija usmerila u lošem pravcu. Šta svi kažu? Mi na vlasti imamo iste strukture koje su bile srušene petog oktobra. Šta ste srušili? Čoveka. Srušili ste Miloševića, ali niste promenili sistem. Pojedini najbliži Miloševiću saradnici su permanentno bili u vlasti od kako su sa Borisom Tadićem sklopili sporazum o pomirenju. Ne može se očekivati da su ti ljudi iz bliskog

Veliki broj ljudi je učenjen ili je, na neki način, egzistencijalno uslovljen. Verujete da će se oni pobuniti?

Vidite, recimo, pokret “1 od 5 miliona”, on ipak opstaje, ne daje neke spektakularne rezultate, ali opstaje. Takva stvar je nukleus. Vi možete da ucenjujete ljude, ali dokle? Imali ste slučaj gde su radnici fabrike “Milan Blagojević – namenska” iz Lučana, gde je poginuo mladić, tapšali direktoru koji je išao na saslušanje. Ali zamislite da je poginulo 100 ljudi, da li bi i onda tapšali? Stvar je kumulativnog efekta. To političari znaju, oni se trude da do toga ne dođe, ali resursi su ograničeni. Makron je iritirao žute prsluke sa povećanjem cene goriva, pa je zbog upornih protesta morao da odustane od te namere. Ali glavna, udarna stvar u njegovom predizbornom programu je bila revizija penzionog sistema. Šta će biti kada to dođe na dnevni red? Ili će odustati od onoga što je govorio i reći da nema snage da vodi Francusku na način na koji je hteo ili će krenuti oružanom silom na nekoliko miliona ljudi na ulicama. Kada iscrpite resurse da veći deo ljudi zadovoljite, došli ste do zenita svoje vladavine. Milošević je izveo petog oktobra masu jer je izgubio resurse – nije rešio srpsko naci-

onalno pitanje, izgubio je ratove, izgubio je Kosovo i Metohiju, i šta je imao više da ponudi za siromaštvo i nedaće izazvane sankcijama? Kada su mi doneli da potpišem prvu peticiju protiv Miloševića, uradio sam to vrlo rado, kada su mi doneli drugu, i to sam učinio veoma rado. Međutim, video sam da se ništa ne dešava. Kada su mi doneli treću peticiju da potpišem, rekao sam: hajde da se uozbiljimo, hoćete li vi meni omogućiti da se stvarno borim ili ćemo i dalje da potpisujemo peticije? Milošević nije zarezivao nijednu od tih peticija, jer je tada bio moćan i imao je resurse. Pričali su mi ljudi koji su bili tamo da kada je napravio miting na Ušću, policija je morala da zaustavlja kolonu u prelasku preko mosta, da je pušta u delovima, jer je bilo toliko ljudi da kada bi svi odjednom krenuli, most bi pao. A gde su bili ti ljudi kada su ga hapšili? Tako će uvek i biti.

I dok čekamo (samo)urušavanje sistema, šta po vama treba da radi konkretan čovek, na primer novinar, da bi poboljšao svoje društvo?

Imate dve mogućnosti: da uopšte ne budete deo sistema, žrtvujete sebe i da imate satisfakciju da niste hteli da učestvujete u nečemu. Druga je da maksimalno ispravno, radeći svoj posao, pokušate da plasirate ideje koje mislite da su dobre. To je inteligentan put. Možete da budete Če Gvara, pa da poginete u Boliviji i da vas svi nose na majici – koliko to ima smisla, baš i ne znam – ili ćete, radeći korak po korak, ići ka cilju koji smatrate vrednim. Nije rešenje poginuti u prvom jurišu, neprijatelj dobija time što neko pogine. Ja duboko verujem da se ljudi polako okupljaju oko određenih životnih, ne apstraktnih, ideja. Vidite koliko niče malih lokalnih pokreta, udruženja građana. Za nekoga je ništa što su se tamo neki ljudi udružili i izdejstvovali igralište za decu. Ali oni su preskočili čitav trapavi, inertni sistem koji bi to igralište napravio kada bi ta deca već krenula na fakultet. Ja sve ovo govorim sa jednog aspekta koji je isuviše rodoljubiv, jer verujem u ovaj narod. Samo, nikada u istoriji nije ceo narod u nečemu učestvovao. Kao što ranije rekoh, to je zadatak alternativne političke elite i inteligencije.

JELENA JORGAČEVIĆ

Vincent
Cassel

Reda
Kateb

FESTIVAL DE CANNES

Neobični

Režija **Éric Toledano i Olivier Nakache**

U BIOSKOPIMA OD 19.DECEMBRA

Interes humanitarnog regionalizma

Vladimir Aleksandrovič Solovjov iz Federalne službe bezbednosti, kao karijerni obaveštajac i čovek od najvećeg poverenja ruskog ministra za vanredne situacije general-pukovnika Jevgenija Ziničeva, rukovodi svim ruskim humanitarnim centrima u inostranstvu – u Srbiji, Jermeniji i na Kubi

Nedavni zemljotres u Albaniji ponovo nam je pokazao svu moć prirode, a istovremeno i ranjivost čoveka i naših života. U takvim trenucima ne pomaže ni napredak na Biznis Duing listi, niti statistički podaci o visinama plate, već samo empatija i altruizam. I bez obzira na diskutabilni standard življenja, Srbija nikad nije odbila pomoć drugima u nevolji, već ju je nesebično davala. Posebno prijateljima i susedima. Upravo zato smo svi ponosni na pripadnike Specijalističkog tima za pretragu i spasavanje iz ruševina Sektora za vanredne situacije MUP-a, koji su bili raspoređeni na lokaciji mesta Tumane, koje je najteže pogođeno zemljotresom. Spasilački tim iz Srbije sa 13 članova intervenisao je sa opremom za otklanjanje posledica zemljotresa, odnosno za bušenje i lomljenje betona i podizanje tereta nastalih urušavanjem objekata.

Javnost je očekivala da se u Albaniji angažuju i resursi Srpsko-ruskog humanitarnog centra (SRHC) u Nišu, ali se to, nažalost, nije desilo. Zvanično otvoren 25. aprila 2012. godine u cilju brzog reagovanja kod požara, prirodnih katastrofa i tehnoloških havarija u Srbiji i u drugim zemljama regiona, SRHC i dalje zadržava svoj uglavnom protokolarni karakter, osim u slučajevima kada se uplate troškovi angažovanja. Princip rada je veoma jednostavan: bez odluke Vlade Srbije i uplate koja mora da legne na bankovni račun Ministarstva za civilnu zaštitu, vanredne situacije i uklanjanje posledica elementarnih nepogoda Ruske Federacije, nema ni angažovanja. Tako smo iz budžeta 2017. godine platili 8 miliona dinara za nejasno angažovanje ruskog helikoptera Mi-8, dok smo ove godine izdvojili 22,5 miliona dinara za virtuelno angažovanje aviona-tankera Iljušina 76. Naime, dok je ruska strana čekala da se sredstva uplate, požar na Staroj planini je već bio lokalizovan, uglavnom zahvaljujući kiši i našim vatrogascima, tako da su građani dobili priliku da se za oko 190.000 evra dive namenskom avionu na stajanci. S obzirom da za zemljotres u Albaniji nisu ni razmatrali angažovanje, stiče se utisak da se ipak SRHC ne angažuje na veresiju, pa makar u pitanju bila i braća Srbi.

OPERATIVCI NA DELU

Iako se u Srbiji veoma lako politički profitira na mitologiji naših odnosa sa Istokom i fotografisanjem ispod ruske za-

Piše: **Nikola Lunić**

Izvršni direktor Saveta
za strateške politike

stave, činjenica je da je SRHC nefunkcionalan. Njihova regionalna funkcija je potpuno zapostavljena, pa tako nismo videli njihovo angažovanje u gašenju požara u Crnoj Gori 2017. godine, ni u Grčkoj 2018. godine kada je vatrena stihija odnela 80 ljudskih života. Blagovremenost reakcije SRHC u kriznim situacijama takođe je sporna jer u Nišu nema stalno stacioniranih namenskih letelica, već je neophodno proći birokratsku proceduru sa zvaničnim zahtevom za angažovanjem. Srbiji i regionu su potrebni upravo spasilački timovi i vatrogasci koji se nakon par sati od elementarne nepogode mogu naći na terenu i pomagati poput 13-orice odvažnih u Albaniji. To je humanost, bez ikakvih zahteva za angažovanjem, odluka vlada ili uplata na račun. Jer parodija je ukoliko kišu dočekamo pre Iljušina.

Od samog osnivanja, ruska strana je zahtevala diplomatski status za SRHC kako bi, po njima, prevazišli opstruirajuće faktore za punu operativnost. Pri tome se posebno apostrofira izuzeće od poreza. Međutim, to bi, prema Bečkoj konvenciji, podrazumevao status poput onog koje uživaju ambasade u svetu odnosno imunitet za stalno i privremeno osoblje, imovinu i prostorije, kao i oslobođanje od svih poreza, taksi i akciza za nabavku robe i usluga za potrebe SRHC. Takođe, sve pošiljke za SRHC i od strane njega bile bi diplomatske, što podrazumeva izuzeće od pregleda, čak i na aerodromu. Poznavaoči rada obaveštajnih i bezbednosnih službi znaju da bi dodeljivanje takvog statusa humanitarnom centru bio bez presedana, ali potencijalno veoma korisna alatka u operativnom radu. Hipotetičko dodeljivanje diplomatskog statusa osoblju SRHC značilo bi da se operativcima uhvaćenim u neprijateljskoj delatnosti samo može uskratiti dalji boravak u Srbiji, poput nedavnog slučaja potpukovnika Klebana, kojem se Beograd "zahvalio" na njegovim aktivnostima.

Zbog toga i ne iznenađuje ponovljeni zahtev za diplomatskim statusom SRHC od direktora Spoljnoobaveštajne službe Sergeja Nariškina, ali je čudna slična argumentacija našeg ministra spoljnih poslova, koji očigledno ruske interese stavlja ispred srpskih. Ministar Dačić pokušava da takav status za SRHC uporedi sa Sporazumom o statusu snaga (SOFA) kojim se na recipročnoj osnovi reguliše prolazak vojnih snaga ze-

malja NATO i njihov diplomatski imunitet. Treba naglasiti da nam je sporazum SOFA neophodan imajući u vidu geopolitički kontekst regiona i potrebu imuniteta za pripadnike Vojske Srbije kada se nalaze na teritorijama zemalja NATO. Prvi čovek spoljne politike trebalo bi da obrazloži da li je opravdano da se svim registrovanim humanitarnim organizacijama u Srbiji dodeli identičan diplomatski status i zbog čega bi trebalo da se SRHC razlikuje od njih. S obzirom na predstojeću predizbornu kampanju, verovatno bi neodgovorni političari svojom populističkom retorikom mogli dobiti na rejtingu kada bi promovisali radikalski prošlogodišnji predlog u Skupštini Vojvodine o otvaranju još jednog SRHC, ovog puta u Novom Sadu. A dva regionalna SRHC u Srbiji, koja insistiraju na imunitetu svog osoblja, mogli bi predstavljati idealne geografski locirane obaveštajne punktove u inostranstvu.

Pre nepunih mesec dana, bez obrazloženja je smenjen ruski kodirektor SRHC Viktor Guljevič i postavljen novi, Andrej Mančenkov, koji je do sada obavljao dužnost zamenika načelnika Nacionalnog centra za upravljanje u kriznim situacijama resornog ruskog ministarstva. Da ruski zvaničnici nisu zadovoljni ostvarenjem postavljenih ciljeva, pokazali su u martu ove godine kada su, prema navodima moskovskog dnevnika "Komersant", zbog lošeg rada SRHC smenili i direktora Uprave za međunarodni rad Ministarstva za civilnu zaštitu, vanredne situacije i uklanjanje posledica elementarnih nepogoda Ruske Federacije Aleksandra Romanova. Na njegovo mesto je postavljen Vladimir Aleksandrovich Solovjov iz Federalne službe bezbednosti. Podsećanja radi, Federalna služba bezbednosti (FSB) predstavlja glavnu obaveštajnu službu Ruske Federacije sa transparentnim zadacima: kontraobaveštajna, unutrašnja i granična bezbednost, sprečavanje terorizma, špijunaža i istraživanje najtežih oblika kriminala. Solovjov, kao karijerni obaveštajac i čovek od najvećeg poverenja ruskog ministra za vanredne situacije general-pukovnika Jevgenija Ziničeva, rukovodi svim ruskim humanitarnim centrima u inostranstvu – u Srbiji, Jermeniji i na Kubi. Kada se sagleda aktuelni geopolitički kontekst na Balkanu, sasvim je razumljivo da Moskva želi veći uticaj u regionu i zato postavlja svoje najposposobnije operativce na rukovodeće pozicije.

"SPASIBA ZA DRUŽBU"

Ruske interese na Balkanu je lako definisati, ali šta je interes Republike Srbije? U Izveštaju Evropske komisije (EK) iz 2018. godine izraženo je očekivanje da Srbija ne duplira ulo-

gu Koordinacionog centra za hitno reagovanje EK, te da njena saradnja nije kontradiktorna članstvu u Mehanizmu civilne zaštite EU. Drugim rečima, EU je zatražila da konačno rešenje SRHC bude "u duhu pristupnih pregovora". Evropski resursi civilne zaštite se aktiviraju odmah po izbijanju krizne situacije, a podrazumevaju sposobnosti i kapacitete iz 23 države učesnice koje u kratkom roku mogu da isporuče pomoć. Prošlogodišnja vežba u zajedničkoj organizaciji Evro-atlantskog koordinacionog centra za vanredne situacije (EADRCC) i Sektora za vanredne situacije MUP, sa oko 2000 učesnika iz 40 zemalja članica i partnera NATO, pokazala je koliko nam u oblasti vanrednih situacija znači koordinisana i blagovremena saradnja sa najbližim okruženjem. Da li je interes bliska saradnja sa susedima ili čekanje Iljušina?

Foto: promo SRHC

usluga i kapitala na Zapadnom Balkanu, poznatije kao "Mali Šengen". Regionalna ekonomska zona Zapadnog Balkana bi po svom značaju brzo mogla prerasti oblasti u kojima je predviđena saradnja. Privlačenje investicija i veći privredni rast će indukovati i saradnju u oblastima odbrane i bezbednosti jer malim zemljama je isplativije da razvijaju kompatibilne sposobnosti nego koncepte poput totalne odbrane. Upravo bi na kompatibilnosti trebalo zasnivati interes regiona i u oblasti vanrednih situacija.

Zbog svega navedenog, koncept SRHC u Nišu ne odgovara niti srpskom interesu, niti interesima regiona u oblasti vanrednih situacija. Sagledavajući situacije letnjih požara ili zemljotresa, regionalni interes bi bio da SRHC preraste bilateralni aranžman i postane Regionalni centar za vanredne situacije pod ingerencijom EU odnosno Koordinacionog centra za hitno reagovanje EK. Organizacijski bi trebalo da poseduje minimalnu administraciju sa delegiranim sposobnostima iz svih zemalja članica, stacioniranih u svojim matičnim zemljama, ali sa mogućnošću upotrebe u što je moguće kraćem roku. I to je regionalni interes na kojem možemo graditi poverenje i zajedničke interese. A karijernim obaveštajcima koji humanitarne misije sagledavaju kao alat za svoj rad – diplomatska zahvalnica "Spasiba za družbu".

Kucanje na vrata države

Deca bez pratnje na balkanskoj ruti su jedna od najranjivijih grupa, a zaštita njihovih prava mora da se osloni na sistemski rešenja i brze reakcije

Iz podnožja Brankovog mosta izašla su dva dečaka, izgledali su pospano, ali zapravo izmučeno od pokušaja da uhvate san na kartonu, na svega 7 stepeni Celzijusa. Jedan je bio zamotan u nešto nalik jeftinom hotelskom peškiru, drugi je imao čebe. Zašli su na kratko u sava-malsku ruševinu i vratili se da prežive noć. Ovi dečaci u prljavoj odeći i obući svakodnevno pokušavaju da se približe granici, hodajući i po 10 sati, kako bi uspe-li da se domognu teritorije Evropske uni-je, ali ovo više nije vest.

Pre više od pet decenija Ženevska konvencija propisala je da bi svaka zemlja morala da pomogne ljudima koji beže od opasnosti u svojoj državi. Ovo je jedan od dokumenata koji su nastali tokom rada i delovanja Evropske unije, a koji garantuju solidarnost. Sa migrantskom i izbegličkom krizom u najvećem jeku i mukama ljudi koji beže uglavnom od smrti i terora Srbija se susrela licem u lice pre pet godina, odmah nakon "stogodišnjih poplava". Pomoć pojedinaca i institucija s vremenom je jenjavala, pa su prizori sa početka ovog teksta postali neprijatna svakodnevnica.

O solidarnosti slušamo najčešće tokom nesrećnih vremena, a najveću pažnju dobiju građani i organizacije civilnog društva koji brojnim domišljatim akcijama pokušavaju da ublaže patnju nesrećnih ljudi. Ipak, dok jedni druge čuvamo, ali se i jedni od drugih čuvamo (kao kada je humanitarna pomoć za poplavljene rasprodata na beogradskim pijacama), ostaje pitanje: može li solidarnost u Srbiji da bude zakonom propisana?

Broj migranata i izbeglica mahom sa Bliskog istoka u poslednjih 10 dana se sve više povećava u centrima u Srbiji. Prema procenama terenskih timova UNHCR-a i njegovih partnera, te nadležnih držav-

nih organa, u Srbiji trenutno boravi između 400 i 500 maloletne dece – izbeglica i migranata (nepraćene dece i dece odvojene u putu). Više od 250 ih je smešteno u pet specijalizovanih ustanova za brigu o deci bez roditeljskog staranja i azilne i prihvatne centre.

"U trenutku kada nepraćena deca i deca odvojena u putu – izbeglice i migranti budu identifikovani kao takvi, najčešće odmah po ulasku na teritoriju Srbije, biva im dodeljen zakonski staratelj. Staratelji dalje brinu o smeštaju svakog deteta, informišu ih o mogućnosti podnošenja zahteva za azil i procedurama, te im pomažu u svakodnevnim aktivnostima. Staratelji su takođe zaduženi i da pomognu uključivanje dece u redovno školovanje. Rad staratelja definisan je relevantnim zakonom Republike Srbije i sve aktivnosti se odvijaju u skladu sa principom poštovanja najboljeg interesa deteta", objašnjava za "Vreme" kako izgleda proces zbrinjavanja dece bez roditeljskog staranja Mirjana Milenkovski, predstavnik za medije iz predstavništva UNHCR-a u Srbiji.

Komitet za prava deteta dao je nekoliko preporuka za unapređenje prakse kada je reč o pravnoj zaštiti nepraćene ili razdvojene dece izbeglica i tražilaca azila u Srbiji. Koalicija za monitoring prava deteta koju čine pet organizacija civilnog društva specijalizovanih za praćenje i izveštavanje u različitim oblastima ostvarivanja ljudskih prava (Centar za prava deteta, Užički centar za prava deteta, Beogradski centar za ljudska prava, ASTRA – Akcija protiv trgovine ljudima i Centar za socijalnu politiku) u dokumentu "Preporuke Komiteta za prava deteta – Na pola puta, šta je do sada urađeno i šta nam predstoji" izdvojila je preporuke Komiteta za prava dete-

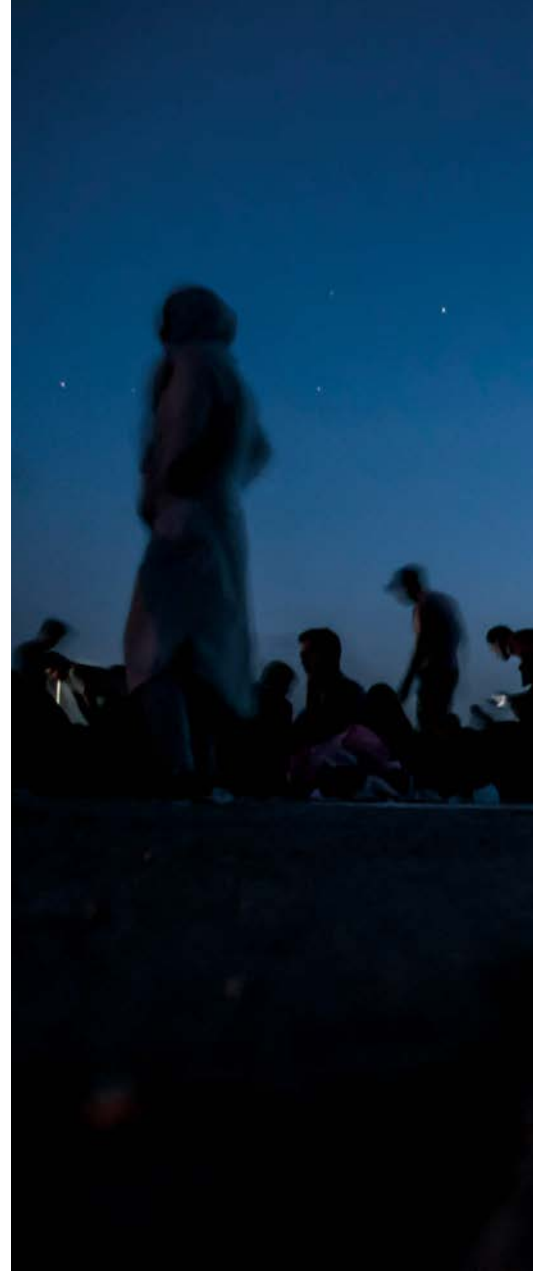

Foto: Marija Janković

ta koje smatra najprioritetnijim, a među kojima su i predlozi za unapređenje zaštite nepraćene ili razdvojene dece izbeglica i tražilaca azila u Srbiji.

Trenutni opis stanja glasi da je Zakon o azilu i privremenoj zaštiti, usvojen 2018. godine, doneo značajne novine u pogledu zaštite prava deteta u postupku azila u Republici Srbiji, ali da država i dalje nije omogućila primenu određenih zakonskih odredbi koje bi vodile ka uspostavljanju sistema zaštite dece na njenoj teritoriji.

Nekoliko je zaključaka nevladinog sektora o ovom pitanju. Jedan od njih je da zahtevi za azil sve dece moraju da se procesuiraju brže. Kada je reč o pružanju pomoći, organizacije civilnog društva su najaktivnije, a zakon u teoriji i praksi nije isti. Praksa nije usaglašena sa preporukama Komiteta za prava deteta u pogledu smeštanja nepraćene i razdvojene dece u centre za azil u kojima bora-

ve samo deca i koja su prilagođena njihovim potrebama i garantuju bezbednost. Samim tim, praksa smeštaja dece u centre za azil gde borave i odrasle osobe mora da se prekine.

Prema ovom izveštaju, za decu koja su lišena porodične sredine, država treba da obezbedi adekvatan sistem starateljstva, koji se trenutno, u najvećoj meri, finansira sredstvima civilnog sektora. Takođe, registrovanje dece bez roditeljske pratnje od strane službenika MUP-a bez prisustva privremenog staratelja mora urgentno da se zaustavi i da počnu da se primenjuju odredbe Zakona o azilu i privremenoj zaštiti, kao i Porodičnog zakona koji ma je regulisano ovo pitanje.

“Republika Srbija i njeni građani pokazali su izuzetno visok stepen solidarnosti sa ljudima koji su se bežeći od rata i pro-

gona u svojim domovinama tokom izbegličke krize 2015. godine našli na teritoriji zemlje. Svi smo bili svedoci pomoći koju su hiljade građana širom Srbije prikupljali i donosili izbeglicama. Organizacije civilnog društva takođe su odmah reagovale, a nove se formirale da bi što adekvatnije odgovorile na novonastale potrebe. Istovremeno, UNHCR je od prvih dana maja, preko Crvenog krsta Srbije i drugih organa, pružao pomoć ugroženim pridošlicama. Tokom leta i jeseni 2015. godine uključili su se svi nadležni državni organi, EU, druge agencije UN-a i međunarodne organizacije”, kaže Mirjana Milenkovski.

Ona naglašava da je osnovni princip humanitarnog odgovora da koordinacija spasava živote, “i tu mislimo na koordinaciju između svih aktera – međunarod-

nih, regionalnih, nacionalnih, lokalnih i drugih”. Pristup azilu, svi rizici koje nosi ilegalni prelazak granice, nasilje, trgovina ljudima i smeštaj, samo su neki od problema maloletnika bez pratnje na balkanskoj ruti.

Ova deca su jedna od najranjivijih grupa, a zaštita njihovih prava mora da se osloni na sistemsko rešenje i brze reakcije države. Na njima se nesumnjivo radi, ali ukoliko bi se definisale konkretne solidarne akcije, možda bismo uspeali da solidarnost uvrstimo u sistem društvenih vrednosti i na njoj zasnujemo kulturu jednog naroda. Umesto da je ispoljavamo u obliku bolnog krika kada nas zapljusnu stotine slika bespomoćne dece, kao da jedan dečak koji spava napolju pokriven peškirom nije dovoljan.

SANJA ZRNIC

Članak je objavljen u okviru projekta “Država i solidarnost – Pogled uprt u evropsko pravo” koji finansira Evropska unija (preko Delegacije EU u Srbiji) kroz medijski program. Objavljivanje ovog članka omogućeno je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Sadržaj članka odgovornost je isključivo nedeljnika “Vreme” i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenja Evropske unije.

Bajadera iz našeg sokaka

Kako su radnici Kraša "poklonili" Mesnoj industriji Braća Pivac više od sedam miliona evra i sprečili Nebojšu Šaranovića da im plati više za akcije

Radnici Kraša, najveće fabrike slatkiša u Hrvatskoj, 23. novembra odlučili su svoje akcije prodati Mesnoj industriji Braća Pivac, usprkos tome što su imali znatno bolju ponudu Kappa Star Limited-a, kompanije u vlasništvu srpskog biznismena Nebojše Šaranovića. Stručnjaci tvrde kako će ovaj datum ostati upisan kao kraj radničkog akcionarstva u Hrvatskoj. Upravo je zagrebački proizvođač poznatih slatkih brendova bajdere, griota, kiki i bronhi bombona bio simbol radničkog akcionarstva još od Tuđmanovog doba, kada su vodeće hrvatske kompanije naprasno i pod sumnjivim okolnostima privatizovane i došle u vlasništvo raznoraznih tajkuna.

Kada se podvuče crta, Nebojša Šaranović je uložio oko 48 miliona evra (za 28% akcija), a Braća Pivac su za 57 miliona evra u poslednjih 10 godina došli do 51 posto akcija. Dakle, jasno se vidi kolika je razlika u tome ko je kupovao po kojim cenama.

Radnici Kraša sve ove godine vodili su "rovovsku" bitku da sačuvaju vlasništvo nad kompanijom, a poslednjih su godina tome odolevali kroz svoje preduzeće Kraš ESOP, koje je u rukama držalo ključni paket radničkih akcija, a koje su sada došle u ruke mesne industrije iz dalmatinskog gradića Vrgorca.

Pivci su tako, uz ranije kupljene akcije na berzi, postali vlasnik sa udelom od preko 50 odsto. Osim borbe za kontrolu nad kompanijom, Kraš je kroz tranziciju, bitku vodio i na sve otvorenijem tržištu, koje je potpuno liberalizovano nakon ulaska Hrvatske u EU. Poslednjih godina evropski proizvođači slatkiša opasno su mu počeli otimati tržišne udele, posebno preko trgovačkih lanaca poput nemačkog Lidla, koji je kompletnu nemačku

industriju slatkiša, po izrazito niskim, čak i dampinškim cenama, doveo na tržište i započeo potiskivati Kraš sa polica. Sve je to bilo presudno da borba za Kraš krene i na berzi.

POJAVA ŠARANOVIĆA POKRENULA BERZU

Od jeseni na Zagrebačkoj berzi započeo je žestoki okršaj i bitka između ove mesne industrije i samozatajnog srpskog biznismena Nebojše Šaranovića, koji se u septembru iznenada pojavio i počeo da kupuje akcije te je u kratkom roku na berzi "izdominirao" nad Pivcima nudeći cenu od preko 1000 kuna (više od 140 evra po akciji). Šaranović je u par meseci došao do više od 28 odsto akcija, a finale ove privatizacijske priče odigralo se kroz borbu za preostali paket akcija radnika.

MIB Pivac im je nudio 861 kunu (oko 116 evra) po akciji, što je oko 238 miliona kuna (oko 32 miliona evra) za paket od oko 18 odsto akcija, koliko je držao Kraš ESOP, preduzeće u koje su "parkirane" radničke akcije. Šaranović je dao ponudu od 1075 kuna po akciji, tako da bi ceo paket platio oko 297 miliona kuna (40 miliona evra), ili preko sedam miliona evra više prema ponudi MIB Pivac.

Koja "sila" je naterala radnike da prihvate nepovoljniju ponudu, znaju samo oni, no njihova odluka dovela je MIB Pivac do većinskog paketa, a akcije na berzi nakon toga su se strmoglavile, dok je nepoznato u kom smeru će dalje ići Nebojša Šaranović koji je već uložio oko 48 miliona evra.

MANJINSKI AKCIONAR

Nebojša Šaranović tako nije uspeo preuzeti Kraš i povezati ga sa svojim konditorskim kompanijama u Srbiji – Jaffom iz Crvenke i Baninijem. On trenutno drži

više od 28 odsto akcija, a u izjavi za medije rekao je da je spreman biti manjinski akcionar i aktivno sudelovati u upravljanju kompanijom.

"Mi smo spremni biti aktivan manjinski akcionar u Krašu, čije će delovanje biti usmereno na dobrobit kompanije i radnika. Sa paketom koji posedujemo zalagaćemo se da se Kraš dodatno razvija, da se otvaraju nova radna mesta i razvija proizvodnja u Hrvatskoj", kazao je te poručio kako su bili upozoreni da MIB Pivac i Kraš ESOP sinhronizovano deluju (op. autora; što je protivno zakonu). "Razvoj događaja u potpunosti potvrđuje takva nagađanja, a to je službeno potvrđeno i potpisanim ugovorom", komentirao je Šaranović.

Biće zanimljivo pratiti kako će nakon ovog vlasničkog preslagivanja izgledati upravljanje Krašem, s obzirom na to da je dugo godina apsolutnu vlast u kompaniji imala prokuristica Marica Vidaković, iako je MIB Pivac već dulje vreme bio najveći pojedinačni akcionar. Budući na to da Kraš ESOP, odnosno radnici, ispadaju iz vlasničke strukture, pitanje je hoće li ona i dalje voditi Kraš ili je stiglo vreme za njezinu penziju.

Oko prodaje Kraša u hrvatskim medijima vladala je vrlo čudna atmosfera. Iako su iz kompanije neslužbenim kanalima stizale alarmantne poruke da prokuristica Marica Vidaković, sa svojim lojalnim ljudima, vrši užasan pritisak na radnike da svoje akcije prodaju Pivcima, u hrvatskim medijima informacija o tome nije bilo. Gotovo da se niko nije usudio progovoriti o tom pritisku, a navodno je i nekoliko dana pre završetka ovog procesa po Krašu kružio papir na kojem se od radnika tražila "bjanko" punomoć za donošenje odluke na skupštini ESOP-a – da se radničke akcije prodaju Pivcima. Ovakav stav medija razumljiv je zbog ogromnih

UZ IVANA, ALI NE I UZ NEBOJŠU:
Kompanija "Kraš" i Nebojša Šaranović

Fotografije: Ana Marija Šuker
i Kappa Star

marketinških budžeta koje Kraš daje kroz oglašavanje, ali i zbog jakog političkog uticaja prokuristice Vidaković.

IZVORI IZ KRAŠA

Dobri poznavatelji prilika u Krašu s kojima smo razgovarali, a neki od njih su i sami bili deo Kraša, kažu kako je glavnu ulogu u procesu prodaje odigrala upravo prokuristica Vidaković. Neki od njih tvrde da je Vidakovićeva u Krašu ono što je Milan Bandić (gradonačelnik) u gradu Zagrebu, niti jedna odluka se ne donosi bez njezinog odobranja. Čak tvrde da je njezin *modus operandi* poput koruptivne hobotnice kakvu je Bandić razvio u Zagrebu.

Kažu da je Marica Vidaković vrlo mudra. Nije član uprave, pa tako ne odgovara za donete odluke. Kao prokuristica ima sve ovlasti, a nema odgovornost. M. Vidaković je svoju poziciju u Krašu gradila tridesetak godina i moglo bi se reći da nema odluke koju ona nije odobrila, a odigrala je možda i najvažniju ulogu u rušenju moćnog Ivice Todorica, vlasnika Agrokora.

"Vlast joj je dugotrajna, ukorenjena. Drži sve poluge poslovanja, kadrove, organizacijsku strukturu, plaće zaposlenih, nabavu sirovina, odnose s glavnim kupcima, investicijska ulaganja, ali i odnose s državom, političkim stankama. Od devedesetih, kada je vodila dijalog s obitelji Tuđman kroz Zakladu za decu Hrvatske, a i danas vrši uticaj preko vlade Andreja Plenkovića", kaže izvor.

Marica Vidaković drži ogromnu, formalnu i neformalnu moć, pa je, kako tvrde sagovornici, i predsednica sindikata, zaposleničkog veća, predstavlja Udrugu

malih akcionara, upravljala je portfeljom akcija u trezoru društva itd. Zato i ne čudi da je među radnicima vladao strah da se suprotstave odluci o prodaji svojih akcija. Nedavno iz Kraša ipak stižu informacije kako je krenula tiha pobuna i kako bi deo radnika mogao pozvati institucije da pročešljaju papire ove, naizgled pravno utemeljene, ali ipak vrlo čudne i neobične, prodaje radničkog dela Kraša.

Kraš je, kao što smo već i spomenuli, bio bastion radničkog dioničarstva, pa su se radnicima, kod kojih uvijek prvo prevladavaju radnički interesi i sigurnost,

davale nešto više plate od proseka u Hrvatskoj, zapošljavane su cele porodice (pa ih se i moglo plašiti zatvaranjem radnih mesta ili preseljenjem na neku drugu lokaciju van Zagreba).

Naši izvori tvrde kako veliki deo radnika nije zadovoljan ovom prodajom i potajno se nadaju da će Nebojša Šaranović poduzeti neke pravne radnje (možda i stupiti s njima u kontakt) ili da će regulatorne institucije proveriti prodaju radničkih akcija, koja se dogodila preko noći i po znatno nižoj ceni od one sa berze.

Ugovor koji je sklopljen sa Kraš ESOP-om obavezuje MIB Pivac da poštuje sva radnička prava i socijalno partnerstvo, pa je to u javnosti prikazano kao veliki uspeh kojim je kompenzovana manja cena koju su radnici dobili. Izme-

benih kompanija u jugoistočnoj Evropi, sa skoro 5000 zaposlenika. Uz MIB Pivac, članice Grupe Pivac su i PPK karlovačka mesna industrija, te Mesna industrija Vajda iz Čakovca. U 2018. prihod im je iznosio oko 350 miliona evra, a dobit oko deset miliona evra.

Mesari iz Vrgorca svoju su moć stekli kroz uvoz jeftinog mesa sa svetskog tržišta, a često su bili deo medijskih afera oko uvoza mesa sumnjivog kvaliteta. U poslednje vreme, nakon preuzimanja mesnih industrija i ulaskom u turistički biznis, malo su "ispeglali" svoj poprilično loš imidž u hrvatskoj javnosti. Poznavatelji prilika tvrde kako su očekivali da će Kraš dobiti lakše, ali im je Šaranović pomrsio račune. Morali su se značajno kreditno zadužiti, pa je pitanje kako će

ra, ali postoji i treće rešenje, a to je prodaja trećoj strani. Konditorska industrija se globalno ne nalazi u najboljoj poziciji. Troškovi sirovine rastu, tržište stagnira, a promenile su se i potrebe potrošača koji traže proizvode sa manje šećera. Ako se ne napravi ozbiljniji zaokret u poslovnom modelu, Kraš čeka stagnacija i mučenje, scenarij kakav je snašao i druge konditore u Europi", komentira ekonomski analitičar Damir Novotni. Kraš je, s obzirom na potencijal i poziciju koju je imao u prošlosti, mogao biti konsolidator konditorske industrije u regiji i pa i šire, ali je umesto lovca postao lovina.

SRPSKI BIZNISMENI I HRVATSKA

Na kraju, opravdano se postavlja i pitanje zbog čega do sada gotovo niti jedna velika srpska investicija u Hrvatsku nije uspela i da li je na snazi tiha opstrukcija "vlasti" u bilo kojem pokušaju investiranja kompanija iz Srbije.

Dovoljno je setiti se pokušaja Miroslava Miškovića da kupi zemljište kompanije Zagrepčanka u centru Zagreba gde je planirao da gradi svoj šoping mol. Nije uspeo jer se naprasno pojavila hrvatska tvrtka koja je "odnela" pobedu na tada sumnjivom natječaju. Do danas na tom prostoru nije ništa napravljeno, ostale su samo ruševine. Drugi poznati pokušaj bio je onaj Slobodana Vučićevića koji je izgubio ogromne novce na kupnji kompanije Turbo Limač od bivšeg hrvatskog tajkuna Goranka Fižulića. Ne treba zaboraviti ni to da je vlasnik Swisslion Takova, Rodoljub Drašković investirao oko 20 miliona evra u fabriku u Sisku, koju je kasnije zatvorio jer je, kako je tvrdio, bio prevaren od sudova u Hrvatskoj. Za sada jedini je uspešan Miodrag Kostić, koji je u Istri kupio hotel.

Najnoviji slučaj Nebojše Šaranovića pokazuje da bi srpski ulagači trebali, kada ulaze na tržište Hrvatske, biti malo bolje spremljeni i više otvoreni prema medijima, ali i jasno bi trebali komunicirati svoje ciljeve. Šaranović je svoj prvi intervju dao "Jutarnjem listu", tri dana pre prodaje akcija MIB Pivac, a čini se da je dogovor o prodaji već bio "pao". Tako je zakasnio da mobilizira javnost, radnike ili čak institucije koje su ovaj slučaj mogle onda pratiti malo bolje i pod povećalom.

MIROSLAV KUSKUNOVIĆ

■ Opravdano se postavlja i pitanje zbog čega do sada gotovo niti jedna velika srpska investicija u Hrvatsku nije uspela i da li je na snazi tiha opstrukcija "vlasti" u bilo kojem pokušaju investiranja kompanija iz Srbije

đu veće cene za akcije, čini se da su radnici ipak izabrali sigurnost posla i budućnosti, koju ima ipak niko ne može garantovati.

PAD CENA AKCIJA

Što se tiče Šaranovića, on je, sudeći po ceni i prometima, prestao da kupuje akcije pa je cena pala na ispod 100 evra, odnosno niža je za više od 30 odsto u odnosu na trgovanje pre prodaje radničkih akcija.

Deo Šaranovićevog biznisa vrlo je sličan Krašu. Kappa Star grupa predstavlja se kao investicijska kompanija. U portfelju koji je podeljen na tri divizije – papirnu, prehrambenu i nekretninsku – nalaze se Fabrika kartona Umka – Beograd, Fabrika biskvita i keksa Jaffa – Crvenka, Papir servis FHB – Beograd, Ekostar Pak – Beograd, Fabrika biskvita i keksa Banini – Kikinda, kao i nekretnine na atraktivnim lokacijama u Beogradu. Kappa Star grupa je prošle godine imala prihod od oko 240 miliona evra, dok je bruto dobit iznosila 29,1 miliona evra. Krajem prošle godine zapošljavali su 2526 radnika.

Što se tiče Pivca, oni su preuzimanjem Kraša postali jedan od najvećih prehran-

dalje iz svog poslovanja ove ogromne kredite vraćati.

Prodaja akcija Kraš ESOP-a braći Pivac potaknula je u poslovnoj javnosti Hrvatske mnoge dileme. Čak i oni najpričljiviji stručnjaci u komentarima medijima žele da ostanu anonimni i suzdržani. I svima nešto "smrdi" u ovoj prodaji, a gotovo da niti jedan stručnjak koji se oglašavao kroz medije ne veruje u to da će nova vlasnička struktura Krašu doneti neke značajne pozitivne promene u poslovanju.

Da se kompaniju htelo i moglo napraviti profitabilnijom, to bi se već dogodilo. Profitabilnost Kraša prema nekim je analizama među najnižima od svih konditorskih kompanija u regiji. Još manje poverenja imaju u sinergijski efekat mesne i konditorske industrije. Tehnologije u proizvodnji su dijametralno suprotne. Za razliku od mesa, čokolada spada u neku vrstu profinjene, čiste i vrlo zahvatne proizvodnje.

"Javnost nije u dovoljnoj meri upoznata sa svim elementima ove transakcije. Na delu je jedna netržišna koncepcija. Priča se događa između dva akciona-

Mravi i filozofi

Kultura je jedino što dokazuje da smo postojali na bilo kakav smislen način. Ne samo kao kolona mrava

■ **Nisu političari to čime se ponosimo pred drugima, kada želimo da nas razumeju, da nam omirišu dušu**

Mnogo je fantastičnih knjiga koje nisu pročitane. Takva je i *Summa Technologiae* Stanislava Lema, zbirka eseja o našoj budućnosti pisana 1964. godine. Lem je bio lekar, što mu je prozu bojlilo ne samo ukusom verovatnosti, već i svojevrsne rezigniranosti ljudskom vrstom.

U tom tonalitetu je i ova divna i otrežnjujuća parabola: od kakve bi koristi bio mrtvi filozof koji leži na putu koloni mrava? Hrana, i ništa više. Ništa u njihovom svetu nije u stanju da vrednuje njegovo delo, njegovu mudrost, ideje koje mogu da menjaju sve(s)t. Mravima je on samo zimnica.

Iskušenje je da pomislimo da je tako i s nama.

Svuda oko nas pljačka i razmetanje, sila i taština, prostakluk i privilegija. Moćni se osećaju moćnima jer se slabi osećaju slabima. Moćni gutaju naše simboličke prostore, prežderavaju se statusom, željni da budu viši od svih, da im zavidimo, da ih se bojimo. U njihovim hangarskim glavama, u carstvu ječeće praznine kroz koju tenkovima patrolira šačica nedopečenih pojmova i crna legija sujete, krhotine eha su zavarene u samo jednu misao: "status... status... status..."

A onda čovek ode u Bolonju, u Padovu, u Prag, u Sofiju ili Ljubljano, do našeg Cvetnog trga, i shvati da je kosmička pravda na strani umetnika. Njima ne pripada nikakvo imaginarno carstvo nebesko, već jedino carstvo koje vredi naših napora: ono našeg pamćenja.

Ture kroz prosvećena mesta pričaju o pesnicima, slikarima, naučnicima... O grobovima Glosatora u Bolonji, čuvenih drevnih profesora prvog univerziteta u Evropi (i drugog na svetu), intelektualnoj gardi na rubu dvorišta Crkve Sv. Franje. Notr Dama se sećaju zbog Viktora Igoa; Sikstinske kapele zbog Mikelandela; u Pragu se ponose Plečnikovom crkvom, u Ljubljani Prešernom i Cankarem, u Nišu Nemanjom Radulovićem, stvarno, uprkos nategnutoj vezi s Konstantinom koja našoj istoriji ne doprinosi baš ništa.

Sa Cvetnog trga ka Kalemegdanu šeretski gleda Borislav Pekić, "Beograđanka" se pamti po Dušku Radoviću. U nekadašnjoj Srpskoj kafani, na mestu gde je voleo da sedi, bili su odlivci cipela Zorana Radmilovića. Ne tadašnjeg lokalnog partijskog

"budže" ili batinaša, u svojoj naduvenoj pompi. Ne sekretara gradskog komiteta. Glumca.

Svi narodi koji su još nekako pri zdravom razumu biraju ljude od uma i umetnosti za sliku svoje večnosti, za ono što pokazuju svetu i svojim pokolenjima. Nisu političari to čime se ponosimo pred drugima, kada želimo da nas razumeju, da nam omirišu dušu. Nisu političari ti koje prizivamo kada, strastveno, branimo svoje mesto na ovoj maleckoj planeti, da smo zaslužili da postojimo, da smo zaslužili da nas primete, da nam se čak, zašto da ne, i dive. Prizivamo pesnike, pisce, umetnike i naučnike. Kultura nam je poslednja odbrana pred svetom i pred istorijom. Kultura je jedino što dokazuje da smo postojali na bilo kakav smislen način. Ne samo kao kolona mrava.

Um se bavi večnošću, politika dnevnim. Zato su političari toliko grabežljivi, toliko sujetni, toliko... materijalni. Znaju da s vremenom, brzo, blede u zaborav, njihovo je samo to što zgrabe SADA, ODMAH. Najviše što mogu da očekuju je da zbog toga neće otići u zatvor i da će se u prah zemaljski pretvoriti u malo boljoj kući, s malo većim bankovnim računom. Što stave "u se, na se, i poda se", to im je. Ako je sreće, jedino stvarno postignuće su im deca, školovana u svetu, pod uslovom da mogu da podnesu sramotu.

Svuda se zamkovi, kuće i palate, velika zdanja pamte po sebi ili po arhitekti. Imena vlasnika su najčešće nevažna. Lids zamak, Blenam, Nojšvanjštajn... zgrade i imena žive zbog lepote, zbog sebe, zbog onoga što predstavljaju: uvek neku vezu s umetnošću i uzvišenim. Vladari isparavaju, duh i lepota traju.

Možda je mala uteha za ljude od uma i duha to da njima pripada sećanje, a ne i život ovozemaljski. Da će naši unuci u budućnosti možda hodati kroz Jergovićevu ili trg Aleksandra Tišme, voziti rolere na promenadi Mitra Subotića ili studirati na fakultetu Dr Vlatko Vedral, iako su danas, od naših elita, neprimećeni. Možda nije fer.

Ali, ako išta znamo dobro, onda je to ovo: vreme stane, udari u zid, samo kada udari o duh. Kroz profano i političko projuri i razveje ga u zaborav kao letnji vetar krune maslačka u zabitoj jaruzi. ¶

Nedostojno poređenje Kiša i Malog

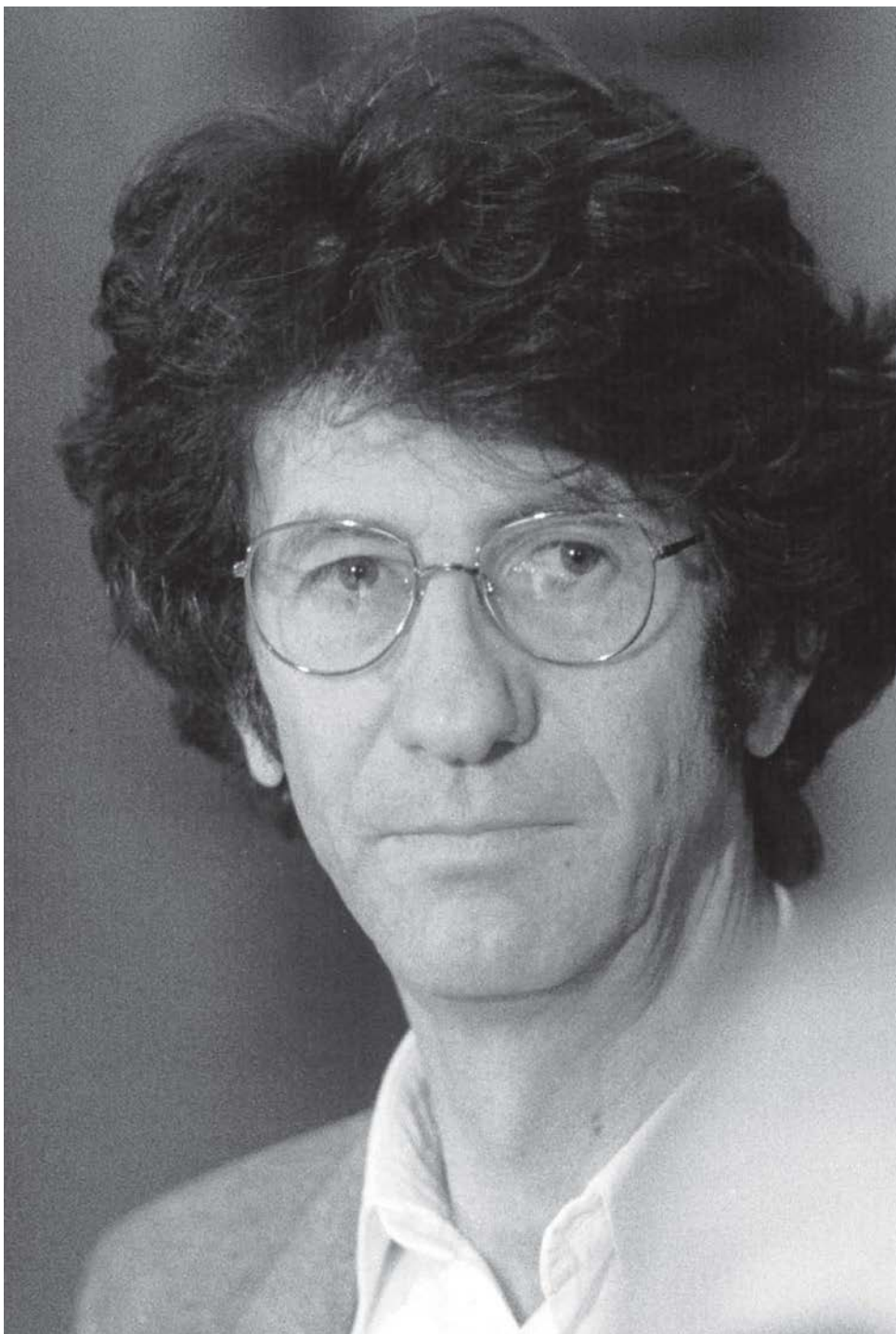
Anatomija slučaja *Grobnice za Borisa Davidoviča*

Braneći Sinišu Malog, kome će doktorat biti poništen kao plagijat, Aleksandar Vučić je rekao da su, eto, i velikog Danila Kiša isto tako neopravdano napadali da je plagirao doktorat, ali da se pisac odbranio. Obaška neukost, nesuvislost i neistinitost ove izjave, valja se podsetiti skandala nastalog nakon objavljivanja *Grobnice za Borisa Davidoviča* koji je potresao Jugoslaviju

Piše: Ivan Ivanji

Predsednik Srbije Aleksandar Vučić ponovo je uspeo da u jednoj kratkoj izjavi pokaže do koje mere pojma nema o čemu govori. Prvo je rekao da će predložiti da se odvoji novac za digitalizaciju svih doktorata ne bi li svako mogao da vidi "šta je crno, a šta belo". Te pare država može da uštedi jer se već odavno svi doktorati stavljaju na internet.

A onda je u istom dahu odvalio da su i Danilu Kišu osporavali doktorat tvrđnjama da je plagijat. Kao što je neko dobro primetio, jedina sličnost između ministra finansija i pisca je što "kiš" na mađarskom znači "mali", prezivaju se, dakle, isto, samo na dva različita jezika. Da se poigramo: Siniša Kiš i Danilo Mali? Ako se izuzmu

imena, njih dvojica, međutim, pripadaju toliko različitim svetovima da je zaista opskurno da ih neko poveže u istoj misli.

HAJKA I DEBATA

Šta Vučić očigledno nije znao? O optužbama da je Kiš plagirao delove svoje knjige *Grobnica za Borisa Davidoviča* vodila se duga, ali samo delimično ozbiljna, književna debata koja je krunisana dve-ma suprotstavljenim knjigama: Kišova se zvala *Čas anatomije* (1977), a knjiga predvodnika njegovih protivnika Dra-

gorska disertacija, ali je jedini koji nije podneo ostavku. Navešću samo jedan primer: ministru odbrane Savezne Republike Nemačke Karlu Teodoru cu Gutenbergu Univerzitet u Bajrojtju je 2011. godine oduzeo doktorsku titulu zbog plagijata. Tim povodom sud ga je osudio i na kaznu od 20.000 evra. Kancelarka Angela Merkel je pokušala da ga zadrži u vladi, rekla da je on briljantan političar, da ga nije uzela zbog doktorata, nego zbog njegovih političkih sposobnosti, ali nije uspe-la da ga spase; pritisak medija bio je ogro-

ma sa njim nikada nisam sastajao, osim jednom slučajno u Dubrovniku, kada mi je rekao da ima rak.

Danilo je 1954. upisao studije, 1958. diplomirao kao prvi student na katedri za opštu književnost. Nikada nije ni pomišljao na doktorat, prilično je rano shvatio da je biti Danilo Kiš mnogo više nego čak i časno stečena titula doktora odbranjena na bilo kom univerzitetu. To je nešto što nikad neće shvatiti oni koji misle da će im plaćeni ili prepisani doktorat nadoknaditi nedostatak samosvesti i doprineti njihovom ugledu. Ivo Andrić je bio doktor pravnih nauka, ali mu nije padalo na pamet da svoje knjige potpi-suje kao "doktor Andrić".

ZA I PROTIV

Relativno kratku knjigu od 140 stranica *Grobnica za Borisa Davidoviča* ni sam Kiš nije znao kom rodu književnosti da pripíše, pa je kao podnaslov stavio "Sedam poglavlja jedne zajedničke pove-sti". Moglo bi se reći da je to zbirka od sedam pripovedaka, ali pošto se prepliću i pošto su svedene na istu temu i imaju isti motiv, mislim da se mirne duše može reći da je roman. Pitam se zašto su se i ozbiljni ljudi, pre svih profesor univerzитета Dragan Jeremić i tada već slavni Miodrag Bulatović, toliko bili upregli da napadnu to delo.

Jer Kiš je, doduše, u jednoj priči koristio opise iz autobiografske knjige Karla Štajnera *7.000 dana u Sibiru*, ali ju je posvetio Karlu Štajneru i samim tim ukazao da se oslonio na nju. Opisujući posetu Ukrajini francuskog političara Eduarda Erioa 1933, koristio je objavljene članke i reportaže o tome kako su ga sovjetske vlasti pre-varile pokazujući mu Potemkinova sela. Takav pristup nije bio neobičan, na sličan način imali su ga i mnogi pisci pre njega.

Konzervativni Jeremić je najviše voleo velike ruske pisce, pre svega Dostojevskog, koji se takođe ponegde oslanjao na tuđa iskustva iz Sibira. Ja mislim da je Dragan Jeremić, koga sam takođe dobro poznao, bio ljubomoran na Kiša, i zbog njegove rane književne slave i zbog toga što je bio lektor na univerzitetu u Francuskoj, što dr Jeremić nikada nije uspeo da postane. Osim toga, Kiš je u nekom svom ranijem tekstu napisao da je "nacionalizam paranoja", pa je duboko uvredio sve

NEUKO POREĐENJE: D. Kiš, A. Vučić i bivši doktor S. Mali

Fotografije: Draško Gagović i Filip Krainčanić / Tanjug

gana Jeremića *Narcis bez lica* (1981). Uprkos različitim uzajamnim optužbama, taj deo debate se jednim delom ipak oslanjao na teoriju književnosti.

Neknjiževna hajka na Danila počela je pre toga u tiražnom ilustrovanom časopisu "Duga", u kome je jedan od njenih urednika, ranije dopisnik RTS-a iz Pariza, Dragoljub Golubović Pižon napisao članak "Niska od tuđih bisera", u kome je tvrdio da je *Grobnica za Borisa Davidoviča* plagijat, da su delovi romana prepisani od nekog francuskog istoričara umetnosti. Tu tezu su prihvatile beogradske "Književne novine", zagrebački list "Oko" i drugi. Tema je bila u fokusu interesovanja javnosti od septembra 1976. do marta 1977. godine. Kiš je u tom odmeravanju snage pobedio sa 10:0.

BEZ OBRAZA

Siniša Mali nije prvi ministar u jednoj evropskoj državi kome je poništena

man. Gutenberg ne samo da je dao ostavku, nego se od stida preselio u Ameriku.

Od izjave predsednika Srbije da su Kiša optuživali da je plagirao doktorat prošlo je više od nedelju dana, na nju su mnogi reagovali kako je zaslužio, ali na sam "Slučaj Grobnice za Borisa Davidoviča" niko se nije osvrnuo, a rekao bih da se valja podsetiti na njega jer je bilo mnogo mistifikacija. Neki Kišovi gestovi i postupci su se, ne samo u Jugoslaviji, pogrešno tumačili, lažnih prikaza vesti o njima bilo je i u ozbiljnoj zapadnoj štampi, posebno u nemačkoj književnoj kritici. Želja mi je da podsetim na naš, možda najveći, književni skandal.

DOKTOR ANDRIĆ

U "Vremenu" od 11. oktobra 2017. pisao sam o Danilu i našem druženju, ali skandala oko navodnog plagijata se nisam dotakao, on za nas dvojicu nikada nije bio tema. Kada sam se vratio iz Nemačke 1978, valjda je već bio prevazišao bes i tugu. O napadu na svoje delo žalio se drugima, sa kojima je intimnije drugovao. Ja se u njegovim omiljenim kafana-

naše “patriote” koji su zaključili da kao Jevrejin nije “naš”. A Danilo je – o tome ću više reći kasnije – strastveno težio ka tome ne samo da bude univerzalan, već da bude i “naš”.

Dragan M. Jeremić je u vreme skandala o kome pišemo bio redovni profesor Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, predavao estetiku i sociologiju umetnosti. Dva puta je bio predsednik Udruženja književnika Srbije. Kao književni kritičar, on je bio neka vrsta ideologa pisaca koji su se okupljali oko časopisa “Savremenik”, tvrdokornih branilaca onoga što su smatrali klasikom, protivnika svake vrste “modernizma”. Umetnici koji su bili savremeni kao neku vrstu svog organa imali su časopis “Delo”.

Književna “čaršija” se u to doba oštro podelila oko Kiša. U redovima “napadača” među najbučnijima bio je Miodrag Bulatović, biće zato što mu je Kiš bio ogromna konkurencija, što su ga daleko više prevodili od Buleta. Na Kiša se bio ostrvio i tada poznati i priznati Miodrag Šćepanović. Uz Kiša su stajala mnoga, po mom mišljenju, značajnija imena, među kojima Oskar Davičo ili nepotkupljivi Mihiz.

OLUJICA U ČAŠI VODE

Važno je naglasiti da ni jedna ni druga strana nisu imale nikakve veze sa vladajućim Savezom komunista. Njegovi organi se nisu mešali u ovu raspravu. Jeremić i njegovi istomišljenici bili su nacionalisti, u suštini, dakle, protivnici one vlasti. Priče da je Kiš zbog progona komunista morao da pobegne u Francusku prosto su neistinite. On je bio protiv staljinizma, a jugoslovenski društveni poredak po njegovom mišljenju sa staljinizmom nije imao nikakve veze. Kao pogrešne odbacujem naknadne spekulacije da je Kiš kritikovao staljinizam jer nije smeo da kritikuje titoizam (što su govorili i ozbiljni ljudi kao Slavko Goldštajn). To je glupost, baš kao što je glupost tvrditi da je Ivo Andrić u *Prokletoj avliji* opisao socijalističku – sa ili bez navodnika – Jugoslaviju.

Zanimljivo je da se Kiš temom Golog otoka, patnjama zatvorenika u tom logoru nesporno staljinističkog tipa, nije bavio sve do pred smrt, kada je se dotakao u Izraelu učestvujući u razgovoru sa Ženi Lebl, koja je neko vreme bila tamo zatočena. Dragan Jeremić je smatrao za

■ Danilo Kiš nikada nije ni pomišljao na doktorat, prilično je rano shvatio da je biti Danilo Kiš mnogo više nego čak i časno stečena titula doktora odbranjena na bilo kom univerzitetu. To je nešto što nikad neće shvatiti oni koji misle da će im plaćeni ili prepisani doktorat nadoknaditi nedostatak samosvesti i doprineti njihovom ugledu

shodno da naglasi da on svakako nije staljinista iako se duboko ne slaže sa čovekom koji je borac protiv takvog sistema.

Podele među piscima formalno zbog napada na Kiša, a suštinski po liniji odnosa prema književnosti, klasičnom realizmu i novim traganjima, pa i shodno političkim oportunitetima, što će se posle izroditi u diskusiju o jeziku između udruženja književnika Srbije i Hrvatske, bile su se rasplamsale širom Jugoslavije, pre svega u Zagrebu, gde su uz Kiša u prvim redovima bili Predrag Matvejević i Slavko Goldštajn, koji je prvi izdao *Grobnicu za Borisa Davidovića*. Krleža je Kišu u to doba napisao: “...Pustite tu olujicu (u čaši vode) da prohuji.”

DECA STALJINIZMA

Ako je neko *Grobnicu za Borisa Davidovića* pročitao pre nekoliko decenija, neka je ponovo pročitao pre nego što ozbiljno počne da diskutuje o njoj. Plagijat svakako nije. Bitno je da sa svojim u međuvremenu stečenim saznanjima i mišljenju o Oktobarskoj revoluciji, Staljinu ili razvoju SSSR, oformimo svoj današnji stav pre nego što se zalećemo da dajemo ocene o nečem što je bilo prekjuche. Bitan je način na koji Danilo Kiš prepričava stvarne dokumente i tuđe misli, ali novim jezikom, jezikom toliko jedinstvenim i – moram da upotrebim banalnu reč – toliko lepim, da se sve čini novim, poetičnim, ali i čudnovatim, neočekivanim, nadrealističkim.

Većina tih sedam priča ima poneku posvetu Danilovim prijateljima, Mirku Kovaču, Borislavu Pekiću, uspomeni na Leonida Šejku i Filipu Davidu. Koliko mi je poznato, niko se još nije bavio pitanjem zašto je koja priča kome posvećena. Filip

David je i ranije, a i ovom prilikom, prepričavao svoje razgovore sa Kišom za vreme skandala, ali o tim posvetama, čini mi se, nije rekao ništa. On je najpoznatiji da i o tome nešto kaže. Jedna je priča posvećena francuskom piscu Andreu Židu, a jedna, rekosmo, Karlu Štajneru.

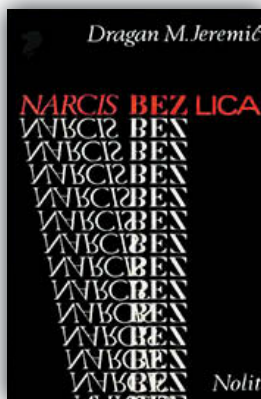
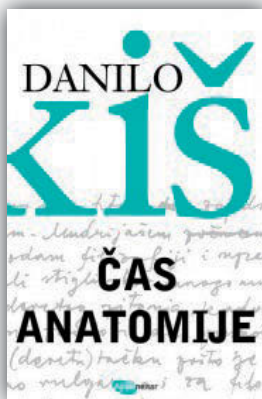
Kratko prepričati knjigu i isprepletenost sudbina sedmorice junaka u sedam priča nije moguće. Suština je da su svi oni na ovaj ili onaj način služili revoluciji koja ih je ubila. Staljinizam je jeo svoju decu.

ZALJUBLJEN U DVE ŽENE

U svojoj prvobitnoj ozlojeđenosti Kiš se žalio da su se intrige i klevete o njemu širile “sa službenih telefona”. Biće da je mislio na telefone na Jeremićevom fakultetu i u Udruženju književnika Srbije, na čijem je čelu stajala nacionalistička grupacija pisaca. Ponavljam, jer je bitno: nijedan organ vlasti ili Partije nije se mešao u ovaj slučaj.

Pre neki dan je Paskal Delpes izjavila da je Danilo zbog čitavog tog skandala napustio Jugoslaviju i otišao da živi u Parizu. Moram da napomenem da je meni rekao da nije zbog toga prihvatio mesto lektora na Univerzitetu u Francuskoj, već da je pre svega otišao zbog nje, da bi mogao da bude sa Paskal. Žalio mi se da “ne zna šta da radi, jer je zaljubljen u dve žene”. U Beogradu je na neki način ostao veran svojoj prvoj supruzi Miri Miočinović.

Ja sa Danilom nikada nisam bio toliko intiman kao, na primer, Kovač ili David. Upoznali smo se kada je primio nagradu za književnost na anonimnom konkursu Saveza jevrejskih opština Jugoslavije kao nepoznati student. Nagradu na tom istom konkursu dobio je i Filip David, i njega sam tada upoznao. Moj posled-

KNJIGE KOJE SU UZBURKALE JUGOSLAVIJU: Dva remek-dela i zaboravljena knjiga koja ih osporava

nji susret sa Danilom bio je razgovor o mom prevodu *Enciklopedije mrtvih* na nemački, u mom stanu na Voždovcu gde smo neko vreme bili komšije. Već je bio obeležen teškom bolešću i znao da će uskoro umreti, nije se hvatao za nadu u medicinska čuda. Sa mnom je – valjda i po mađarsko-jevrejskoj liniji, po kojoj nije imao drugih sadrugova – razgovarao drugačije nego sa pajtašima po piću i poetici. Među nama nije moglo biti takmičenja ko je “veća žrtva”, a kamoli ko je veći pisac. To je bilo jasno.

Reče Kiš jednom da je noću pio, a danju radio. Meni se njegovo boemstvo uvek činilo nekako neprirodno, namešteno. Imao sam utisak da je pio i psovao ne bi li se uklopio u stereotip Srbina. Mislio je da će tako postati “njihov”. Kampanja Jeremića protiv njega pokazala mu je da će za “njih” ostati stranac, tuđin, mađarski Jevrej, uprkos majci Crnogorki, pravoslavnom krštenju i svemu što je činio.

Sličan je u tom pogledu kasnije bio daleko mlađi, veliki glumac Predrag Ejduš. I on je – makar po mom mišljenju – bežao od jevrejstva izigravanjem srpskog boema.

ANATOMIJOM PROTIV NARCISA

Čas anatomije ne treba čitati samo kao Kišov ljutiti odgovor Jeremiću, a pogotovu nezalicama koje su ga napale kao čopor hijena ranjenog lava, nego kao važno delo za razumevanje Kišove poetike. Verujem da baš besu, uvređenosti, pa i tuzi koja ga je tada obuzela treba da zahvalimo što je počeo samog sebe da ispituje, da razmišlja o tome zašto je šta napisao. Razradio je metodologiju koja je ostala važna i poučna za sve pisce, pa i za one koji kreću u drugim pravcima, jer je

njegov gotovo nemoguće slediti. Oduvek sam smatrao da se od velikih pisaca malo šta može naučiti, oni obeshrabruju jer je njihovo delo nedostižno. Učiti se može od osrednjih, pa i loših autora. A oni retki koji igraju u ligi velikih i inače se oslanjaju na sopstveni dar, ma koliko čitali i divili se prethodnicima.

Jeremićeva knjiga *Narcis bez lica* kao pokušaj odgovora na Kišov *Čas anatomije* zaslužuje pažnju samo naročito upornih studenata teorije književnosti. Meni je u kontekstu pitanja da li je Kiš “proteran” zanimljiva jeremijada da njega, Jeremića, vlasti napadaju, oduzimaju mu pravo na život, da mu čak ni stan nisu dali. Podtekst: Kiš je dva puta dobio stan od države.

Do koje mere su se Jeremić i njegova kompanija zibunili zbog *Časa anatomije* dokazuje i da su Danila Kiša tužili redovnom sudu zbog klevete i tražili ogromnu finansijsku nadoknadu za pretrpljeni duševni bol. Nažalost, nisam uspeo da pronađem ništa o toku suđenja, čak ni datum kada je održano, a kamoli presudu, ne znam koliko se dugo uopšte čuvali takvi spisi. Indirektno, na osnovu drugih spisa, saznajemo da je sud Kiša oslobodio po svim tačkama optužnice, čak utvrdio da *Grobnica za Borisa Davidoviča* nije plagijat, što bi bilo komično da se ne radi o stvari tako bolnoj po Kiša kome je to ipak bila satisfakcija, mada sud za to nije bio nadležan.

POSLEDNJI JUGOSLOVENSKI PISAC

Upoređenje tog suđenja Danilu Kišu sa presudom Etičke komisije Univerziteta u Beogradu Siniši Malom nije moguće, ali neka se pitanja u vezi sa tim ipak postavljaju. O plagijatu doktorske disertacije se na univerzitetima širom sveta

odluke donose prema jasnim pravilima. Za plagijat u književnosti tužbu mora da podnese autor čije je delo plagirano, odnosno njegovi naslednici, agent ili izdavač. Nadležan je sud koji se uvek navodi u autorskim ugovorima, presuda se donosi na osnovu nalaza veštaka. Pošto obično prete dugački procesi, najčešće se takve stvari svrše vansudskom nagodbom.

U slučaju tužbe za klevetu zbog knjige *Čas anatomije*, pitanje da li je u Kišovoj knjizi bilo plagijata je irelevantno. Teoretski su tužbu za plagijat mogla da podnesu samo lica koje je navodno plagirao. Nisam, doduše, pravnik, ali sam radeći u Savezu književnika imao posla sa autorskim pravom. Izjava predsednika Srbije kojom upoređuje slučajeve Siniše Malog i Danila Kiša zaista niti ima bilo kakvo utemeljenje, niti je logična, a Aleksandar Vučić bi kao pravnik koji je legalno diplomirao na Pravnom fakultetu to trebalo da zna.

Dok pišem ovaj tekst, zovu me iz Jevrejskog muzeja u Beogradu i pitaju imam li još kritiku koju sam napisao o izvođenju drame *Plagijat* Žaka Konfina, koja je izvedena u Narodnom pozorištu u njegovom rodnom Leskovcu. Nemam. Čak sam zaboravio da sam je pisao, zaboravio i to njegovo delo, ali, naravno, nisam zaboravio tog sjajnog lekara i humoristu. I afera oko nabeđenog, nepostojećeg Kišovog plagijata odavno bi bila zaboravljena da je sad nije aktualizirao predsednik Republike ne bi li relativizovao bruku svog ministra finansija. Gluposti su nevažne, čitajmo dela. Ako je sva ova buka doprinela ponovnom čitanju Danila Kiša, upozorila mlade koji ga nisu čitali da to najzad učine, onda je imala smisla, mada ne onakvog na kakav je Aleksandar Vučić ciljao.

Dok je fizički mogao, Danilo je čas bio u Jugoslaviji, čas u Francuskoj, sam je za sebe govorio da je poslednji jugoslovenski pisac.

Spadam u malobrojne koji se Danila Kiša sećaju kao mlađeg od sebe. Najradije se sećam kako smo se sretali kao susedi na Voždovcu, on prilazi onako krakat sa razbarušenom kosom i pozdravlja me na mađarskom:

*Azt mondtá az öreg Kis,
hogy egy kicsit igyunk is.*

U mom slobodnom prevodu:
*Starom Kišu baš je stalo
da se sad popije malo.*

Mnogo teksta

Dve
najsvežije
beogradske
premijere
nametnule su
pitanje izbora
i kontekstu-
alizacije
klasičnih dela
na aktuelnom
repertoaru

U ČEMU JE PROBLEM: *Nana*

Foto: Zoran Škrbić

Sasvim je logično i neosporno važno da pozorišne kuće koje drže do sebe postave značajna dela kao što su *Nana* Emila Zole (Madlenianum) i *Mnogo buke ni oko čega* Vilijama Šekspira (JDP), ali je ključno pitanje zašto baš ta dela, baš sada i baš ovde. Jer velika dela su velika između ostalog i zato što možete da im pristupite na različite načine. Koji je to naš način?

Prošlog ponedeljka (25. novembar) u Madlenianumu je bila premijera *Nane* Emila Zole u režiji Ivane Vujić i dramatisaciji Spasoja Ž. Milovanovića. U romanu Zola opisuje kako je pariska elita, krajem šezdesetih godina 19. veka (Drugo carstvo), poludela za pripustom, banalnom i veoma čulnom prostitutkom Nanom. Emil Zola naziva Nanu muvom koja je doletela sa smetlišta donevši sa sobom klicu društvene truleži. Zolina Nana je istovremeno i fascinantna i odvratna. U svojoj postavci Ivana Vujić je krenula od fascinacije. Na početku umesto predstave *Plava Venera* kojom debituje Nana, vidimo natpis kao iz nemih filmova, a zatim sledi video rad koji prikazuje umetničke portrete starih majstora koji prikazuju, za savremene pojmove, veoma delikatno žensku erotiku (video Svetlana Volic). Zatim se diže platno i vidimo scen-

ski prostor (scenograf Vesna Popović) u kome se sve scene koje bi mogle biti makar malo provokativne dešavaju u dubini, često prekrivene prozirnim platnom na kom se emituju video radovi. Dešavanja na sceni su obavijena zanosnom, gotovo mističnom atmosferom. U predstavi postoji lik podvođačice Trikonte (Vanja Milačić). Ona samo uđe na scenu i kaže svoju repliku, a zatim nestane. Iz trećeg plana čujemo povremeno njene replike o prostituciji, ali način na koji ih govori sugerise da je prostitucija nekakvo čudno pa i zabavno maskiranje. U čemu je onda problem ako se neka žena bavi prostitucijom? Nana Tamare Aleksić je mila i lepa i bila bi odlična Margaret Gotje (*Dama s kamelijama*). Međutim, tekst koji mora da izgovori i put koji mora da pređe njen lik je u suprotnosti sa onim kako ga ona predstavlja i kako izgleda – veoma lepa i sa ukusom obučena (kostim Miodrag Tabacki). Nana je prostitutka koja bogatstvo svojih klijenata proždire kao bombone, ali mi u predstavi ne vidimo da je ikom od njih stvarno nešto zafalilo. Kako ih je uništila i kako izgleda uništen čovek? Bankar Stener (Dimitrije Ilić) jednostavno iščezne iz predstave. Nebojša Kundačina igra grofa Mifu kao finog, uzdržanog gospodina, koji tvrdi da ga Nana

ponižava i da je lud za njom. Ali ne vidimo nijednu scenu u kojoj je grof istinski ponižen, niti da je uradio bilo šta stvarno ludo.

U predstavi se u više navrata kaže da društvo osuđuje Nanu, ali ono što mi stvarno vidimo je da se Nanina konkurentkinja Roza Minjon (Vesna Stanković) takođe bavi prostitucijom i u tome joj pomaže njen muž Ogist (Branislav Zeremski). Zašto je Nana mušica koja je zarazila parisko društvo, a ne Roza Minjon? Nanina tetka (Rada Đuričin) je fina gospođa koja kaže da čuva njeno dete i da se Nana prostituise zato da bi imala novac za dete. Gde je to dete i kakva je ona majka? Ne znamo, kao što ne znamo u čemu je problem biti fasciniran Nanom onako kako je igra Tamara Aleksić. Jer nije problem u Nani nego u sredini koja ima nakaradne kriterijume i zato logično uleti u nakaradni rat. Reč je o ratu koji je Francuska objavila Pruskoj i koji je doveo do toga da carska dinastija padne, a pruska vojska dođe do Pariza. To je istorijska pozadina romana *Nana*. Rediteljka Ivana Vujić je na kraju predstave napravila efektanu scenu u kojoj likovi zazivaju rat. Ali koji rat i šta nas se tiče taj rat? Pri svemu tome mi kao društvo imamo veoma bolno i jasno iskustvo o vezi s ratom

bez konteksta

PROBLEMATIČNE KONVENCIJE: *Mnogo buke ni oko čega*

Foto: Nenad Petrović

i estetikom. Setite se uspona folk zvezda u osvit ratova devedesetih. Setite se kako su one tada izgledale, koliko je bilo rašireno oduševljenje njima, kako je sve to izgledalo i šta je posle sa svima nama bilo. Ali toga nema u predstavi. Ostala je samo lepa literatura.

Prošlog četvrtka (28. novembar) bila je premijera na Velikoj sceni "Ljuba Tadić" Jugoslovenskog dramskog pozorišta. Komedijska *Mnogo buke ni oko čega* Vilijama Šekspira nije jedno od njegovih najboljih dela – nema izvanrednih karaktera kakav je na primer Falstaf ili Katarina ili Vratilo, a zaplet je sazdan od tipičnih elemenata komedije zabune. Nakon uspešnog rata u grad dolazi vojska. Vojskovođu kneza Don Pedra (Radovan Vujović) i uglednike Benedeta (Marko Janketić) i Klaudija (Joakim Tasić) dočekuje Leonato (Marko Baćović), gradonačelnik koji ima dve kćeri za udaju, inteligentnu i oštru na jeziku Beatrice (Milica Gojković) i dobru i nežnu Heru (Milica Sužnjević). Formiraju se dva para – peckavi i živijalni Benedeto i Beatrice i nežni i osetljivi Klaudio i Hera. Zli brat kneza Don Pedra, kopilan Don Huan (Miodrag Dragičević), odlučuje da napravi ujdurmu i okleveta Heru kako bi razvratio venčanje. Nakon nekoliko zaokreta i razotkrivanja splete kopilana komad

se završava dvostrukim venčanjem. Komad je sazdan na intrizi, računa na prihvatanja konvencije renesansne komedije, gegu i naročito brzoj igri glumaca kako publika ne bi imala vremena da postavlja suvišna pitanja.

Rediteljka Iva Milošević i glumci nisu razvili urnebesnu komediju, pa zato pitanja o smislu i logici onoga što gledamo naviru tokom čitave predstave, na primer zašto Don Huan napravi intrigu, a zatim naprasno pobegne? Dodatni problem predstavlja modernizacija – renesansni likovi su obučeni u savremene kostime (kostimograf Maria Marković Milojev). Jedna je situacija kada se u renesansnom kostimu kaže da je neko zao zato što je kopilan, a drugo kada se to isto kaže u savremenom kostimu ("dobri momci" obučeni u havajke, a "zlikovac" je npr. emo). Jedna stvar je u renesansnom kostimu reći "izazivam te na dvoboj" i onda prirodno potegnuti mač. Ali šta sa tom replikom da radite u modernom kostimu? Čitav niz konvencija koje su podrazumevajuće u renesansnom kostimu postaju problematične i traže nova objašnjenja u savremenom kontekstu. Pritom se, na početku predstave, kada publika pažljivo prati svaki trag, više puta ponovi sledeći dija-

log: "Koliko ste plemića izgubili u ovom boju? – Samo nekolicinu raznih činova, ali nijednog od imena. – Pobeda je dva puta veća kad se pobednik vrati kući u punom brojnom stanju." Koji to rat i zašto se ta rečenica naglašava? Moramo priznati da glumačka ekipa, naročito momci (Vujović, Janketić, Tasić, Dragičević), sa puno elana i oduševljenja pristupaju likovima. Baćović kao otac je takođe izuzetno dobar, kao i devojke (Gojković, Sužnjević) i sveštenik (Bojan Lazarov). Možda se možemo nadati da će glumci s vremenom, kada se opuste i razigraju, ubrzati predstavu, možda još više pomeriti glumački stil ka persiflaži (osim Srđana Timarova i Milene Vasić koji, za razliku od svih ostalih, služe igraju sa veoma naglašenom persiflažom tako da odskakuju od ostalih) i učiniti da se publika jednostavno zabavlja i ne postavlja suvišna pitanja, naročito oko pitanja rata i samog kraja predstave. Na kraju predstave na beloj pozornici (scenograf Gorčin Stojanović) sedi usamljeni vojvoda i snatri ka publici dok po njemu padaju crni baloni. Lepa slika, ali šta znači? Zašto je sve belo (osim da bi kostimi došli do izražaja), zašto su baloni crni, zašto uopšte baloni padaju i zašto rediteljka poentira u predstavi rečenicom "Čovek je nešto nestalno"? U čemu se ogleda nestalnost čoveka ako isti društveni mehanizam (ne) funkcioniše i u renesansi i danas? Ne mogu a da se ovom prilikom ne setim predstave *Pozorišne iluzije* Pjera Korneja. Dramski tekst *Pozorišne iluzije* svakako nije jedan od najboljih Kornejevih tekstova, ali su glumci u kostimima i scenografiji (Tabački i Atlagićka) kao iz kemp bajke ludo persiflirali i bili tako zabavni da niko nije postavljao pitanje o čemu je komad i da li je to logično, sve do trenutka kada Matamor (Voja Brajović) ne dođe do zamišljene ograde svoga sveta, a zatim iskorači u naš svet i čuje špicu Dnevnika iz 1991. Tada, urnebesna komedija postaje setna pobuna, a pozorišna iluzija jedina zaštita od nadirućeg konteksta.

MARINA MILIVOJEVIĆ MAĐAREV

Rasap slike jednog sveta

***Semper idem,*
Lebovićev,
ostaje nerešen
domaći zadatak
koji bi i mnogi
drugi, ako imaju
herca, mogli
pokušati da
rešavaju, ali
Semper idem,
Stojanovićev, tu
nema pred čime
da pogne glavu**

Foto: Nada Repman

O dmeriti snage, u pozorištu, s velikim romanom, nikada ranije drammatizovanim: nije li to bezumna hrabrost, svestan hod ka giljotini? Kako je moguće ne poginuti, ne skršiti zube i sve, kako se to uopšte može preživeti? Dobro, može se preživeti, ali samo kao *porazena strana*. Drugim rečima, neka vrsta poraza unapred je upisana u ovakav poduhvat: ko toga nije svestan, izgoreće neslavno u praznoj gordosti, ko jeste – mogao bi nešto i da napravi. Šta? Recimo, predstavu koja će od romana kojim se pozabavila bitku izgubiti časno, imajući svoje momente tokom igre. Pa će joj i gledalac biti naklonjen, onako kako si naklonjen nekoj ko stavi glavu na panj pred najvećim konkurentom, i još odigra lepršavo i ofanzivno, ne bojeći se za svoju malu mrežu.

Ovom gledaocu se čini da je tako, ofanzivno, nastupio Gorčin Stojanović, trener somborskog pozorišnog prvoligaša, u srazu s autobiografskim romanom *Semper idem* velikog Somborca Đorđa Lebovića, po svemu vanserijskom knjigom koju je onomad, pre petnaestak godina, baš na ovim stranicama jedan nadobudni recenzent koji nam je intimno odviše poznat nazvao "prvim remek-delom srpske književnosti u XXI veku". Jesmo li u međuvremenu dobili i drugo remek delo teško je kašti, ali ocena *Semper idema* drži se sjajno, reklo bi se, vreme joj samo pri dodaje na težini.

Pri ovakvim teatralizacijama ili ekranizacijama reditelji se obično odluče da se fokusiraju na neke aspekte monumentalnog književnog dela koji ih najviše intrigiraju i pri tome im izgledaju najpogodnijim za bezbolnu promenu forme; Gorčin Stojanović, međutim, kao da *hoće sad i hoće sve*, kao da je rešio da istera prividni kapric i obuhvati takoreći sve iole važne, ili možda i ne tako presudno važne, tematsko-motivske tačke Lebovićevog monstr-štiva, ne pitajući za cenu u ljudstvu i materijalu. Body count: predstava Narodnog pozorišta u Somboru, onakva kakvom su je videle oči premijerne publike, traje bezmalo šest sati, uz tri pauze, i okončava se tačno, ali hidrometeorološko-zavodski tačno u ponoć, dok napolju zvone zvona somborskih crkava, a mi se više ne pitamo za kim zvone, jer smo o tome detaljno i upečatljivo obavestili u prethodnih šest sati, koji minut gore-dole.

Da bi sve ovo bilo uopšte moguće morao je Stojanović, nakon ogromnog dramaturškog rada, pokrenuti mehanizam kakav ni jače i veće kuće ne bi tek tako mogle da puste u pogon. Na scenu je isterao sve što mu je bilo na raspolaganju: i prvotimce, i rezervnu klupu, i juniore i goste; neki su tu u više rola, svi ostavljaju srce na daskovitom terenu, a Marko Marković kao centarfor-narator, u osobito delikatnoj transformerskoj ulozi osetljivog

lebovićevskog subjekta od njegovih najranijih sećanja pa do ranih mladićkih dana, onaj je kome je na pleća zapalo da se na njemu predstava održi ili slomi, jer ako njemu ne poverujemo od prve i ne održimo takav odnos do kraja, čemu onda sve drugo, to jest, čemu sav taj, da prostite, *teatar* čije se kulise najedared odviše provide, čim ne fercera ono na čemu bi trebalo da se drži, što mu je kičma? Ali se održalo i drži se: Marković je, nije da nije, prikazao raskoš svojih glumačkih mogućnosti a da, uz vrlo retka iskakanja koja su, što bi se reklo, problem ne do kraja pročišćenog koncepta (npr. neke suviše i neukusne persiflaže za zabavu lokalne publike, poput one s Bunjevcem), nije posezao za jeftinim prečicama do publike koju bi, tobože, trebalo povremeno munuti u rebra da ne zadrema pogubivši se u ovom celovečernjem zbitiju.

A šta je taj, rekti, *Semper idem* uopšte, pitaće se neko ko nije čitao roman, na čemu mu zavidim, jer će ga čitati? Šta ako ne velika povest o kobnom, poglavito smrtonosnom gubitku oslonca, o raspadu jednog naizgled postojanog građanskog sveta, možda otužnog ali ušuškano, o odrastanju na vetrometini srednjoistočnoevropskoj u kojoj se smenjuju države i vojske pa si čas većina čas manjina, osim onih, poput Jevreja, koji nikada većina nisu, nego im samo ostaje da biraju između onih koji

ih tek podnose i onih kojima je i to previše; mada ni to zapravo ne bira ju, jer udes dolazi po svome, na tenkovima i avionima, i ništa ga zaustaviti neće. I o ljudima u vremenu zla, ogoljenim do svojih neretko neuglednih i nedostojnih srži, i o tome kako je moguće, ako je moguće, nadživjeti takvu, najskuplje plaćenu spoznaju sveta. Hans Kastorp sišao je sa svog čarobnog brega i otišao u vojnu, lebovičevim karakterima vojna dolazi u kuću nepozvana, a oni ne mogu čak ni da joj zalupe vrata – ni vrata, ako ćemo pravo, nisu više njihova.

Taj bluz potopa svega boljeg i na izgled postojanog, taj rasap slike sveta, ova predstava hvata pouzdano i tačno, razigrano i bez gnjavežne poučitelosti, bogatstvo i koloritnost likova lebovičevskog porodičnog i šireg imaginarijuma ovde je uz mnogo truda i s brojnim iskrama glumačkog dara oživljena, osobito alhemijom obespapirena i uprizorena, i to gledaocu čini preživljavanje te duge večeri neteškim, mada ostaje pitanje nije li mogla biti, s umetnički ne-inferiornim ishodom, sažeta za sat ili (o, zlo misli!) dva? Možda bi publici izvan Sombora, kojoj neće biti tako bitna baš svaka referenca na, šta znam, Čonoplju, Deronje ili Stuparski put to više prijalo? A možda i ne, naposljetku, nije to najvažnije. Ova predstava nije štedljiva prema teatarskom vremenu, ali ga ipak investira ponajčešće plodonosno.

A zašto onda od samog početka govorim o porazu? Zato što je on, rekoh, neminovan u ovoj vrsti odmeravanja, on je unapred upisan u očekivanja i umetnika i publike, bar ako govorimo o ozbiljnim ljudima, a svakako se ovde nećemo baviti luftikama... *Semper idem*, Lebovičev, ostaje nerešen domaći zadatak koji bi i mnogi drugi, ako imaju herca, mogli pokušati da rešavaju, ali *Semper idem*, Stojanovićev, tu nema pred čime da pogne glavu. Predstava bez presedana u recentnim sezonama, osobena i važna, odvažna u odmeravanju s najvećim izazovima koji se danas pred ozbiljan teatar uopšte mogu postaviti. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Potčinjeni i izopšteni

Foto: Staatstheater Stuttgart

Utopija na koju Oliver Frlić poziva, dozivajući nas na svoj splav, jeste teritorija na kojoj nema privatnog vlasništva, nacije, ni religije

Projekat je koncipiran kao koprodukcija triju zemalja: Hrvatske, Poljske i Njemačke. Nacionalni i slični identiteti glumaca nisu me zanimali. Ali zanimala me mogućnost da u ovom vremenu i na ovako malom prostoru kreiram jednu minijaturnu transnacionalnu Europu – Europu koja se okreće protiv logike nacionalne homogenizacije i kapitalističke logike maksimalizacije profita. Moje je ishodište kazališna tradicija snažno zainteresirana za interkulturalnost, ali ne interkulturalnost kojom se opet iznova dobro pokriva stara europska kolonijalna golotinja.

(IZ RAZGOVORA OLIVERA FRLJIĆA
SA DRAMATURŠKINJOM KAROLIN LOŠ
"STOJIMO LI U DRUGOM REDU?")

U Zagrebačkom kazalištu mladih (ZKM) u proteklih je nekoliko dana održan festival "Europski ansambl" – reč je o dvogodišnjem projektu koji je iniciralo Državno pozorište Stuttgart, a osim štutgartskeg državnog teatra u projekat je uključeno i Zagrebačko kazalište mladih i Novy teatar iz Varšave. Evropski ansambl pod umetničkim rukovodstvom Olivera Frlića zamišljen je kao platforma u okviru koje se propituje evropski identitet u trenutku kada se

društvena klima naglo i brzo menja. Ovaj ansambl formiraju glumci triju navedenih pozorišta, koji u saradnji sa tri reditelja prave tri predstave u Zagrebu, Varšavi i Štutgartu. A predstave koje su nastale u prvoj godini projekta igraju se, zatim, u obliku mini festivala u sva tri grada u ovoj pozorišnoj sezoni. U ZKM-u su prikazane predstave: *Večni malograđanin* Anestisa Azasa, koja je premijerno izvedena baš u ZKM, zatim autorski projekat Ane Smolar *Erazmus* i predstava o kojoj ćemo ovde govoriti, a to je *Imaginarna Evropa* u režiji Olivera Frlića.

Imaginarnu Evropu – podnaslovu stoji uz tekstove "Estetika otpora" Petera Vajsa, "Priča o putovanju u Senegal" J.B. Savinija i Aleksandra Korearda, "Angelus Novus" Valtera Benjamina i "Nesretni anđeo" Hajnera Milera – kao autor, reditelj i scenograf potpisuje Oliver Frlić. Predstava dominantno referiše na tri dela iz likovne umetnosti koja su ujedno i deo scenografije, odnosno tlo na kojem glumci stoje – na prvom mestu, našu priču otvara Crni kvadrat Kazimira Maljeviča, kao delo koje označava kraj jedne vrste umetnosti u trenutku u kojem nastaje, a jednako otvara mnoštvo mogućnosti upravo u sopstvenoj apstraktnosti. Zatim, kada glumci uklone Crni kvadrat, mi se susrećemo sa Splavom meduza na tom istom podu koji je postavljen kao mozaik, tako

Iskreno,

Upravo objavljeni album Leonarda Koena pod imenom *Thanks for the Dance*, njegov je umetnički testament, vredan svake pažnje – radi se o ciklusu neobjavljenih pesama, koje je po instrukcijama preminulog oca uspešno dovršio i priredio njegov sin i producent Adam Koen

*"I was always working steady
But I never called it art
I got my shit together
Meeting Christ and reading Marx"*
(HAPPENS TO THE HEART, L. COHEN)

I tako je Leonard Koen konačno progovorio sa onog sveta, kako je to davno bilo predviđeno u pesmi Kurta Kobejna (*Pennyroyal Tea*, Nirvana, 1993). Zahvaljujući nam se na plesu, kao da se zahvaljuje na životu kog je tako lepo odigrao, ovde nam se obraća neko ko je već prešao crtu što se prekoračuje samo jednom – na potresno vitalan, pa i vedar način.

Verovatno je broj morao biti neki okrugao da bi se život zaokružio, pa je Koen rešio da iznedri i petnaesti album, te je tokom snimanja svog namereno oproštajno intoniranog izdanja, pod nesvakidašnje duhovitim imenom *You Want It Darker*, pozvao svog sina na stranu i rekao mu da ima još neke pesme u beležnici. Ili mu nije rekao, ali je svejedno izvadio beležnicu dok je još snimatelj nameštao reglere i saopštio svima da, osim ovih pesama, ima još nekolicinu za koje bi pozeleo da snimi sebe kako ih peva/govori, pa da uzmu kasnije da rade na njima, kad mu bude bolje. Nije mu bilo bolje.

Tako je nastao *Thanks for the Dance*, kao poslednji dah života koji je izašao iz Leonarda Koena.

da se lako o njemu može pripovedati – o Splavu se govori referišući na Vajsa, na kraju Frlić ovu predstavu i najavljuje kao pozorišnu utopiju, tako da Splat meduza govori o "razbacanim pripadnicima izopštene generacije", sa jedne i "nadi u oslobođenje potčinjenih", sa druge strane. No, Frlić se služi i tekstom "Put u Senegal", gde nalazimo detaljni izveštaj o događajima na splavu dvojice preživelih lekara Anrija Savinijija i inženjera Aleksandrea Korearda (o čemu govori Frlić u razgovoru sa dramaturškinjom Karolin Loš, koji dobijamo na ulazu u teatar).

Tu glumci izuzetno spontano koncentrisano i ubedljivo pripovedaju o dramatičnim događajima na splavu uvlačeći gledaoce jednostavnom i snažnom priповesti na sam splav kao mesto na kojem se u zaista najelegantnijem smislu, a to možete osetiti iz igre, prepliću potpuni očaj i nada. O preživelim na kraju odlučuje aritmetika sreće. U predstavi igraju: Tenin Kolš, Klaudija Kornev, Tina Orlandini, Adrian Pezdirc, Jasmina Polak i Jan Sobolevski spontano i izravno, donoseći sadržaj iznutra bez otklona vrlo živo i u neposrednom kontaktu sa gledaocem. Oni, ukratko, sasvim jasno znaju šta i zašto igraju.

Ako govorimo o vremenu u kojem nastaje ova predstava, koja propituje i pokušava redefinisati evropski identitet, ono je trasirano između dva pola: jačanja dešnice sa svojim mehanizmima za kontrolu i ratova koji na drugi način troše društvo. U tom, našem, dakle, opasnom vremenu reditelj odlučuje da referiše na tekstove i dela koje oseća kao neuralgične tačke iz kojih, ako ih doživimo i promislamo dovoljno snažno, možemo učiti, jer – ovo je ipak pozorišna utopija.

Upravo zato na pauzi između dva čina publika je pozvana da pomogne da se na podu sastavi novo umetničko delo koje je vrsta našeg domaćina, vodiča i tla, a to je *Sloboda predvodi narod* Ežena Delakroa.

Ako govorimo o Frlićevom izrazu, on vas uvek poziva na polemiku, ali su sada to pozorišni eseji koji otvaraju slike u koje možete učitati mnoštvo značenja i asocijacija. On to čini igrom, svetlom, muzikom i bojom. I svakako nagim telom glumca, ne odustajući od podećanja da je bilo kakva vrsta sablazni prema našem telu ništa drugo do lažno moralisa-

nje. Hrist je na raspeću prisutan od početka ove predstave, da bi na kraju sa tog raspeća i progovorio na pitanje nagih glumaca šta misli o golotinji u pozorištu. Odgovara da ko ima problem sa golotinjom u teatru ima problem sa bogom.

Utopija na koju Frlić poziva, dozivajući nas na svoj splav, jeste teritorija na kojoj nema privatnog vlasništva, nacije, ni religije. Istovremeno nas podseća na sumanutost ideje o Evropi kao judeohrišćanskoj teritoriji pošto zaboravljamo da je prisustvo muslimana na ovom kontinentu veoma staro.

Kada govori o interkulturalnosti, autor je svestan da je interkulturalnost stvar međusobnog dijaloga. Taj dijalog, često, vode dva paralelna toka, dve kulture koje se svojim granicama dodiruju i on može biti buran ili kreativan. Jednako može da ga ne bude, sve zavisi koliko su granice fleksibilne. Postoje kulture koje dopuštaju da im se unutrašnji tokovi sreću i prepliću. Postoje susreti koji su dobrovoljni i oni koji to nisu. Tu temu naročito intenzivno otvara kada glumci govore lične isповesti – vrlo intenzivno i neposredno – o nerazumevanju među kulturama i brutalnoj ksenofobiji.

Završava sa Hristom čije raspeće glumci pokušavaju postaviti da samo od sebe stoji, bez naslona i to im, naravno, ne uspeva; u tom pokušaju, toj igri dobacivanja nestaje sve u jednom fejdautu.

Ako govorimo o učitanju značenja i asocijacija u ovaj Frlićev pozorišni esej, ono što je ključno jeste što nas autor bojom, svetlom, nagošću tela, igrom, glumačkim nabojem iza onog što je rečeno, neposrednošću susreta, duhovitošću i bespoštednošću onog što govori zapravo uči da smo u svetu u kojem vlada otuđenje, ali ne samo otuđenje ljudi jednih od drugih, to svakako znamo, on nas osvešćuje da smo otuđeni kako od sopstvene biologije, tako i od sopstvene prirode. Ne umemo voleti drugog, jer ne umemo voleti sebe. Odatle apsolutno svaka politička ideologija može bespoštedno manipulisati društvom i čovekom. *Imaginar-na Evropa* Olivera Frlića nam pokazuje da upravo odmak od biologije i prirode u najširem smislu te reči rađa otuđenje, a ono zatim rađa neizmernu želju i glad. To je ono što Frlić osvetljava. ¶

NATAŠA GVOZDENVIĆ

L. Koen

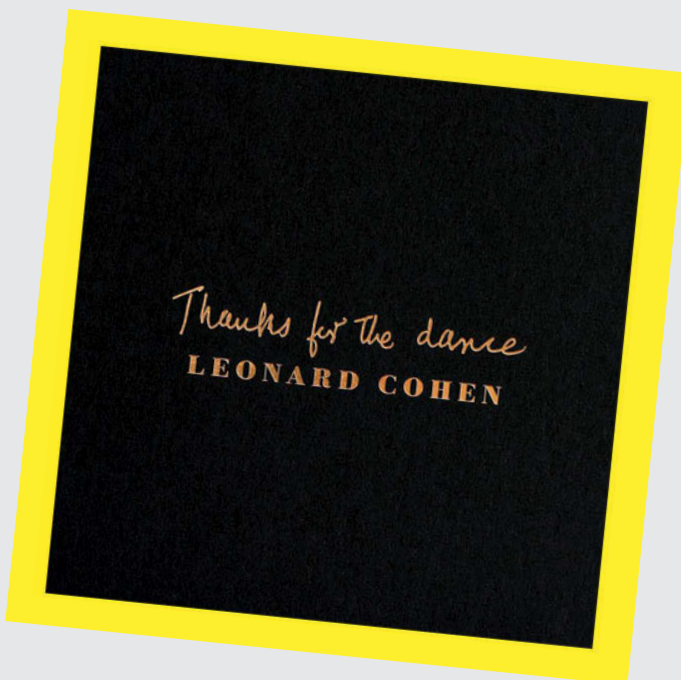
DEO NAŠEG SEĆANJA

Taj dah je kratak i čini se da će se prekinuti dok još pesma traje, ali osećaj važnosti i hitnosti stvari koje ovde saopštava čine da sedite nepomično dok ga slušate u svih njegovih tridesetak minuta.

Jasno je da se pesnik ovde već video sa one strane i da je smatrao da se odatle neke stvari vide bistrije. U miru svoje dnevne sobe u kojoj je snimao proslavljeni *You Want It Darker* i radne skice za *Thanks for the Dance*, svakako je mogao videti i sve osobe koje je ikad poznavao, sve situacije u kojima je želeo ili nije želeo da bude, sve svoje radosti i patnje – dakle, sav tok života koji se pred njim ponovo razvijao, tekao i neminovno nestajao u sećanju. Sedeći tih poslednjih dana u svojoj losanđeleskoj kući, nedovoljno snažan da se previše pokreće zbog bolesti i posledica napornih turneja, koje je preduzimao pod strane dane između ostalog i da bi se finansijski oporavio od krađe sa njegovih računa koju je počinila nekadašnja menadžerka – Leonard je svakako spoznao kako da razdvoji ono što je važno od onog što je nevažno.

I pozeleo je da nam nešto od toga, onako naizgled neobavezno, nabaci.

Skice pesama od kojih je praktično u poslednjem trenutku napravljen ovaj album, oslanjale su se na vokal koji je snimljen tih dana, a muzika je razrađena po njegovim uputstvima nedavno, u garaži pored kuće u kojoj je umro. Zato je prisustvo Leonarda ovde toplije i dirljivije nego u nekim drugim prilikama – on nam već govori iz našeg sećanja, te ga susrećemo kao starog rođaka, oslobođenog svih stega svakodnevnog života, kako nam pred odlazak na put neposredno daje uvid u neke od svojih mudrosti što ih je nakupio kroz mnogobrojna iskušenja. Njegov glas nije samo glavni činilac, on *jeste* svaka od ovih pesama, i one postoje samo oko njega – sva emocija dobija se od naizgled obične igre jedne strune i dubokog muškog vokala, te pomalo karakterističnih pratećih ženskih.

Ova scena bila je postavljena još sa *Famous Blue Raincoat* – kao u njoj, i nekim drugim njegovim rascepljujuće iskrenim kompozicijama/uvidima u životne situacije, muzika se polako prikrada dok vam do maksimuma ne pojača tok zbivanja, u kome zatičemo Leonarda u još jednoj sudbinskoj nedaći. Produbljujući ovaj klasičan koenovski pristup naraciji do krajnjih granica, *Thanks for the Dance* nam se predstavlja kao kratka, ali devastirajuća kolekcija uglazbljenih stihova jednog od najboljih pesnika koji su ikad hodali neizvesnim putevima popularne kulture, i njen finalni osećajni skor vas ne ostavlja mirnim dugo nakon poslednjeg takta.

ISKREN PREMA SEBI

Zašto je to tako, postaje jasno odmah posle prve pesme *Happens to the Heart* se ubraja u same klasike ovog autora, kroz ubitačno svođenje računa sa samim sobom, ali i našim mestom u vascelom univerzumu, u kome jedino pitanje koje je zaista bitno – šta na kraju biva sa srcem – uvek ostaje zanemareno. Od tad, pa do poslednjeg prigušenog tona, u istom ritmu iznose se proživljene istine o ljubavi (*Night In Santiago*, uz posvetu omiljenom Gabrijelu Garsiji Lorki), alarmatno važne istine o savremenoj politici (*Puppets*), neočekivane istine o ljudima koje poznaje (*It's Torn*), precizno iznesene istine o životu i ambiciji da se u njemu nešto postigne (*The Goal*), i – za završetak – istine o samom sebi (*Listen to the Hummingbird*). U ovoj poslednjoj objavi Leonard nam u epilogu saopštava da ne treba njega da slušamo nego pti-

ce, jer one imaju više da kažu.

Nepravedno bi bilo sagledati *Thanks for the Dance* isključivo kao nastavak poslednje ploče koju je Koen snimio za života. Zapravo, ovaj njegov iskaz ima samo neke dodirne tačke sa *You Want It Darker*, predstavljajući

ga u sasvim drugačijem ambijentu: i dalje zvučno minimalističkom, ali emotivno grandioznijem, i baš zato nežnijem i krhijem – na njegov suzdržani način to je raspevana pesma pred kraj, od nekog ko je stvarno mnogo voleo život. Ljudski, pre nego umetnički čin.

Nema sumnje da ovome doprinosi i potpuno drugačiji izbor saradnika, među kojima se ističu briljantni Daniel Lanoas – na gitari i sa svojim producerskim i aranžerskim rešenjima, kao i svuda prisutni španski gitarista Havijer Mas, koji nosi većinu kompozicija u pravcu stilizovane latino ode življenju, te Bek, u svojstvu alternativne ikone što dodaje na atmosferi. U formi pratećeg vokala pojavljuju se dugogodišnja verna saradnica Dženifer Varns, ali, kao što je red, i mnogobrojni mlađi naslednici – Lesli Feist, Demijen Rajs, Silvija Pérez Kruz. Logika ovog albuma zapravo ukida prisustvo artistske elektronike njegovih novijih izdanja i pretvara je u suptilnog pratioca dešavanja (u čemu je Lanoas pravi majstor), zaokružujući Koenovu karijeru u istom tonu u kojem je počela – jedinstvenom poezijom i osetljivim pesmama, čije je uporište akustični folk.

Konačna poruka zato svakako jeste ta da je Leonard pred sam odlazak želeo da bude do kraja iskren sa nama, da bi bio iskren prema sebi.

Jednu od svojih najpoznatijih pesama, sastavljenu u formi pisma prijatelju, Leonard Koen je svojevremeno završio rečima: iskreno, L. Cohen.

Kao da je drugačije i moglo biti. ¶

DRAGAN AMBROZIĆ

Kako otključati sliku

Edgar Vind: *Paganske misterije u renesansi*; Fedon, Beograd 2019, prevela Ljiljana Nikolić

Da bi se uopšte govorilo o Edgaru Vindu, piscu monumentalnog dela *Paganske misterije u renesansi*, mora se nešto reći o čoveku kome ta knjiga u izvesnom smislu duguje svoj nastanak. Njegovo ime je Abi Varburg (1866–1929) i smatra se ocem ikonologije, metoda kojim istoričari umetnosti nastoje da proniknu u dublje simboličke, istorijske i filozofske slojeve umetničkog dela. Varburg je bio nesvakidašnja ličnost: posvećen čitanju, izuzetno intuitivan i perceptivan, odmalena je bio opčinjen klasičnom antičkom i njenim raznovrsnim tragovima u poznijim epohama. Ta opčinjenost naročito se ogledala u njegovom interesovanju za renesansnu umetnost. Kada mu je umro otac, ugledni jevrejski bankar iz Hamburga, Abi se s mlađim bratom nagodio da ovaj preuzme sve očeve poslove pod uslovom da o svom trošku snabdeva Abija svim knjigama koje bi ovaj ikada poželeo da ima. Dobrim delom zahvaljujući toj nagodbi, Varburg je 1911. u Hamburgu osnovao biblioteku čije je upravljanje poverio čuvenom istoričaru umetnosti Ericu Sakslu.

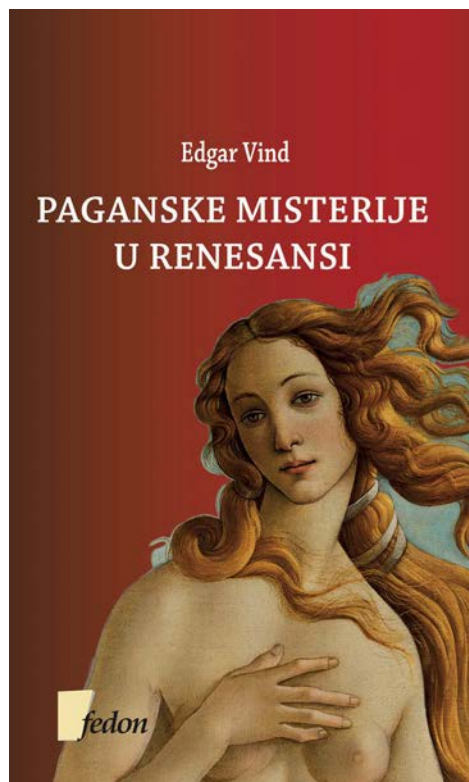
Varburgova biblioteka za studije kulture okupila je neka od najvećih imena onovremene istorije umetnosti i filozofije u Nemačkoj, poput Saksla, Ervina Panovskog i Ernsta Kasirera, a dvadesetih godina 20. veka tu se našao i mladi Edgar Vind, koji će se u poslednjim godinama Varburgovog života posebno zbližiti s njim i postati drugi čovek Biblioteke. Premda sam nije mnogo objavljivao, Varburg je na naučnike iz svog kruga ostvario izvanredno snažan uticaj inovativnošću pristupa i entuzijazmom. Njegova disertacija na temu Botičeljevih slika *Rođenje Venere* i *Proleće* utrle je put novim tumačenjima veza između renesanse i paganske starine.

Varburg je umro u sam osvit nacizma, a njegovi naslednici suočili su se s namepomom nacista da konfiskuju imovinu Biblioteke. Stoga su Eric Saksl i Edgar Vind 1933. organizovali komplikovan proces preseljenja Biblioteke u London, preneviši tako Varburgovu baštinu ikonoloških studija u anglofoni svet. U Londonu je

ma, izboru likova, pojedinostima kompozicije, smatrao je Varburg, a za njim i Vind, skriveni su (ili, bolje, nataloženi) slojevi značenja koje je umetnik preneo u medij iz ličnog fundusa nasleđenih predstava, verovanja i znanja čije poreklo seže u duboku prošlost. U traganju za ključem istoričar umetnosti ne sme zazirati od filologije, filozofije, studija religije i drugih oblasti. Vindove *Paganske misterije u renesansi* svojevrstni su manifest takvog pristupa.

Edgar Marsel Vind, filozof i istoričar umetnosti, rodio se 1900. u Berlinu kao dete rumunske Mađarice i ruskog Jevrejina prispelog iz Argentine. Zahvaljujući takvom poreklu, odrastao je u kosmopolitskoj i poliglotskoj sredini. U Berlinu je studirao klasične nauke, filozofiju i istoriju umetnosti. U Frajburgu je slušao predavanja Huserla i Hajdegera. Doktorsku tezu odbranio je pred Panovskim i Kasirerom. Profesorsku karijeru na Univerzitetu u Hamburgu prekinuo mu je dolazak nacista, kada prelazi u London i nastavlja svoj rad u Biblioteci. Uoči rata odlazi u Ameriku, gde će predavati na nekoliko fakulteta, a od 1955. postaje prvi upravnik novoosnovanog odeljenja za istoriju umetnosti na Oksfordu. Umro je 1971. u Londonu.

Prvo izdanje *Paganskih misterija* objavio je 1958. godine, a drugo, dopunjeno i prerađeno, deceniju kasnije. U petnaest poglavlja knjige Vind analizira više od osamdeset umetničkih dela renesanse (i poneko iz antike), od Da Vinčijeve *Lede* preko Botičeljevog *Proleća* i *Rođenja Venere*, do Verokijevih reljefa i medalja Pika dela Mirandole. S izuzetnom erudicijom, u zgusnutom izlaganju koje zahteva svu čitačevu pažnju, Vind razvija svoj metod tumačenja odabranih umetničkih dela kao vizuelno kodiranih filozo-

Biblioteka uskoro prerasla u Varburgov institut, i dan-danas aktivan, a delatnost mnogih generacija naučnika učinila je tu instituciju jednom od ključnih u razvoju savremene istorije ideja i istorije umetnosti. Imena poput Kasirera, Ernsta Gombricha i Frensis Jejtse, Đorđa Agambena, dovoljno govore tome u prilog.

Varburg je smatrao da dela velikih renesansnih umetnika nisu puke ilustracije, prikazi čija se svrha iscrpljuje u dekorativnosti. Umetničkom delu valja prići bezmalo kao tajni koju treba otkrivati, zaključanoj sobi čiji se ključ krije negde u detaljima i treba ga pronaći. U motivi-

Pet autorskih (ne baš lakih) komada

Savremeni srpski film mlađeg kova na dobrom je putu jer se izborio za individualistički shvaćenu autentičnost, a to je tačka na kojoj neretko proklizavaju i arthaus ostvarenja starijih i iskusnijih

fema koje treba dešifrovati. Stoga on zaranja duboko u knjige koje su mogle biti lektira umetniku, poput dela antičkih i renesansnih filozofa ili hrišćanskih teologa, ili pak propratnih natpisa uz portrete, gravire i na medaljama. Na taj način idejno raslojava umetničko delo i razotkriva sistem odnosa u njegovoj osnovi. "Svojim metodom tumačenja slika", kaže on, "nastojao sam da pokažem kako se ideje prenose u vizuelne predstave i kako ove počivaju na idejama."

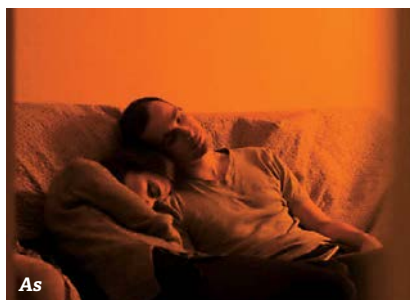
Dobar primer je klasična predstava tri Gracije, koju Vind analizira u preko deset različitih izvedbi, od freski iz Pompeje, preko Koređa, Botičelija i Rafaela, do Pikove medalje. On započinje potragu od stoičkih alegorija Hrisipa i Seneke, razvija je Avgustinovom doktrinom o trgovima Trojstva i kruniše neoplatonskim tumačenjem Marsilija Fičina, koji u Gracijama prepoznaje tri etape kosmičkog putovanja duše. Da li su Gracije odevene ili nage? Kako drže jedna drugu i koja gleda u kom smeru? Ništa od toga nije slučajnost u varburgovskom "otključavanju slika" Edgara Vinda, koji je posebno naklonjen neoplatonskim shvatanjima Fičina i Pika, ali ne zanemaruje značaj renesansnog osećaja za finu ironiju i estetsko poi-gravanje motivima. "Misterije" iz naslova knjige odnose se upravo na tanano balansiranje renesansnih umetnika i filozofa između različitih modaliteta tog termina, od Diogenovog ili Platonovog prezira prema "pučkom" karakteru antičkih misterija, preko njegovih magijskih konotacija u Jamblihovim tumačenjima, do misterija shvaćenih kao poetska alegorija.

U izdanju beogradskog Fedona, Vindova briljantna studija zablistala je u prevodu Ljiljane Nikolić. Uz više desetina reprodukcija, izdanje je obogaćeno i veoma detaljnim indeksima, koji olakšavaju snalaženje u ovom zahtevnom štivu.

NOEL PUTNIK

Pre par sedmica u našim knjižarama i u prevodu na srpski jezik pojavilo se remek-delo japanske mange, *Čovek bez talenta*. Autor je Jošiharu Cuge, a narečeno delo pripada podsoju vatakuši mange, odnosno, stripa o sebi. I upravo ovo značajno izdanje i nekolicinu novih srpskih filmova mladih i autora i autorke mladih generacija, premijerno prikazanih u sklopu različitih programskih segmenata nedavno završenog 25. Festiva-

ostalih (takođe mladih i/ili mlađih) autora i autorki. Tako smo na planu debitantskih dugometražnih igranih filmova na pomenutom 25. Festivalu autorskog filma bili u prilici da pogledamo i filmove A.S. (25) Milene Grujić i *Who The Fuck Are You?* Marine Radmilac. A.S. (25) Milene Grujić je dobar primer zdrave struje unutar podvrste portfolio-filmova u viđenju i izvođenju mladih generacija. Cilj pominjanih portfolio-filmova je da

la autorskog filma u Beogradu, povezuje ta lako uočljiva i dovoljno vešto u filmski jezik prenetu autentičnost, kao i rešenost autora da svojim filmovima progovore i obelodane nešto o sebi ili barem ono što ih na emotivnom ili intelektualno-idejnom planu lično dotiče. A to je, tu valjda možemo bezmalo svi biti saglasni, ispravna staza ka pravoj umetnosti, pa bila ona od vatakuši ili neke druge, možda i potpuno oprečne sorte.

Uz napomenu da ćemo o filmu *Asimetrija* Maše Nešković i pobedničkom ostvarenju *Moj jutarnji smeh* Marka Đorđevića nekom drugom i svakako skorom prilikom u zasebnim prikazima, možemo da krenemo put kraće i ekonomske analize onoga što se dalo videti u delima

dovoljno jasno, rečito i slikovito ukažu na trenutne mogućnosti i već savladane veštine svojih autora na samom početku ili na prvim stepenicama profesionalnog bavljenja filmom, i A.S. (25), a što označava inicijale i godine života glavnog (anti)junaka ove priče, postiže upravo to. Osim što je u tematski fundus savremenog srpskog filma uvela talačku krizu, rediteljka Milena Grujić je pokazala i da već sada dovoljno dobro i ubedljivo barata filmskim jezikom, čak i u kontekstu evidentnih budžetskih i širih produkcijskih ograničenja. Ovaj film, uz brojne nedorečenosti i, reklo bi se, ciljane sinkope na planu značenja i tretmana filmske naracije i dramaturgije, ostavlja upečatljiv utisak malog ali nedvojbeno vrednog

filma koji polemiše na izrazito zanimljivu temu ugneždenu na samu tačku susreta i spoja prokrastinacije i hipermaskulinizacije, kao dva žilava i sveprisutna užasa i u ovom našem sada i ovde. Drugi potporni, zapravo, takođe noseći stub ovog ostvarenja je Vladimir Gvojić u ulozi Salleta i još jednoj svojoj upečatljivoj i naglašeno ekspresivnoj roli u filmovima nadozležećih i budućih rediteljskih veština, ali ovde u drugačijem glumačkom registru. Naravno, ostaje pitanje da li je mudra bila odluka da se ovaj (narativno sveden) film

A sad se spušta veče

pregura u domen dugog metra, ali i to se da podvesti pod mladalačku srčanost, a ponuđeno u celini gledano ipak opravdava gledačku investiciju u ovaj simpatičan i zanimljiv mladi film.

S druge strane, Marina Radmilac se u prvcu *Who The Fuck Are You?* odvažila put radikalnijeg poimanja savremenog arthaus izraza, a krajnji rezultat je upečatljiv, hrabar i eksplozivan film u kome autorka, povrh drugih slojeva ove priče i filma ukupno uzev, dotiče i krupnih tema identitetskih nesnađenosti i dubioza. Nominalno gledano, najlakše bi bilo ovo ostvarenje podvesti u ešalon ovdašnjih garažnih filmova (bezbudžetskih ili mikrobudžetskih ostvarenja slobodarskijeg izraza), ali brzo tokom gledanja postaje jasno da *Who The Fuck Are You?* upadljivo štrči iz tog ipak uskog i sputavajućeg konteksta, a to postiže prvenstveno na konto krupnih ambicija i čitavog niza uspešnih rešenja kojima se Marina Radmilac izborila sa svojom ponajpre impresionistički postavljenom pričom labave dramaturške strukture i naglašeno razbarušene idejne suštine. Snimatelj Siniša Dugonjić, koji se vrlo dobro pokazao i u slučaju snimateljskog rada na dokumentarnom filmu *Okupirani film* Senke Domanović, pružio je krupan doprinos estetici (i estetizaciji) ovog filma, estetici

potpuno podesnoj tom izraženom buntovničkom pristupu filmskoj naraciji (pa još i u produkcionim neuslovima), a izrazito je zanimljiv i dizajn zvuka. Strike Lucicki, koscenarista filma, pokazao se kao intrigantan i autentičan junak u ovom smislenom lutanju kroz lavirint identitetskih teskoba, a podsetimo da je ulogu u ovom srpskom filmu odigrao i glasoviti Deni Lavant, zapaženi epizodista i značajno ime u svetu savremenog frankofonog i ostalog arthaus filma, često viđen u prominentnim ulogama u filmovi-

Poslednja slika o ocu

ma (malo je reći cenjenog) Lea Karaksa.

Ovogodišnji FAF doneo je priliku da se sretne i sa filmom *Od sutra, počinjem da...* (*From Tomorrow on, I Will...*), koji su združenim snagama uradili Ivan Marković i Vu Linfenga. Ovaj film, premijerno prikazan u zvaničnom programu *Forum* ovogodišnjeg izdanja Berlinskog filmskog festivala, urađen je kao kinesko-nemačko-srpska produkcija, a Ivan Marković jer tim ostvarenjem nastavio svoj pohod na stileme i vrhove savremenog evropskog arthaus filma radikalnije i zahtevnije podvrste. U dobroj meri lišen zapleta kao takvog, ovaj igrani film preuzima pristup, izraz i stilsko ruho, znano iz recentnijih opservacijskih dokumentaraca (a Ivan Marković se na tom polju odlično pokazao – u filmu *Centar*, koji preispituje lepotu, bit i korelaciju Sava centra sa širim prostorom i ljudima koji u njemu rade), spajajući ga sa labavom igranom strukturom. Ima nešto suštinski privlačno i hinotušuće u tromoj lepoti ovog spоровoznog filma, u kome radnici i cimeri pokušavaju da pronađu ako ne smisao, a ono barem spokoj u kovitlacu lične i sveopšte neznatnosti unutar sveta koji se ljudima opire i okreće im leđa. A sve to u skladu sa stihom iz pesme koju pevuši jedan od protagonista, a koji glasi: "Kako se desilo da se svet ovako brzo promeni?"

Opservacioni dokumentarizam je polazište i ishodište i zbilja dokumentarnog filma *A sad se spušta veče* autorke Maje Novaković. Ovaj film, prikazivan i zapažen na festivalima *Visions du Reel*, *Hot Docs*, *Sarajevo Film Festival*..., između ostalog, pleni i očarava i svojom nenametljivom i promućurno tihom lepotom ne samo na polju inače nesporne likovnosti. Autorka ovu priču o svakodnevici dve starice u impozantnim bosanskim vrletima osnažuje i antropološkom promišljenošću, kao i osećajem za detalj i vizuelno kao jednu od nespornih biti filmskog jezika i medija, te, umesto možda i očekivanog a gotovo uvek jalovog i upitnog folklorizma, ovde dobijamo vizuelno i idejno snažan esej o životu na osami i snazi nužnoj za takav poduhvat, koji je, uz sve to, iznimno emotivan i inteligentan.

Na kraju, osim Maje Novaković, koja je ponela specijalno priznanje u istoj festivalskoj kategoriji, nagrađen je i Stefan Đorđević, već ovenčavan festivalskim odličjima van Srbije (počev od Sarajevskog filmskog festivala prošlog leta), za najhrabrij film unutar FAF-ovog segmenta "Hrabri Balkan". Mladi Đorđević, po vokaciji inače filmski snimatelj, u filmu *Poslednja slika o ocu*, publici je podario zreo mladi i kratki igrani film (oko 20 minuta trajanja), nošen diskretno estetizovanim naturalizmom kao krovnom stilskom odrednicom. Ovo je film kakav bi zapravo svaki mladi film tog gabarita i te metraže trebalo da bude – upečatljiv, promišljen, znalacki sklopljen i uđenut među granice kratkog metra, emotivan, idejno potentan... Ovaj film ima sve to, kao i još jedno: dobru i zaokruženu glumačku kreaciju sve prisutnijeg i sve uvaženijeg Igora Benčine.

Dobro je... Na uzorku ovih pet ostvarenja mereno, naravno, imajući u vidu da pet narečenih ostvarenja u zajednički kontekst ovde dovode ponajpre selektorske odluke i konkretne životne i kalendarske prilike, moglo bi se ustvrditi da je savremeni srpski film mlađeg kova na dobrom putu, jer se izborio za individualistički shvaćenu autentičnost, a to je tačka na kojoj neretko proklizavaju i arthaus ostvarenja starijih, iskusnijih i autora znatno zamašnjih filmografija.

ZORAN JANKOVIĆ

Monstrumki za rođendan

Kako to, srećan rođendan?, uvek se čudim. Sreća podrazumeva budućnost i prosperitet, a ne smrt. Tako se zbunjeno osećam na dan kada ovo pišem, 29. novembar, Dan (odavno mrtve) Republike, kada moji prijatelji masovno čestitaju rođendan svojoj nepostojećoj državi

Oduševljavaju me društvene mreže i šta sve na njima možeš saznati o čoveku. Tako mi je čestitanje rođendana mrtvima mnogo zanimljiv fenomen. "Srećan rođendan!", ređaju se usklici kada dođe taj dan, praćeni ponekom fotografijom na kojoj čestitar stoji pored ili iza poznatog mrtvaca. Kako to, srećan rođendan? Uvek se čudim. Sreća podrazumeva budućnost i prosperitet, a ne smrt. Tako se zbunjeno osećam na dan kada ovo pišem, 29. novembar, Dan (odavno mrtve) Republike, kada moji prijatelji masovno čestitaju rođendan svojoj nepostojećoj državi.

Misleći da želim da budem *kul* i da ne pratim trendove matoraca na mrežama, na Instagram sam postavila samo jedan *stori* – mene kao pionirke u prvom osnovne, kako se držim za ruku sa drugaricom iz razreda, čime sam u suštini (prekasno shvatih) i sama uradila isto što su uradili svi ostali – skrenula sam pažnju na sebe koristeći važan događaj kao paravan ("preslatka!", dobila sam nekoliko komentara od kojih mi je narastao egić). Ali gledajući sliku, setila sam se jedne druge priče – jugoslovenske, u čast tog dana.

Devojčica sa kojom se držim za ruke zvala se Julijana. Bila je socijalni slučaj iz velike porodice, nasilne i siromašne. U školu je dolazila u blatnjavoj, pocepanoj odeći, prljave, loše očišane kose. Nije imala ništa od onoga što smo imali mi – ma koliko malo da je to bilo. Iako su u lokalnoj – i jedinoj – prodavnici "Centro" prodavali samo dve vrste grickalica ili sladoleda, Julijana nije mogla da kupi nijednu od njih. Julijana nije imala sveske, olovke, školsku torbu. Julijana je imala loše ocene. Julijani su se svi smejali i niko s njom nije hteo da se druži. Ko je tome najviše doprineo? Razume se, naša učiteljica, predivna Fanče, koja je mazila decu "iz dobrih porodica", a ponižavala decu iz nižih slojeva, decu poput Julijane.

Kao i danas kad bi mi rekli "preslatka!", tako i tada, kada bi me Fanče stipnula mekim prstima sa nalakiranim noktima prošavši pored mene u oblaku parfema, kada bi mi zatrepala trepavicama namazanim plavom maskarom, napumpao bi mi se egić, misleći da mora da sam posebna i da to zaslužujem. Za razliku od Julijane. Stoga je Fanče, kada je Julijana za novogodišnju tombolu donela kesicu bombona, nju izbacila iz igre, a bombone bacila na pod. Julijana je sedela po strani i gledala nas kako izvlačimo brojeve i otvaramo poklone. "Zašto si donela bombone kad znaš da se ne sme donositi hrana?", prebacila sam joj kasnije, znajući za pravilo koje je uvela Fanče. Julijana mi je rekla da je od oca tražila nešto drugo, ali joj je on dobacio bombone i išutirao je napolje.

Piše:
Rumena Bužarovska

Autorka je književnica iz
Skoplja

Šta još pamtim o Fanče? Da joj je rođendan bio 29. novembra. Kako sam to zapamtila? Lako: bio je to najveći praznik, i poklapao se sa rođestvom naše najvoljenije učiteljice. Jedna učiteljica svakako zna da će joj učenici, ako im kaže kada joj je rođendan, donositi poklone. "Ah, nije trebalo!", vikala je uz osmeh, primajući poklone od dece koja su se takmičila ko će joj doneti lepši dar, dočim je Julijana sedela sama u najdaljem ćošku učionice i gledala.

Pa šta, reći će neko. U današnje vreme je još gore. Ima još siromašnijih. I jaz između siromašnih i bogatih je još veći. Da. Ali se i ne busamo u grudi da smo svi jednaki, mada težimo tome.

A ima i još nešto, a to je da su, osim što je Julijana bila maltretirana na klasnoj osnovi (a klase tobože nisu postojale), čitave grupe ljudi bile isključene iz priče o našoj velikoj ljubavi, a ti su ljudi činili četvrtinu naše države – Albanci. Sramota me je da čestitam Dan Republike svojim sugrađanima makedonskim Albancima kad se setim kako je zvuk albanskog jezika u nama proizvodio strah i gađenje (a i danas se to događa). Iz istorije smo učili o Jugoslaviji i njenim narodima, pa čak i o Grčkoj i, nerado, o Bugarskoj, ali o zemlji našeg bratskog naroda (da se poslužim jezikom tog vremena), Albaniji, lekcije smo preskakali. U udžbenicima koje smo nasleđivali od prethodnih generacija, kao i po zidovima naših naselja, ima/lo je natpisa "Smrt Šiptarima". Biti Albanac u makedonskom kvartu značilo je da lažeš da se zoveš Zoran i da ćeš stalno dobijati batine od svojih jugoslovenskih komšija. I ne daj bože da završiš u policiji.

A o Romima i da ne govorim. Njihova prava prolaze ispod radara i današnjem čoveku. Njihova užasna diskriminacija se i dan-danas pripisuje tome što "su svi oni takvi" i "lepo im je" zato što "pevaju i igraju".

Da kažem da Makedoniji nije odgovarala Jugoslavija, apsurdno je. Prvo, pre Jugoslavije Makedonija uopšte nije bila država. Drugo, izolovanost jezika i kulture i pristupačnost mnogo manjeg tržišta – sa svih aspekata – klaustrofobični su i idejno pogubni. Eto, ne znam uspeva li Sloveniji – tu zemlju gledam kao neku rođaku koja je studirala u inostranstvu, iselila se, postala lekarka, i sada više ništa ne mogu da saznam o njoj – ali nama nedostatak konkurencije koju omogućuje veća teritorija ubija kvalitet, barem u kulturi. I ne želim, niti mogu da negiram ideju bratstva i jedinstva (još kad bi postojalo i sestrinstvo). Super ideja, i mnogo, mnogo veća od nas – što je tragično očigledno.

Eto tako, čisto koliko da kontriram. U čast rođendana Fanče, monstrumke.

S makedonskog preveli Lora Podbarski i Teodor Hadžić Svetić

SVINJSKIM ROŠTILJ MUSLIMANSKIH OK

U Grčkoj se iz dana u dan povećava broj izbeglica. Sve su učestaliji protesti lokalnog stanovništva protiv "muslimanskih okupatora". Konzervativna vlada koja je obećavala da će zaustaviti priliv izbeglica primorana je da se suoči sa realnošću

Za "Vreme" iz Soluna

Prošli novembar je i za grčke prilike bio neuobičajeno topao, miran, bez kiše i oluje, bez hladnog vetra i visokih talasa. Rezultat toga je da se priliv izbeglica i migranata na grčka ostrva u Istočnom Egeju, koji je i preko leta bio znatno uvećan, nastavio nesmanjenom žestinom. Samo u novembru je na ostrva Lezbos, Hios i Samos zvanično stiglo 7.049 izbeglica. Lokalne vlasti kažu da je situacija alarmantna. Gradonačelnici ovih ostrva prete otkazima, a stanovnici burno reaguju na planove vlade o izgradnji prihvatnih centara zatvorenog tipa.

Broj izbeglica se povećao pre svega zahvaljujući "političkim metlama" koju je u Istanbulu, u kome živi oko pola miliona izbeglica i ilegalnih migranata, počela da sprovodi turska vlast. Gonjene i zabrinute za svoju bezbednost, izbeglice beže iz Istanbula i na svaki mogući način pokušavaju da se domognu grčkih ostrva i Evrope.

Drugi priliv izbeglica je i dalje iz Sirije, koliko sa njenog severoistoka, gde Turska napada kurdske pokrajine, toliko iz Idliba, koji mnogi napuštaju jer je možda pitanje dana kada će ova pokrajina preći pod kontrolu Damaska. Treći priliv migranata prema Grčkoj je iz Irana, gde su privremeno smeštene mnogi izbeglice iz Avganistana. Iran je u sukobu sa Zapadom i mnogi analitičari ocenjuju da postoji političko preusmeravanje avganistanskog stanovništva prema zapadu, tj. prema Turskoj i konačno prema Grčkoj.

IZVAN KONTROLE

Nova konzervativna grčka vlada sa premijerom Kirijakosom Micotakisom na čelu ne krije zabrinutost zbog situa-

cije koja se svakodnevno pogoršava. Poslednjih nedelja i dana glavna preokupacija vlasti je kako da smanji zagušenje na ostrvima, svakodnevno prevozeći migrante putničkim brodovima na kopneni deo Grčke, pre svega one koji imaju pravo na azil.

Međutim, i ovaj plan je daleko od savršenog s obzirom da se ispražnjena mesta pune novim migrantima koji svakodnevno pristižu, u proseku od 30 do 50 dnevno. Samo na Lezbosu, na periferiji Mitilina, u Moriji, u izbegličkom prihvatnom centru koji je projektovan da prihvati 2.500 osoba, u jednom trenutku je u očajnim uslovima boravilo oko 16.500 ljudi. Danas, posle mnogih pokušaja da se neki prebace u unutrašnjost zemlje, u Moriji i dalje boravi nešto više od 10.000 ljudi.

U poslednjih pet meseci su se u čitavoj Grčkoj dolasci migranata uvećali za oko 200 odsto, tako da je i nadležni ministar Mihalis Hrisohoidis priznao da se situacija otrgla kontroli, a Kirijakos Micotakis je tražio od novoizabranih okružnih guvernera kontinentalne Grčke i članova njegove stranke Nova demokratija da podmetnu leđa i pomognu u rasterećenju ostrva. Naložio im je da izgrade nova prihvatilišta za izbeglice i pitao: "Kako da tražimo solidarnost od Evropljana ako mi međusobno ne pokazujemo solidarnost?" Guverneri su se nevoljno složili znajući da njihovi glasači neće biti nimalo oduševljeni, jer u kontinentalnoj Grčkoj već ima na desetine hostela sa oko 70.000 izbeglica.

ANTIMIGRANTSKE REAKCIJE

Vladu desnog centra naizgled najviše uznemiruje sve veća pobuna lokal-

nog stanovništva koje burno protestuje kada autobusi sa izbeglicama stignu u njihove krajeve. Prošlog oktobra stanovnici primorskog sela Vrasna pored Asprovalte na silu su zaustavili autobuse koji su prevozili izbegličke porodice sa ostrva Samos u obližnju luku Kavala, sa idejom da se preko zime nastane u praznim turističkim hotelima u ovoj oblasti. Pobesneli meštani su govorili kako je njihovo područje turističko i kako će muslimanske izbeglice preplašiti srpske turiste, bez obzira na to što bi ovi ostali samo preko zime. Pretili su čak i hotelijerima, koji su uprkos prvobitnom dogovoru bili primorani da zatvore vrata za izbeglice.

Ovaj incident u Vrasni nije bio niti izolovan niti najgori, jer se slično događalo u mnogim delovima kontinentalne Grčke, gde su ljuti meštani pokušali da spreče privremeno razmeštanje izbeglica po svojim opštinama. U Sparti su tako Sirijci dočekani sa pogrđnim parolama.

Često se antimigracijske i antiislamske parole iz "teškog arsenala mržnje ultra-desnice" mešaju sa nacionalističkim parolama umerene desnice, a smišljene su za sluh iste grupe birača. Tako je u grčkom gradu Janica četrdesetak studenata sprečilo dolazak izbeglica uzvikujući i slogan "Makedonija je grčka". U susednoj Nausi stanovnik obučen kao antički makedonski ratnik stajao je ispred hotela u kome su živeli izbeglice i migranti, uglavnom deca i maloletnici. Njegova fotografija je ubrzo osvanula na društvenim mrežama. U pierijskoj Metoni, čuvenoj po mitološkim muzama, jedna mlada žena koja je protestovala zbog smeštanja izbeglica, na pitanje novinara čega se boji, zbunjeno

EM PROTIV UPATORA

VANREDNE MERE:

Premeštanje izbeglica sa ostrva na kopno

Foto: Tanjug AP Photo

je odgovorila da se plaši “svega što kažu u vestima: silovanja, krađa i tako toga.”

ULTRADESNI ROŠTILJ

Oko Soluna u raznim tipovima prihvatilišta trenutno živi oko 40.000 izbeglica i migranata. U predgrađu zapadnog Soluna Diavata nalazi se jedno od najvećih izbegličkih prihvatilišta na području Severne Grčke. Tamo je jedna grupa meštana, koja se predstavila kao “Ujedinjeni Makedonci”, organizovala “ultra-desni roštilj” odmah uz izbeglički centar. Organizatori su nosili majice sa makedonskim suncem iz Vergine, omiljenim simbolom nacionalista grčke Makedonije, i pozvali mešta-

ne na žurku sa svinjskim roštiljem i velikom količinom alkohola, a koji će se održati na samom ulazu u prihvatni centar gde su smešteni uglavnom muslimanski migranti i izbeglice. Cilj je bio da se mirisi prošire po kampu i izazovu neku reakciju. Organizatori su tvrdili kako su to radili jer žele nazad svoje gradove, ne žele više “getoizaciju svog komšiluka”.

Nakon silne halabuke izazvane najavom ovog “ultra-desničarskog roštiljanja” mnogi su se obeshrabrili da učestvuju, pa se na kraju skupilo pedesetak ljudi koji su pekli, jeli, pili i plesali držeći grčke zastave i uzvikujući kako “oni imaju pravo da jedu grčke svinjske ražnjiće gde god žele”.

Novinar i solunski predstavnik Siri-ze Hristos Janulis je rekao da je ovaj roštilj zapravo “sadistički i nehuman” čin koji se mora ne samo osuditi, već i procesuirati. Međutim, članovi vladajuće stranke Nova demokratija su ga napali, izvređali i optužili da “diskriminiše grčki suvlaki” braneći “muslimanske okupatore”.

Jedini izuzetak bila je poslanica Nove demokratije, bivša ministarka spoljnih poslova i sestra premijera Kirijakosa Mitsotakisa Dora Bakožani, koja je izjavila da je ovaj “roštilj-žurka” ispred izbegličkog centra “prava sramota”, da joj je zasmetalo da se “izazivaju izmučeni ljudi”

tako što se "gazi po njihovim religioznim osećanjima".

KAKO PROSTREŠ, TAKO ČEŠ I SPAVATI

U sličnim incidentima, doduše, ne učestvuje mnogo ljudi, ali je činjenica da mnogi glasači desnice podržavaju takve poteze izražavajući zabrinutost zbog dolaska sve većeg broja muslimanskih imigranata. Prema anketi američkog istraživačkog centra *Pew Research Center*, 86 odsto Grka želi proterivanje svih imigranata koji su ilegalno ušli u zemlju. Za njih izbeglice predstavljaju teret za socijalnu državu, smatraju da oni pogoršavaju ionako loše stanje grčke ekonomije, bez obzira na činjenicu da značajna sredstva za pomoć izbeglicama dolaze iz Evropske unije i Ujedinjenih nacija.

Nedavna anketa sprovedena za grčku televiziju Sky pokazuje da više od 75 odsto pristalica konzervativnog premijera Micotakisa negoduje zbog njegove imigracione politike. Micotakis je u izbornoj kampanji obećavao nešto drugo, njegova Nova demokratija je, dok je bila u opoziciji, sa ciljem da osvoji glasove krajnje desnice i neonacističke Zlatne zore, usvojila antimigracijsku retoriku. Micotakis je tvrdio da Grčka više neće biti "divlji vinograd", da će se granice čuvati, da neće dozvoliti ulazak ilegalnim migrantima i da će biti strogi kad je u pitanju izbor azilanata, a da će svi drugi biti odmah deportovani čim njegova stranka dođe na vlast.

Pet meseci nakon izbora nova vlast ništa od obećanog nije sprovela, naprotiv, broj izbeglica i migranata raste.

STROŽA MIGRANTSKA POLITIKA

Uprkos tome, pokušavajući da ne izgubi naklonost svojih birača, Micotakis se trudi se da se njegova migrantska politika razlikuje od politike vlade leve Sirize, koju su grčki evropski partneri opisali kao uspešnu. Nova demokratija je, u međuvremenu, ukinula Ministarstvo za migrantsku politiku i svu odgovornost prenela na Ministarstvo javnog reda, tako da je pitanje trgovine ljudima odmah postalo pitanje sigurnosti, kontrole i represije, što je kritikovano kako u zemlji tako i u inostranstvu.

Nova grčka vlada odlučila je da efikasnije čuva morske granice, sa ciljem da uspešnije ograniči migracijske tokove; da odmah oslobodi ostrva masovnim premeštanjem izbeglica u unutrašnjost; da postoji veća državna kontrola nad nevladinim organizacijama koje se bave izbeglicama; da se ubrza procedura za izdavanje azila i da se momentalno proteruju oni koji na azil nemaju pravo; da se izgrade zatvoreni centri za izbeglice na ostrvima i u unutrašnjosti. Povodom ove odluke turski dnevnik "Jeni Safak" optužio je Atinu da "na grčkim ostrvima gradi koncentracione logore koji podsećaju na nacistička vremena".

Procena je da se danas u Grčkoj nalazi od 120.000 do 150.000 izbeglica iz Sirije, Iraka, Avganistana i drugih muslimanskih zemalja Azije i Afrike. Većina njih želi odu u Nemačku ili u Severnu Evropu, iako se očekuje da će bar polovina ostati u Grčkoj. U ovoj zemlji od 11 miliona stanovnika već živi oko 1,2 miliona legalnih migranata, uglavnom iz balkanskih i istočnoevropskih zemalja. Pored toga, procenjuje se da oko sedam miliona Grka živi u inostranstvu, uglavnom u SAD. Grci tradicionalno znaju šta migracija znači, ali mnogi sami loše postupaju sa migrantima.

U Atini nova vlada uprkos ranijem predizbornom antimigrantskim graktanju, sada priznaje da problem izbeglica i migranata nije privremen već trajan. Takođe, to nije isključivo problem grčke države, koja se nalazi na prvoj liniji migracionog fronta prema Evropi, niti je to samo evropski problem. To je globalni problem. Možda najvažniji problem sa kojim će se čovečanstvo suočiti u 21. veku.

GEORGIOS STAMKOS, MILICA KOSANOVIĆ

Dobitnici nagrade
DOBAR PRIMER

Novog Optimizma za 2019. godinu

ALEKSANDAR OBRADOVIĆ
uzbunjivač iz preduzeća „Krušik“, Valjevo

BILJANA STOJKOVIĆ
profesorka Univerziteta u Beogradu

Govore:
Biljana Stojković, Kristina Obradović, Igor Filipović, Marija Srdić, Minja Bogavac, Mila Jovanović, Valentina Reković, Marinika Tepić, Rodoljub Šabić, Predrag Koraksić Koraks, Dušan Petričić, Željko Bodrožić, Dragoljub Draža Petrović, Srđan Milivojević, Brajan Brković, Vladimir Gajić, Nenad Hadži Maričić, Gojko Božović.

10. DECEMBAR 2019. BEOGRAD
Ustanova kulture Stari grad,
Kapetan Mišina 6a
(ugao sa Gospodar Jevremovom)
19 časova – okupljanje
19.30 časova – dodela nagrade

06. DECEMBAR 2019. VALJEVO:
Gradski trg - 18 časova
Kuća Aleksandra Obradovića - 19 časova

NOVI OPTIMIZAM
www.novioptimizam.rs

Više od protesta

Uporan, dobro organizovan i masovan štrajk prosvetnih radnika moao bi biti prekretnica u Hrvatskoj. Jer oni nisu demonstrirali protiv “Jugoslovena”, “četnika”, “Pupovca”, “komunizma” i sličnih strašila iz prošlosti koja najlakše mobilišu građane na bunt, već za ovovremensku socijalnu pravdu

Za “Vreme” iz Zagreba

Najduži štrajk u povijesti hrvatskog školstva nakon 35 dana završen je u ponedjeljak po podne dogovorom premijera Andrej Plenkovića i skupine najvećih školskih sindikata. Nastavnici su tražili dostojanstvo. Prevedeno na razumljiv jezik, tražili su povećanje koeficijenta za plaće na 6,11, čime bi bili relativno uzdignuti iznad nekih profesija koje imaju manje obrazovanja a veće koeficijente.

Andrej Plenković bio im je spreman dati i više od onoga što traže, ali ne i točno ono što traže. On je nudio povišicu plaće, bio je široke ruke, učitelji bi dobili bingo – ali bez mijenjanja koeficijenta. Gdje je ratio ove, na prvi pogled čudne računice u kojoj je – zadržimo li se na razini matematičke analize – manje više, a više manje?

PLENKI JE MALO NERVOZAN

Korijen je, dakako, u politici. Plenkoviću uskoro dolaze predsjednički izbori, na kojima Kolinda Grabar Kitarović sa sobom vuče i njega – propadne li ona, Plenković gubi druge izbore za redom (proljetos je izgubio izbore za EU parlament), a onda će, na proljeće, u izborima za predsjednika stranke biti opterećen stigmom serijskog luzera pa mu se ne piše dobro. U stranci ga mrze kao psa; tretiraju ga kao trojanskog konja ljevice, “jugokomunističkog gojenca” i najradije bi ga zamijenili s nekim kvalitetnijim Hrvatom, ali koncentracija takvih baš i nije prevelika. Ipak, već su se dva, tri ha-dezeovca javila s namjerom da ga detroniziraju i pošalju u povijest, pa je Plenković malo nervozan.

Čak i ako prođe tu stranačku etapu – koja je i najvažnija, jer tko ima HDZ ima i Hrvatsku – na jesen ga čekaju parla-

JEDINSTVOM DO POBEDE:
Protest prosvetnih radnika u Zagrebu

Foto: Tanjug AP Photo

mentarni izbori, na kojima mu put do pobjede može prokčiti samo neki stranački Mojsije, a takvoga u HDZ-u više nemaju. Bio je to Vlado Šeks, ali je ostario i onemoćao. Prije par mjeseci Plenković je dobio zvučnu pljusku od sindikata, koji su nakon njegovog prijedloga zakona o umirovljenju sa 67 godina skupili dovoljno potpisa za referendum, pa je morao izvesti salto mortale, izvisiti bijelu zastavu, odustati od zakona. Odstao je od svega što je do jučer zagovarao i počeo zagovarati sve što je do jučer ocrnjivao, ali mu je na duši ostala teška rana. Druga šamarčina od sindikata u tako kratkom vremenu bacila bi ga na koljena, pa je zato bio spreman dati sve, pa i više – kako rekosmo – osim onoga što nastavnici traže, jednokratne povišice koeficijenta.

DOSTOJANSTVO NA RATE

U ponedjeljak, poslije 16 sati na Markovom trgu zavijorio je bijeli dim. Plenković i sindikati dogovorili su se o pre-

stanku štrajka te povećanju koeficijenta. Koeficijent će se – rečeno je – povećati šest posto, ali u tri navrata. Prvi je već na plaći od 1.12. koja se obračunava u januaru i tu će koeficijent biti povećan za tri posto. Iduće je povećanje 1. juna kada će se koeficijent povećati za jedan posto, a ostalih dva posto povećat će se od 1. januara 2021. godine.

Premijer Plenković je rekao i kako će štrajk biti plaćen, no da nadoknada nastave neće. Nastavnici su tako dobili dostojanstvo na rate, a Plenković je ostao u nokdaunu, ali nije nokautiran. Za mjesec, dva već će svi zaboraviti što se dogodilo u ponedjeljak popodne, a on će na izbore moći izaći kao neporaženi lider koji je bio na konopcima dulje od mjesec dana, pa ipak nije pokleknuo, a pritom je i nastavnicima digao plaće, više no ikad itko u hrvatskoj povijesti. To je, naime, njegov rječnik.

SVI PROTIV VLADE

Bivši ministar gospodarstva u vladi Ivice Račana, Goranko Fižulić, na televiziji N1 dao je prodornu analizu u kojoj je pokazao kako je ovo bilo više od protesta. Na diskurzivnoj, motivacijskoj i političkoj razini, bio je to protest za drukčiju Hrvatsku. U njemu, za razliku od protesta "šatorša" (veteranski prosvjed koji je otpuhao lijevu vladu Zorana Milanovića i lijevog predsjednika Ivu Josipovića) nije bilo "Jugoslavena", "četnika", "Pupovca", "komunizma" i sličnih strašila koja najlakše mobiliziraju dio građana na bunt. Nastavnici su pokazali da žive u svom vremenu i svom prostoru, što u Hrvatskoj – koja sve više nalikuje na Srbiju – baš i nije običaj.

"Ovaj bunt ima daleko šire posljedice nego što je to izgledalo na početku", rekao je Fižulić, pa dodao: "Radi se o buntu protiv poretka u kojem jedna politička opcija ima monopol 20 i nešto od 30 godina (samostalnosti) koji nije uspio, jer svaki dan čitamo o aferama koje se nižu. To stvara frustraciju, i to bi društveno stanje trebalo prisiliti društvenu elitu da evoluiru i promijeni se, ili ćemo doživjeti situaciju kakvu ima Hongkong. Bio sam mišljenja da u Hrvatskoj ne možemo imati takav prosvjed kakav ima Hongkong, jer imamo veliko iseljavanje pa se i frustracija iseljava, ali ovo pokazuje da ipak ima ljudi koji su spremni svoju frustraciju donijeti na ulicu i javno je pokazati", kazao je Fižulić.

Prema njegovoj procjeni, štrajk su podržali svi od krajnje desnice do krajnje ljevice, sve društvene skupine koje se protive vladi Andreja Plenkovića.

"Uz Vladu su ostali profesionalni PR-ovci, klonovi Vlade koji govore ono što bi javnost trebala misliti, i zbunjena manjina koju ovakav društveni bunt koji nije nacionalistički motiviran, koji nije protiv srpske manjine ili Pupovca buni. Radi se o društvenoj i socijalnoj nepravdi u kojoj jedan društveni sloj predstavlja sve druge marginalizirane skupine koje ne prihvaćaju život u društvu kakvo ima ju danas", kazao je Fižulić.

Odmah nakon prosvjetnih radnika, na vrata Plenkovićeve vlade zakucali su carinici. I oni traže veće koeficijente, dostojanstvo *et cetera*. Ovih dana nije lako biti hrvatski premijer.

¶

BORIS RAŠETA

Solidarnost iznad razmirica

U razornom zemljotresu sa epicentrom na severozapadu Albanije nastradala je 51 osoba, mnoge kuće su porušene. Još jednom se pokazalo da regionalna solidarnost u slučaju ovakvih tragedija prevazilazi politička neslaganja i razmirice

Prošlog utorka oko četiri ujutro tlo se zatreslo od Tirane, preko Sarajeva i Beograda, pa sve do Skoplja. Najsmrtonosniji zemljotres u istoriji Albanije jačine 6,4 stepena Rihterove skale sa epicentrom u blizini Drača odneo je 51 život, izmestio više od 5000 ljudi iz njihovih domova. Tokom prvog i naknadnih potresa, od kojih su neki bili jačine čak do 5 stepeni Rihtera, dokrajčene su već oštećene zgrade na severozapadu Albanije. Pomoć je pristigla iz svih krajeva Zapadnog Balkana, ali i iz Evrope.

Slična katastrofa poslednji put je pogodila Albaniju u Crnu Goru 1979. godine, ali nije odnela toliko života, niti je bilo toliko naknadnih potresa (tada ih je bilo samo 90, dok je ovog puta zabeleženo oko 1300). Mnogi se slažu da je jedini strašniji zemljotres koji Balkan pamti bio onaj iz 1963. godine u Skoplju, kada je u potresu slične jačine (u Skoplju je tada izmereno 6,1 Rihtera) savršeno oko 80 odsto zgrada u makedonskoj prestonici.

DIVLJA GRADNJA

Ovaj smrtonosni zemljotres nije bio prvi ove godine. Krajem septembra u razmaku od desetak minuta dva snažna zemljotresa pogodila su danas delimično razrušeni Dures. Prema podacima Evropskog mediteranskog seizmološkog instituta (EMSC), oba zemljotresa su bila plitka, na dubini od samo desetak kilometara, sa jačinom od 5,6 i 5,1 stepen Merkalijeve skale (koja se koristi za merenje slabijih zemljotresa). Tada je povređeno 68 ljudi, 42 kuće u Duresu su oštećene, kao i 48 u Tirani, struja i telefonska veza privremeno su nestale, ali mrtvih nije bilo.

Ljudi su nastavili da žive u oštećenim kućama. A onda su, u razornom zemljotresu od prošlog utorka, popadale kao kule od karata. Prema preliminarnim procenama eksperata, šteta bi bila daleko manja da se nije radilo o nepropisno izgrađenim zgradama.

Oko 650 ljudi je povređeno. "Ovo je dramatičan trenutak u kojem treba da ostanemo mirni i pronađemo način da se izborimo sa ovim šokom", rekao je premijer Albanije Edi Rama u izjavi za "Asošijetted pres" na dan zemljotresa. Vest koja je usledila, o tome da je verenica njegovog sina Gregora Kristin Redži poginula zajedno sa članovima svoje porodice, Rama je odbio da komentariše, sa obrazloženjem da je to isuviše lično.

Po zimi, uoči državnog praznika Dana zastave 29. novembra, pogođeni su razmešteni u šatore u gimnastičkim salama, na stadionima, u školama, što dalje od trusnog područja. U iščekivanju novih potresa ljudima je savetovano da se ne vraćaju u svoje domove. Više od 2000 ljudi ostalo je u privremenom smeštaju.

Potresi su se nastavili. Samo dan nakon razornog zemljotresa, desio se još jedan severozapadno od sela Mamuras, opet u blizini Drača. Ovo je unekoliko pokvarilo planove za smeštaj pogođenih, jer varijantna smeštaja u najbliže hotelske sobe u ovom području više nije bila bezbedna.

"Zima je, ljudi ne mogu da budu u šatorima", objasnio je Edi Rama. "Deca moraju da rade domaći, ljudi moraju da budu u toplom, ne možemo da ih ostavimo na polju", preneo je Euronjuz nakon Raminе posete Duresu. Stotine pogođenih i dalje spava u privremenom smeštaju, a

neki su razmešteni na Kosovo. U Prizrenu je otvoren prihvatni kamp, a kosovski Albanci su otvorili vrata svojih domova. Kako prenose kosovski mediji, mnogi u ovome vide priliku da uzvrate humanitarnu pomoć koju su im Albanci iz Albanije pružili tokom ratova devedesetih.

SAHRANE UMEMO PRAZNIKA

U gradiću Tumane u okolini Drača na Dan zastave je sahranjeno dvanaest žrtava iz ovog mesta. Sahrani je prisustvovao i premijer. Za to vreme u Draču se još uvek tragalo za nestalima. Broj žrtava rastao je iz dana u dan: 7, 27, 36, 40, sve do subote 30. novembra, kada je objavljeno da je potraga završena i da je u konačnici stradala 51 osoba. Najmlađa žrtva imala je tri godine.

Stanovnici Tirane okupili su se u centru grada kod statue Skenderbega, gde su kod improvizovanog spomenika žrtvama zemljotresa palili sveće. Sahrane su se nastavile u subotu u Draču, gde je sahranjeno devetoro od deset članova porodice koji su poginuli kada se njihova kuća srušila. Jedinu preživeli mladić poslat je u Italiju na lečenje.

Kako javlja "Njujork tajms", samo u Tirani je oštećeno oko 1500 objekata, a oko 900 u Draču, gde su posledice teže. BBC navodi da u Draču više od 700 porodica

ne može da se vrati u svoje domove. U Tirani je teško oštećeno 60 zgrada, osam je nefunkcionalno (i verovatno će morati da se ruše), 15 je potpuno uništeno, što je izmestilo skoro 250 porodica. Premijer Rama pozvao je da se pomoć uplaćuje na državnu platformu e-albania.al, naglašavajući da će se sav novac transparentno trošiti. Za sada je prikupljeno više od pet miliona evra i oko milion i po dolara, dok je na različitim internet stranicama za pomoć ili preko nevladinih organizacija stiglo oko 4,5 miliona evra.

U Srbiji je akciju prikupljanja pomoći pokrenula nevladina organizacija Građanske inicijative. Kako su saopštili iz ove organizacije, pomoć se može doneti svakog radnog dana i vikendom od 10 do 17 časova u Kuću ljudskih prava, Kneza Miloša 4, zaključno sa četvrtkom 5. decembra. Novčane donacije u Beogradu se prikupljaju i u kaficu "Od usta do usta" u Braće Nedić br. 7. Za sada je na ovaj način prikupljeno više od 160.000 dinara.

POMOĆ SA SVIH STRANA

Iako se na Kosovu žale kako im je Albanija okrenula leđa kada je ušla u mini-Šengen sa Srbijom i Severnom Makedonijom, iako tabloidi u Srbiji vode besomučnu antialbansku kampanju, isposta-

vilo se da ništa od toga nije važno kada se radi o pomoći ljudima stradalim od elementarnih nepogoda, bez obzira koje nacionalnosti oni bili.

Zapadni Balkan nije pao na testu, a zapadni mediji bruje od vesti kako su se ljudi u našem podneblju posle ratova devedesetih oko nečega ujedinili.

Nakon prvih vesti o zemljotresu, zemlje u okruženju, ali i šire, odmah su reagovala: sa Kosova, iz Crne Gore, Severne Makedonije, Srbije, Bosne i Hercegovine, Grčke, Rumunije, Italije, Hrvatske, Francuske, Švajcarske, kao i timovi ispred EU i SAD, poslale su spasilačke i medicinske timove.

Vlada Srbije saopštila je da je iz MUP-ovog Sektora za vanredne situacije u Albaniju poslato 13 pripadnika Specijalističkog tima za pretragu i spasavanje iz ruševina, radi pružanja pomoći nakon zemljotresa koji su se dogodili u blizini Tirane i Drača. Kosovo je doniralo 500.000 evra za saniranje posledica zemljotresa. Bosna i Hercegovina najviše se fokusirala na pružanje medicinske pomoći, a Albaniju su posetili bosanskohercegovački ministar zdravlja Kenan Hrapović i ministar unutrašnjih poslova Melvudin Nudodžić. Povređeni se takođe leče u Crnoj Gori i Italiji. Izjave saučešća stigle su sa svih strana.

Tužilaštvo u Draču je u utorak 3. decembra zaplenilo dokumente iz lokalnog katastra i najavilo pokretanje istrage o rušenju ovih objekata. Parlament u Albaniji najavio je izradu zakona prema kojem će investitori i arhitekta dobiti od 7 do 15 godina zatvora ukoliko prekrše građevinske propise. Edi Rama je obećao da će svi pogođeni sledeće godine biti u "sigurnijim domovima". Albanska vlada najavila je isplatu odštete od oko 9000 dolara, kao i stipendije za decu, prevremene penzije za starije.

Tlo i dalje podrhtava. Na dan pisanja ovog teksta, u utorak po podne, Albaniju je u 12.50 u okolini Tirane pogodio još jedan zemljotres jačine 3 stepena Rihtera, na dubini od 25 kilometara. Tlo će, kažu stručnjaci sa ESMC, podrhtavati i tokom narednih meseci.

JOVANA GEORGIEVSKI

Članak je objavljen u okviru projekta "Država i solidarnost – Pogled uprt u evropsko pravo" koji finansira Evropska unija (preko Delegacije EU u Srbiji) kroz medijski program. Objavljivanje ovog članka omogućeno je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Sadržaj članka odgovornost je isključivo nedeljnika "Vreme" i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenja Evropske unije.

Iz ateljea

ŠTA SLIKA OD

“Svakome se ponekad učini da je okružen poznatim stvarima, ljudima, idejama, a da to u stvarnosti nije tako, jer ni ljudi ni ideje nisu onakvi kako smo ih mi zamislili. Živimo više našu misao o životu, nego stvaran život”, kaže Savo Peković u razgovoru o njegovim slikama, studentima, Megatrendu...

S likar Savo Peković nema atelje, razgovaramo u Prodajnoj galeriji “Beograd” na Kosančićevom vencu gde me je oduvala košava, a dočekala njegova izložba *Mediterranski ciklus / Oživljavanje slike* dominantnih plavih slika velikih formata i upečatljivog ekspresivnog naboja. Uz diskretne sive, žute i bele akcente, koji se bolje primeće kada se slici približi, pažnju posebno privlači i dovodi u nedoumicu platno čiji su završni nanosi žestoko crveni. Vođeci se vizuelnim senzacijama i svešću o dosadašnjim radovima iz “Mediterranskog ciklusa”, plavu boju logično dovodimo u vezu sa morem i horizontom, zele-

nu sa čempresima i maslinama, žuta je, naravno, sunce, siva i bela su pena talaša, a ta iznenađujuća crvena više govori o emocijama, što će se kasnije u razgovoru sa umetnikom i pokazati, o patnji, bolu, povredama.

SLIKA JE TAJNOVITA

“Za mene je boja vizuelna fascinacija, emocija, ali pre svega materija sa kojom baratam”, kaže Savo Peković. “Boja je sećanje na trenutke koje sam proživio i preživio. Još kao dete, u Boki Katorskoj sanjao sam plavetnilo mora i neba i ono me ispunjava do danas. Taj plavi trag oduvek slikam, a od 45 samostalnih

izložbi koje sam imao, poslednjih deset je bilo posvećeno Mediteranu. Mediteran je središte sveta davnašnjeg i sadašnjeg.” Oživljavanje slike iz naziva izložbe označava da se pred belim platnom uvek različito oseća, reaguje i deluje, kaže Peković. “Nanosim slojeve boja, bude ih i trideset, živim sa slikom, pitam se šta ona od mene hoće, šta ja od slike tražim. Onda se prepustim intuiciji, ima tu i ljutnje i neslikarskih materijala, plastike, drveta, kanapa, zgužvanog platna, do stvaranja treće dimenzije. Za mene je slika beg, sreća, magija. Kada slikam, ja sam srećan. Volim da razmišljam o nekim običnim stvarima, sećam se kakav je bio sladoled iz mog de-

MENE HOĆE

IZ GALERIJE: Savo Peković

Foto: Bojan Stekić

tinjstva, njegove boje i ukusi, i pitam se da li boju doživljavamo preko izgleda ili preko ukusa. Sviđa mi se da razmišljam o nekom ukusu pa da taj ukus spojim sa nekom bojom. Slika je tajnovita, a zadovoljstvo u radu je upravo u otkrivanju nedostižnih saznanja. Valjda smo ostali deca pa nam je tajna uvek zanimljiva. Bez prestanka pokušavam da je odgonetnem tražeći skrivene razloge u svemu što vidim. Da, slika je magija, i beg, i uteha.”

Radovi velikih dimenzija Save Pekovića su jedna od karakteristika njegovog stvaralaštva. “Veliki format mi je potreban da bih ja mogao da se smestim u njega. To je raspon mojih ruku i moja visina.

Nemački umetnik Ginter Iker je rekao da je prostor ono što čoveku dozvoljava da može da udahne. Svako mora da ima svoj prostor, a moj prostor je moja slika. Potrebno mi je i da dodirujem to što napravim, jako su važni slojevi koje gradim jer između prethodnih i potonjih ostaje prostor. Da ne radim u stanu, u skućenom prostoru, trodimenzionalnost bi bila još izraženija.”

Radovi na izložbi *Oživljavanje slike* nastali su ove godine. Da li to znači da su namenski rađeni i šta Peković češće praktikuje, da priprema izložbu prema unapred datom prostoru ili najpre slika a onda se izložba – desi?

“Najčešće radim zato što moram, a zatim ono što sam već pripremio prilagođavam potrebi aktuelne galerije. Nevolja je što se i ova izložba, kao uostalom i sve ostale, zatvara a to znači da se platna pakuju, transportuju i smeštaju u improvizovani depo gde će čekati neku novu priliku”, sa žaljenjem kaže autor bez ateljea, koji već 15 godina ima status istaknutog umetnika pa samim tim i uslov za dobijanje ateljea. “Nije to ništa neobično, tako se ovde živi, većina stvaralaca je na ivici opstanka, a i suočava se sa mnogobrojnim nelogičnostima pa ne može sebi da obezbedi atelje. I niko se ne buni, čute, ljudi su izgubili energiju. Šta smo mi radili ovih tridesetak godina unazad, od kada su počeli ratovi? Neki su se približili vlastima i dobili sva potrebna sredstva. Niko da izađe na ulicu i da se pobuni zato što se predviđa nakaza ispred nekadašnje Železničke stanice, ili zbog premeštanje starog Železničkog mosta u park na Ušću. Mi smo narod koji ne postavlja pitanja i ne daje odgovore. Nama su ukinuli obrazovanje, a za kulturu se iz budžeta sramotno izdvaja ispod jedan posto. Sve su to nonsensi i apatija.”

ODSUSTVO PRISUSTVA

Iskoraci njegove karijere bili su prva godina studija i Milica Stevanović, profesorka koju zove “umetnička majka” i koja je došla na njegovu najnoviju izložbu, kao i studijski boravci u Parizu i Diseldorfu, gde je imao i prvu izložbu u inostranstvu.

I tada i sada, više mu znači da vidi postavku nego ko će da dođe na izložbu. “Tek kada su slike nameštene, to je kraj ozbiljnim preispitivanjima i dilemama. Veoma sam se radovao izložbi *Odsustvo prisustva* u Paviljonu “Cvijeta Zuzorić” 2012. godine. Bio sam znatiželjan kako će dela izgledati, zato što je reč o velikom prostoru, veoma zahtevnom. Izložio sam 64 platna, a svaka slika bila je moja nova adresa, kao da sam se sa svakim novim radom preselio u drugi stan. Moja dela su uvek posvećena sećanjima i emocijama, pa i naziv *Odsustvo prisustva* govori o našim osećanjima. Svakome se ponekad učini da je okružen poznatim stvarima, ljudima, idejama, a da to u stvarnosti nije tako, jer ni ljudi ni ideje nisu onakvi kako smo ih mi zamislili. Živimo više našu misao o životu, nego stvaran život.”

Savo Peković, i uopšte autori klasične umetnosti, ne eksponiraju sebe nego svoje delo, što je suprotno od stava “umetnik je prisutan” koji prikazuje Marina Abramović izložbom *Čistač* u Muzeju savremene umetnosti, a i inače, drugim izložbama. “Marina Abramović je velika umetnica”, tvrdi i moj sagovornik, “dobro je što je došla da pokaže kako treba da izgleda organizacija jedne ozbiljne izložbe, a i da smo u stanju da je izvedemo. Neophodno je da postoje različiti umetnički svetovi, ali uvek će, kao suprotnost performansima i savremenim tehnologijama i medijima, opstajati i klasična slika. Od deset velikih svetskih umetnika i sada se osam bavi klasičnim slikarstvom, na ovaj ili onaj način. Verujem da publika, barem njen veći deo, ne razume šta se to događa sa umetnošću čak i kada se radi o ljudima koji misle da su upućeni u njene aktuelne tokove, dok je na slici unutrašnje biće autora. Da bi počeo međusobni razgovor, biće posmatrača mora da se poklopi sa bićem umetnika. Nije slika prostor koji se može opisati rečima, prostor u kome se nalaze predmeti, predeli, portreti. Nije slika odraz ili podražavanje sveta, ona je sam svet. Nedavno sam bio na koncertu vrhunskog pijaniste Jevgenija Kisina i dok sam slušao Betovena, osetio

sam da su moj organizam i svaka moja ćelija dovedeni u red. Hoću da kažem da umetnici žive, baveći se svojim poslom, u nekom paralelnom boljem svetu. Verujem da se to dogodi i publici koja ume da se prepusti, oseti i razume stvaralaštvo.”

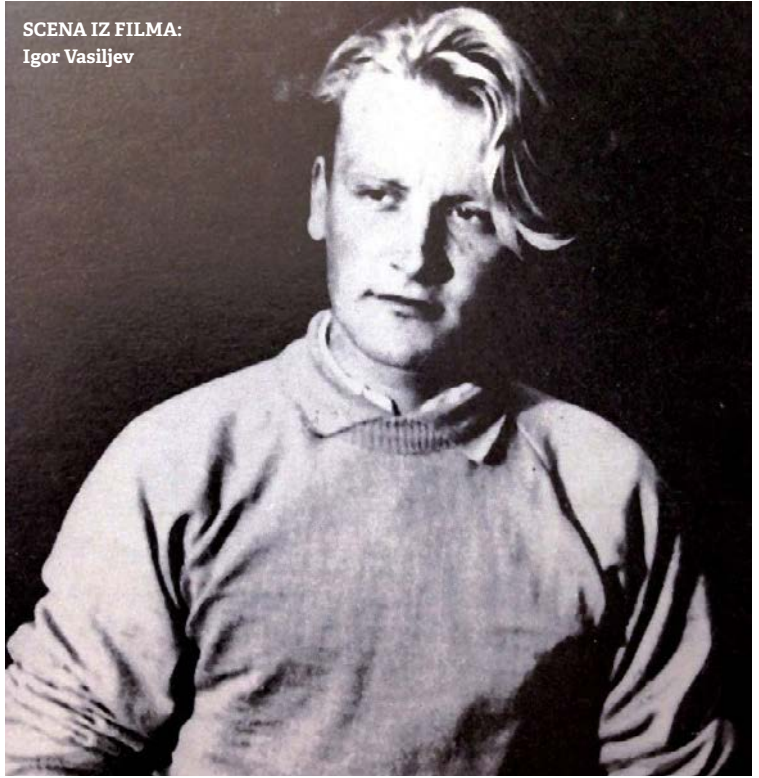
Profesor, magistar Savo Peković, ima i bogato pedagoško iskustvo. Između ostalog, kao stipendista francuske vlade, a u okviru projekta njihovog Ministarstva obrazovanja, predavao je slikarsku tehnologiju na Akademiji lepih umetnosti, bio je redovni profesor na Fakultetu za umetnost i dizajn Univerziteta Megatrend, a trenutno je redovni profesor na Akademiji likovnih umetnosti u Trebinju Univerziteta Istočno Sarajevo.

Zbog iskustva u radu na privatnim i državnim fakultetima, a u vreme izuzetne medijske pažnje usmerene na Megatrend, nemoguće je zaobići tu temu. “Nije suština u pitanju da li postoji državno ili privatno obrazovanje, nego da li postoji kvalitetan i nekvalitetan odnos prema radu kako profesora tako i studenata. Ako profesor hoće da se bavi svojim poslom odgovorno, pošteno i čestito, nije važno da li predaje na privatnom ili državnom fakultetu. Podučavao sam generacije i generacije, i mnogi moji đaci, bez obzira sa kog su fakulteta, veoma su uspešni u onome čime se bave, ovde i u inostranstvu. Ivana Bašić je, na primer, završila na Megatrendu, a bila je naša kandidatkinja za Bijenale u Veneciji i uspešno je izlagala na Oktobarskom salonu, što nisu uspele mnoge njene kolege sa državnih fakulteta. Ponosan sam i na dve studentkinje iz Trebinja, Zoranu Milićević i Milicu Lojović, ona je došla iz malog sela blizu Gacka, a obe su uspele da u Beogradu na Fakultetu likovnih umetnosti upišu doktorske studije. Predajem studentima slikanje i crtanje, sve o vizuelnim poetikama, tehnikama, zanatima, objašnjavam im šta je vizuelna kultura, ali moj najvažniji posao je da decu inficiram ljubavlju, strahću ili bolešću koja se zove umetnost. Radim to na sve moguće načine. Najvažniji je prisan odnos. Cenim bliskost, poverenje. Onda je moguća svaka vrsta razgovora. Ako student oseti da ste mu prijatelj, tada će hteti da od vas dobije i znanje. Ja ih učim da budu dobri ljudi, da budu ljudi koji žele i uspevaju nekome nešto da daju.”

NAĐA IVANJI ŠVAB

Olovna sudbina

SCENA IZ FILMA:
Igor Vasiljev

O 25-godišnjem slikaru koga su optužili da je hteo da ubije Tita, koji je jedini u istoriji Likovne akademije dobio peticu iz slikarstva, od koga je traženo da špijunira kolege, iz beležnice scenaristkinje dokumentarnog filma *Lavirinti Igora Vasiljeva*, koji je nedavno prikazan

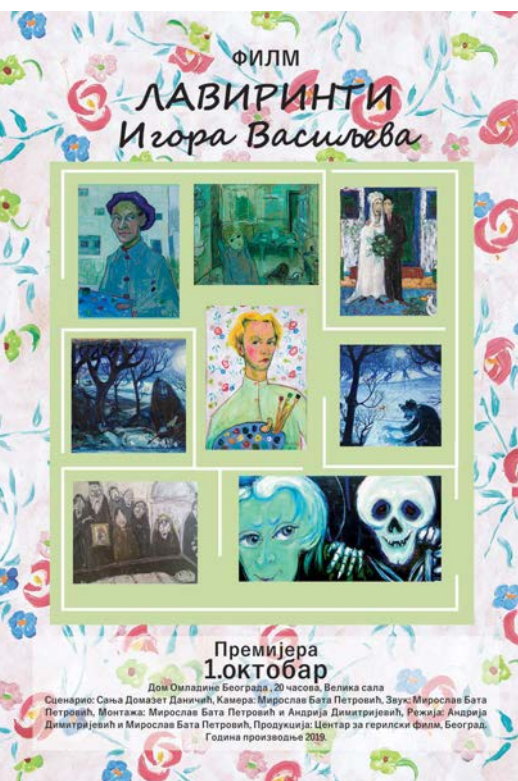
Bio je blatni sneg i mučila se zima, Andrija Dimitrijević, profesor montaže na Fakultetu dramskih umetnosti, i ja sedeli smo u Zemunu, zureći u ultramarinske senke vode, počinjao je da pada sneg. Ponovo smo razgovarali o Igoru Vasiljevu. Citirala sam stihove: “On je bio voće koje se na zemlji pojavilo prvi i jedini put... Da je poživelo, bio bi naš Van Gog... Kratak život i misteriozna smrt...” Gotovo uglas smo izgovorili: “Kakav bi to dokumentarni film bio...” Bata Petrović, istoričar umetnosti i strastan filmski delatnik, bio je treći sanjar u ovoj priči. Čudo se ovoga puta dosađivalo i setilo se nas troje. Odobrena su nam sredstva za dokumentarni film i uronili smo u snimanje, kao kad se skače u ledenu vodu. Kada sam nazvala arhitektu Peđu Ristića, prijatelja Igora Vasiljeva, koji je već uveliko naćeo devetu deceniju,

da govori u filmu, on je prihvatio i dodao: “Ali dodite što pre da me snimate... bojim se da ne umrem... Juče je preminuo moj najbolji drug...” I požurili smo. A Predrag Ristić, u slikarskim krugovima poznat kao Peđa Isus, beše u pravu – zaista nije dočeka premijeru filma *Lavirinti Igora Vasiljeva*, koja je bila 1. oktobra, u Domu omladine Beograda. Publika i kritika su filmu izuzetno naklonjene. Nismo očekivali uspeh. Samo smo radili, opsednuli Igorom Vasiljevom. Režiju, montažu, obradu slike i zvuka uradili su Andrija Dimitrijević i Miroslav Bata Petrović, ja sam bila scenaristkinja. Naš film je sublimat dokumentarnog i igranog materijala, sećanja i svedočenja članova Igorove porodice, prijatelja i istoričara umetnosti. U filmu smo prikazali svaki crtež i sliku Igora Vasiljeva do kojih smo uspeali da dođemo.

zlatnog dečka

Autoportret s lulom

Prvi susret sa slikama Igora Vasiljeva uvek je šok. Pre čeonog sudara sa neopozivim darom neverovatnog Vasiljeva, mislila sam da je Branko Miljković najmlađi genije koji je stigao da za dvadeset sedam godina života napiše sve o ovom našem bednom i raskošnom cirkusu, pod razbijenom klepsidorom. Vasiljev je otišao još mlađi, nije napunio ni dvadeset šest, a ostavio je iza sebe opus koji je po raskoši dara i ideja potpuni ekvivalent Miljkovićevom. Čitav njegov život, čak i decenije pre njegovog rođenja, behu najava čuda i čudnog. Njegov deda, pukovnik ruske carske vojske, Aleksej Vasiljev, beše geodeta i astronom, istraživač Sibira. Negde na nebu iznad Habarovska, otkrio je kako svetluca – nova zvezda.

Kada nastupi revolucija, porodica Vasiljev ne staje na stranu – belih. Vasiljevima je pretilo izgnanstvo. Zajedno sa ruskom elitom, Aleksej Vasiljev dolazi u Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca 1920, koja ih prihvata raširenih ruku. Ruske grafkinje, prave i lažne, glumice što mirišu na ljubičice i spavaju sa draguljima (vreli led među dojkama), ugađeni oficiri, behu društvo dede Igora Vasiljeva. Sin Alekseja Vasilje-

vića, Aleksej takođe, našao se sa ocem u izgnanstvu. Upisuje i Arhitektonski fakultet, ali i crtačku školu, budući da je nadaren za crtanje. Na večernjim časovima crtanja, zaljubljuje se u svetlokosu Valentinu, Valju. Venčavaju se. Aleksej Vasiljev završava arhitekturu i nastanjuju se u senovitom kutku Senjaka, zelenog, bujnog, i rađa im se sin. Ubrzo umire. (Ovaj isti fenomen dogodiće se mnogo puta pre no što dobiju genijalno dete, roditelji gube prvorodeno; to se dogodilo roditeljima Marije Kalas, Salvadora Dalija, Vinsenta van Goga...) I dete koje se rađa sledeće, kao da ima bleštavi višak energije, dve duše, dva života, duplu snagu. Dete koje su posle tragično izgubljenog sina dobili mladi Vasiljevi beše plavokosi – Igor Vasiljev.

Već u detinjstvu njegovo lice najavljuje veliku lepotu i muževnost, a duge ruke i noge – izdržljivog atletu. Vere se po drveću, istražuje mistične kutke Ade Ciganlije, posmatra ptice, miluje one jednokrile i uvek se vraća kući zamršene kose. (Sve su ovo kadrovi našeg filma.) Roditelji koji neprekidno slikaju. I Igor počinje strastveno da slika. Ali počinje Drugi svetski rat. Igor želi da pomogne roditeljima – bavi se malo crnom berzom, krade ponešto iz nemačkih magazina, skuplja dragoceni ugalj slučajno ispao iz lokomotiva. Bavi se i arheološkim iskopavanjima. Rat je, a Igor preplivava sa ostalim dečacima Savu, iako je preko puta ozloglašena NDH. Još tada, Igor je počeo svoj ples sa smrću. (Kasnije će ostati upamćena njegova vožnja na krovu voza koji ulazi u tunel, Igor je stajao na vagonu sve do deset metara ispred tunela u koji je voz leteo.) Kad prvi put vidi leševe na Savi, Igor će se rasplakati. Bunca majci: "Imali su plava lica i ljubičaste prste." (Poslednja faza njegovog slikarstva beše plava. Jung je tvrdio da u ljudskom životu – nema slučajnosti.) Za to vreme, otac koji gubi posao, želi da izdržava porodicu. Retušira seljacima iz okolnih sela fotografije u zamenu za namirnice. Zaručnice usne – tri kašike kajmaka, kosa crna kao gar – deset jaja. Gušći brkovi na mladoženji, dvadeset. Igora tu zauvek zavede moć karikaturnog u crtežu. Grotreska postaje njegova nova ljubav. "U njemu

su se tada već rađale more novoga Goje", kaže Vinaver.

Rat je završen. Igor otkriva nove prostore slobode. Na Savi, u divljem naselju, Vasiljev osniva svojevrstu slikarsku koloniju. Igor često slika raspeća, onda kad ne slika niz svojih autoportreta. Pekić će kasnije primetiti da se krivulja optimizma na Vasiljevim autoportretima s vremenom smanjivala. Igor žuri. Prvi put se ženi pre no što je završio srednju školu i dobija kćer Svetlanu. Svetlana će, takođe, biti darovita slikarka. U gimnaziji, roditelji su zabrinuti za njegovo obrazovanje i dovode mu Borislava Mihajlovića Mihiza za učitelja. Mihiz je zadivljen neobičnom porodicom. Lepotica majka neguje ljupku unučicu. Igor slika u sojenicama zajedno sa Peđom Ristićem, Leonidom Šejkom, Dadom Đurićem... Mihiz svedoči o neverovatnoj Igorovoj energiji i ogromnom optimizmu. Tvrdi da prazni zidovi Crkve Svetog Marka na Tašmajdanu čekaju njegove spretnе ruke. Igor upisuje Likovnu akademiju, ali ne nalazi mir. To su vremena crnih javki. Godine 1947, Igora Vasiljeva optužuju da je hteo da ubije Tita. U pitanju, naravno, nije bio Igorov plan, već šale koje je pričao sa prijateljima umetnicima. Igora su 1947. pustili, posle nekoliko šamara. Ali 1950. nisu. Tražili su da postane doušnik, da javlja šta se sve govori o novoj vlasti u umetničkim krugovima ruske emigracije. Igor odbija. Hapse ga prvog januara. Dobija dve godine robije. Na robiju odlazi sa osmehom. I zatvoren neprekidno slika – na otpacima papira, kutijama šibica... Preko sto crteža ostalo je u zatvoru. Tokom robije, događa mu se i razvod. Sve to prihvata mirno, dok otac juri od političara do političara, da ga oslobodi. Kad stigne do Moše Pijade, takođe slikara, izmoliće pomilovanje.

Posle zatvora, Vasiljev se vraća na Akademiju. Najdarovitiji je, i jedini dobija peticu iz slikarstva. To je jedina petica na čitavoj Akademiji i znači – izbacivanje. No, on izlaže 1953. u ULUS-u i čitav Beograd podrhtava u erupciji boja. Pokraj izložbe prolazi i Petar Lubarda, on, koji ni na sopstvene izložbe ne odlazi, ulazi, privučen sjajem lave sa slika. Vasiljev ide ulicama kao u mantilu arhandela, smeši se devojkama,

opet preplivava Savu, hoda na rukama, planinari. Penje se na gradske zidine kao nebeski baštovan i skida ulične table. Tako je Dado Đurić dugo na vratima svog ateljea držao tablu "General Černjajev". Nastavlja da radi – grupne portrete, groteske. Izlaže ih u Zagrebu i to je još jedan veliki uspeh. Užas malograđanštine, jed, jad i beda lažnog morala tadašnje kulture socijalističkog realizma bivaju ismejavani nemo, a javno. Tih godina ga pohodi još jedan ljubavni grom. Koleginica sa kojom studira na Istoriji umetnosti, Ljupka, mami ga u san svojom lepotom. U Zagrebu se upoznaju, na ekskurziji. U filmu, ona kaže da je bio izuzetno lep, veoma privlačan, i dodaje: "Zlatni dečko. Tako je izgledao." Posle nekoliko meseci, u sjajnoj seni Ohrida, prosi je kod njenih, u Makedoniji. Na prst joj stavlja ruski, starinski prsten. Možemo ga primetiti na njenom portretu. U Ohridu nastaje novi ciklus slika.

A zatim će skliznuti u modru, mutnozelenu, tamnoljubičastu fazu. Svet najednom postaje "kloaka, centralni zatvor, bordel i buvlja pijaca...". Slika u bojama talasa ledenog akvamarina. To beše boja očiju onih leševa na Savi. Slika platna koja plutaju u crnoj apokalipsi odlaska. Vasiljev slika i svoj autoportret sa kosturom, iskežena smrt koja posednički, ljubavno, drži ruku na njegovom ramenu. Ali niko ne sluti kraj. Onda dolazi do kobnog poziva na izlet u Ravanicu. On je već naslikao plavu sliku vode, leš koji pluta, teško, crno nebo... Predomišlja se da li da ide. Na kraju ga prijatelji ubeđuju da ipak krene. Ostavlja trudnu suprugu i roditelje na Senjaku. Do danas nema rešenja misterije o njegovoj smrti. Supruga Ljupka tvrdi da samoubistvo Igor nikada nije spominjao, da se verovatno pentrao po vozu, udario nehotice glavom, potiljkom i pao u reku. U trenutku smrti njemu je 25 godina i naslikao je mnogo crteža i oko 400 slika. Boš, Brojgel, Difi, Ruso, Van Gog, Goja, behu njegovi idoli. Kada je nađen u plitkoj crnoj vodi, ispod mosta, a most je simbol onoga što spaja ovaj i onaj svet, srebrilo se jutro. Pronašli su ga roditelji, koji su dojurili iz Beograda na vest da im je u putu, baš pred Ravanicom, nestao sin. Videli su ga kako leži dole, u vodi, kao da je želeo da naslika nebesa. Njegovo telo beše voće koje se na zemlji pojavilo i procvalo prvi i jedini put. ¶

SANJA DOMAZET

Zabava u ratnom

Kako je izgledao jedan uobičajen dan vojnika u Solunu u godinama 1916–1918? Ovom i drugim manje poznatim temama iz tog vremena bavi se Jasmina Tomašević u knjizi *Veliki rat i mali čovek: svedočenja srpskih vojnika u izdanju Prometeja, čija će promocija biti 10. decembra u podne, u Narodnoj biblioteci Srbije*

U periodu od 12. aprila do 21. maja 1916, oporavljena i reorganizovana srpska vojska pristigla je u Solun. Iskrčavanje je izvršeno u Mikri, istočnom delu grada u kojem su se nalazili kasarna i logori kroz koje je prošla glavnic srpskih trupa. Jedan manji deo trupa bio je stacioniran u kasarni na Zejtinliku i u Seresu, dok je ostatak bio ulogoren u obližnjim selima Suroti, Zumbades (današnji Trilofos), Lutra, Galatišta i Vasilika.

Dolazak savezničke a potom i srpske vojske u Solun doprineo je ionako složenoj multikulturalnoj slici grada. Zato se Solun poistovećivao sa Vavilonskom kulom u kojoj su se mešali ljudi različitih narodnosti i jezika, kao i sa "Pikadili cirkusom", kako su grad ironično nazvali britanski vojnici. Iako su nosili savezničke uniforme, srpski vojnici su bili prepoznatljivi zbog svoje visine (bili su znatno viši od ostalih saveznika) dok su na glavi imali nezaobilaznu, autentičnu srpsku šajkaču.

FILMOVI, PREDSTAVE, MUZIKA

Kako je izgledao jedan uobičajen dan vojnika u Solunu u godinama 1916–1918? Istočna armija je pretvorila grad u svoj mikrosvet, krcat pozorištima, bioskopi-

ma, kafanama i restoranima. Jedan srpski vojnik – i ne samo srpski – mogao je da prisustvuje otvaranju novih dućana i restorana; da odlazi na nedeljnu liturgiju ili pohađa časove stranih jezika; poseti neke od bioskopa koji su se nalazili u Bulevaru pobeđe; prisustvuje predstavama u pozorištima kao što je to bio "Odeon" ili u nekim od poluprofesionalnih u kojima su učestvovali i njegove kolege. Zajedno sa stanovnicima Soluna mogao je da prisustvuje koncertima vojničkih orkestara koji su se gotovo svakodnevno održavali na Trgu slobode i u parku kod Bele kule. Mogao je da čita štampu koja je izlazila na svim savezničkim jezicima. Postojala su i četiri srpska lista: "Srpski glasnik", "Velika Srbija", "Narod" i "Pravda". Prizor uobičajen za brojne evropske gradove toga vremena mogao se tada videti i u Solunu: prodavci novina stajali su na centralnim mestima u gradu – posebno na samom keju i u blizini Bele kule – uzvikujući naslove listova. Gotovo bez izuzetka, kod uzvikivanja imena Velike Srbije postojalo je nepisano pravilo da srpski vojnici, koji bi se tu zadesili, uvek ironično odgovaraju: "Velika Srbija – dabogda ti bila tolika avlija!"

Vojnici su u Solunu često posećivali tri bioskopa, koja su se nalazila u Bule-

Solunu

SEĆANJE NA SOLUN:

Bulevar pobeđe i Bela kula;
Francuski vojni orkestar na
Trgu slobode novembra 1917;
Francuski, britanski i srpski
vojnici u restoranu

Foto: www.iwm.org.uk

varu pobeđe: "Olimpija", koja je bila i prva bioskopska sala u Grčkoj, "Pate", koji se nalazio na uglu sa današnjom Aristotelovom ulicom, i "Palas", odmah pored Bele kule. Prvenstveno su se puštale projekcije humorističkog karaktera, kakve su i sami vojnici najviše voleli. Pored toga, na platnu su prikazivana i poznata klasična dela: *Kralj Lir*, *Romeo i Julija*, *Dama s kamelijama*, *Mletački trgovac* i dr. Najbolji način da se prevaziđe i savlada strah od nemačkog bombardovanja i opasnosti koje su vrebale sa mora, bio je da se ova traumatična iskustva podvrgnu ismevanju i satiri. Ovom cilju poslužile su projekcije poput *Straha od cepelina*, koja je bila opisivana kao komedija puna humora, zatim *Cepelin oboren na ušću Vardara*, *Sumaren br. 33* i mnoge druge. S ulaskom Amerike u rat, u repertoar su uvršćeni i američki. Tako su vojnici u Solunu imali prilike da na velikom platnu gledaju dirljive komedije Čarlija Čaplina.

Gluma na pozorišnim daskama je već sama po sebi sadržavala veću dozu života, omogućavajući vojnicima da se poistovete sa dramskim junacima. Tako je u delu *Devojačka kletva* scena povratka kući izmamila suze mnogim srpskim ali i savezničkim vojnicima, koji su više od svega želeli da se vrate svojim domo-

vima. I dok su pozorišta u Solunu pružala zabavu vojnicima u samom gradu, najveći deo vojničkih pozorišta nalazio se na frontu, gde su se predstave izvodile u pozadini rovova i neposrednoj blizini neprijateljskih linija. Nije bila retkost da Bugari otvore vatru tokom izvođenja predstava, znajući da su u tom trenutku mnogi vojnici okupljeni na jednom mestu. Jedanput je bugarsko bombardovanje prekinulo prve scene jednog pozorišnog komada. General Živojin Mišić, koji je prisustvovao predstavi, oprašajući se od glumaca i komandira čete šaljivo je izjavio kako mu se predstava dopala pošto su je svi preživeli.

Gotovo svakodnevno, vojni orkestri svirali su na Trgu slobode i u parku kod Bele kule. Možda je najbolji opis tog prizora ostavio britanski novinar i urednik solunskog lista "Balkan News" Hari Kolinson Oven, koji je zapisao da su ta popodneva bila najradosnija u životu grada. Pored vojnika, koncerte su posećivali i sami Solunjanici. Ono što je bilo zajedničko svim orkestrima jeste to da je svaki od njih izvodio najpoznatije pesme svoje zemlje. Tako francuski vojni orkestar nije propuštao priliku da odsvira *Sambre et Meuse*, srpski najčuvenije pesme Prvog svetskog rata, poput *Marša na Drinu*, dok

su ruske balalajke slušaocima "često kvarile raspoloženje".

LEPA GRKINJA

Vojnička svakodnevica u Solunu nije baš uvek pokazivala svoju produktivnu stranu. Rastao je broj raznih lokala i prostora za zabavu, kako bi se zadovoljile potrebe vojnika. Njihovo psihičko stanje dobro je oslikao jedan srpski vojnik koji je, nakon opijanja u čuvenim gradskim kafanama i posete delu grada poznatijem kao "Bara" u kom su se nalazile javne kuće, izjavio da je to bio jedini izlaz iz situacije pošto je već narednog dana mogao i da pogine. U mesecima koji su se pretvarali u godine, uz surovu hladnoću zimi i nepodnošljivu vrućinu leti, praćenu komarcima i malarijom, ratujući u blatu i rovovima na frontu, u stalnoj nezvesnosti za sopstveni život, suočeni sa neprijateljem koji ih je držao na nišanu, vojnici su osim borbi iz kojih su izlazili kao pobednici želeli da zaborave sve negativne strane rata. Alkohol i malo ženske nežnosti – koju su obično tražili u ulicama "Bare" – bili su jedini "protivotrov" koji je Solun mogao da im pruži.

U ratnim godinama, Trg slobode je bio epicentar gradskog života. Osim koncerata vojnih orkestara koji su se tu održavali, od gornje strane trga u Venizelosovoj ulici do keja i samog mora, nalazili su se, naćickani jedan do drugog, brojni restorani, kafane i gradski hoteli. Čuveni kafei "Floka" i "Olimpos Palas", pivnica "Kristal" i mnoge druge kafane na promenadi pored mora bile su pune gostiju, od pola osam ujutru do kasno uveče.

Restorani i taverne nicali su na sve strane. Osim grčkih i jevrejskih, restorani su usvojili savezničke kuhinje. Tako su postojali restorani "Verden", restoran "Saraj" u parku kod Bele kule, "Alabra" sa francuskom i italijanskom kuhinjom, srpsko-francuski restoran u hotelu "Imperial Palas" i dr. U Bulevaru pobeđe nalazili su se i restorani srpske nacionalne kuhinje: "Sloboda", pored hotela "Olimpos Palas", "Beograd", a odmah iznad njega i "Avala". Dok je "Avala" privlačila vojnike i sa dva bilijarska stola, "Beograd" je, kao i obližnji "Kolumbo", pored srpske kafe služio jela spremana na svinjskoj masti, koja su srpski vojnici preferirali više od onih spravljanih na maslinovom ulju.

U svim restoranima na keju svirala je muzika u večernjim časovima. U restoranu "Beograd" zabeležen je susret jedne lepe Solunjanke i srpskog vojnika, koji je "pijan od alkohola i ljubavnog zanos" skočio u more:

"Uveče oko sedam časova sedeli smo u bašti kafane 'Beograd', baš pored same morske obale, večerali i pili u veselju. Bašta dupke puna sveta, a svirala je neka ciganska kapela. U blizini našeg stola neko grčko društvo sa nekom lepom, mlečnom i kao upisanom Grkinjom. Grkinja je, sedeći u blizini našeg stola, pravila svojim pokretima i pogledom nemirnih očiju neku igru umetničkog koketiranja. Sve što je bilo u njenoj blizini uzdisalo je, čeznulo je za njom [...] Muzika je po našoj želji svirala i pevala: 'Da su meni oči tvoje...' [...] 'Ako me ova Grkinja još jednom ovako strasno pogleda, ja ću sve što je na stolu pobacati u more.' I ona posle toga pogleda dugo i duboko u mene, i ja sve flaše i čaše bacih u more."

Igra srpskog "ljubavnika" i lepe Solunjanke nastavila se; svaki put kada bi mu ona uputila pogled, on bi nešto bacio. Tako je prvo pobacao sve sa stola, potom i ceo sto u more, da bi na kraju i on sam skočio u vodu, na veliko iznenađenje svih prisutnih. Iz vode su ga izvukli francuski oficiri koji su ovaj interesantan prizor posmatrali sa jednog motornog čamca. Kada su čuli da je srpski vojnik to uradio zbog "lepih ženskih očiju", tek tada je počela zabava i to uz francusko crveno vino. Narednog dana je "ljubavnik" bio na ispitivanju u srpskoj Vrhovnoj komandi i za kaznu je bez odlaganja poslat nazad na front.

NAJBOLJA DESTINACIJA ZA ODMOR

Da su cigarete predstavljale nasušnu potrebu vojnika u tim teškim vremenima, svedoči i jedan srpski dobrovoljac. Jednom prilikom su vojnici – kao i obično – krenuli do Soluna po namirnice i duvan. Nekoliko dana ranije, jedan nemački avion je bombardovao konvoj koji se približavao solunskoj luci. Tom prilikom potopljen je i brod koji je transportovao duvan. Posledica je bila nestašica cigareta u celom gradu. Dobrovoljac – očigledno nepušač – opisao je držanje svojih saboraca koji su danima ostali bez nikotina: "Jadni Švabo nije do-

živeo strašnijih ni većih kletvi, ni kada je guraio kroz Srbiju."

Pošto su čuveni kafei i restorani ostajali zatvoreni tokom noći, vojska se uglavnom premeštala u park kod Bele kule, koji je predstavljao mesto okupljanja za noćnu zabavu. Po završetku večernih koncerata u parku oko 12 sati, vojnici koji su želeli da nastave noćni provod posećivali su salon Bele kule, udaljen samo nekoliko koraka. Ovaj salon, okarakterisan kao mesto gde su vladali "loša zabava, loša pesma, loše pivo i još gori šampanjac po preteranoj ceni", uvek je bio pun, baš kao i svi drugi noćni lokali u Bulevaru pobede. Jedan srpski vojnik, koji je imao prilike da doživi noćni život u Solunu, spasao je od zaborava ovu sliku zabave u salonu kod Bele kule:

"... (Vojnici) većinom mladi i zdravi ljudi, živeći od danas do sutra u ratu, tražili su po prirodnom nagonu malo razonode i predaha. A Solun je onda bio, kao retko koji grad, pun života i provoda: pozorišta, bioskopi, varijetea, šantani, kafane i drugi lokali [...] Po završenom programu, ode pošten i poslovan svet, a u sali i ložama ostadoše lumparoši i ljubavnici sa svojim odabranicama i plaćenim kotama varijetea. Tek tada nastaje pijanka, pesma, igra i veselje. Dva Škotlanda na penju se preko stola i stolice u ložu, a kelnerica ih vuče za suknjice. Ruski oficiri zaigraše kazačok, srpski konjanici jašu stolice u sali, engleski mornari sipaju svojim curama šampanjac u usta i nedra. Vrisak i smeh, zviždanje i kukurikanje. Čitav cirkus i menažerija. A kad se objavi fajront, nastaje krš i lom u sali, dok ne dođu vojnike patrola i uspostaviše red. Vojni autobus skuplja pijane i vozi u garnizon i za brod."

U leto 1917, dakle u trenutku kada već mesecima nisu bile preduzimane ozbiljnije operacije na frontu koji je sve više

stagnirao, Solun je stekao titulu najbolje destinacije za odmor ili kako su ga ironično nazivali na drugim frontovima – idealnog mesta za "piknik". Solunski front bila je jedina ratna pozornica koja je podvrgnuta ruglu u mjuziklima evropskih pozorišta: "Nema rata u Solunu. Ako želite odmor, idite u Solun."

Ipak, bilo bi pogrešno da se Solunski front posmatra na ovakav način. Koliko god da je vojnicima pružao zabavu, Solun nije promenio niti je mogao da promeni realnost rata, niti okrutnosti koje je taj sukob doneo. Tokom rata, Saveznici nisu uviđali značaj Solunskog fronta, smatrajući ga sekundarnim u odnosu na druge ratne pozornice, dok po njegovom završetku značaj vojnih operacija i pobeda Istočne armije nisu bili priznati ili makar to nisu bili u očekivanoj meri. Upravo se iz ovog razloga nameće pitanje da li su i u kojoj meri ratni naponi Saveznika potcenjeni zbog lažne slike Soluna kao idealnog mesta za "piknik". O ovoj iskrivljenoj slici pisao je i britanski ratni novinar Džordž Vord Prajs, koji je ostavio verovatno najpragmatičniji opis situacije na Solunskom frontu:

Ideja da vojnik u Makedoniji vodi lak i siguran život je apsurdno netačna. Radi onoliko koliko jedno ljudsko biće može da izdrži, nezavisno da li u toku ili prilikom prekida borbe. Kad ima malo slobodnih dana predaha, on ne ide svojoj kući da se odmori kao što je to slučaj sa vojnicima u Francuskoj. On postavlja svoj šator koji mu je jedina zaštita od sunca leti i od snega zimi, nekoliko stotina metara iza borbene linije, i kopa, kopa, kopa bez prestanka. Vojnik na Balkanu ima veoma malo slobodnog vremena. Postoje jedinice koje su bile u prvim borbenim redovima i po sedam meseci bez odmora, i ako samo pomislite da se rovovi bombarduju svakoga dana i da neprijateljske patrola izlaze svake večeri, potrebno je mnogo sreće da se preživi sedam meseci bez ranjavanja. Što se tiče malarije, dizenterije i drugih bolesti koje ostaju nepoznate za vojnike u Francuskoj, zapravo su to samo neke od mogućnosti koje pruža program zvani "piknik". Imate gotovo iste šanse da provedete leto bez malarije na Balkanu, kao i da provedete zimu bez prehlade u Engleskoj.

JASMINA TOMAŠEVIĆ

Komunikacija neopranih zuba

Kada biste se našli u situaciji da morate da birate, da li biste radije proveli ceo dan bez vode, osim za piće, ili bez mobilnog telefona? Pitanje nije slučajno jer istraživanja pokazuju da su na listi naših dnevnih potreba mobilni telefoni u samom vrhu, uz higijenu. Devedeset odsto tinejdžera kaže da im je mobilni telefon važniji od dezodoransa, a 93 odsto ga stavlja ispred četkice za zube. I to u istraživanju Bank of America od pre pet godina, sadašnji podaci mogu da budu samo gori od toga.

U nešto novijoj anketi australijske televizije ABC iz 2017. pokazalo se da deset odsto ljudi telefon koristi više od pet sati dnevno, a čak 40 odsto ga koristi barem tri sata. Opet su mlađi šampioni, naravno, mada se navike menjaju i kod starijih. Sve više je i u najstarijoj generaciji onih koji vesti saznaju preko notifikacija, a ne sa televizije, radija ili iz novina.

Reklo bi se da je prihvatanje telefona prirodno za mlade, ali u tom zaključku ima jedna začkoljica. Mlađi su znatno nezadovoljniji zbog svoje opsjednutosti mobilnim telefonom iako kažu da ne mogu bez njega. Stariji kažu da im je telefon korisno komunikaciono sredstvo, koje su dobro uklopili u svoj život i navike. Za mlade aparat je opsesija, a sve više se govori o pravoj zavisnosti iako psiholozi taj izraz upotrebljavaju oprezno.

Zato se javila ozbiljna potreba da se korišćenje telefona ograniči, smanji ili makar stavi pod kontrolu.

Prvi na udaru su tinejdžeri i oni mlađi od njih. Za njih je razvijen čitav niz aplikacija (Famiguard, Spyera, PhoneSheriff ...) koje se instaliraju u aparat i roditeljima daju punu kontrolu, od toga koliko dnevno sme da se koristi do uvida u to šta dete sa telefonom radi, koga zove, koje aplikacije otvara, koje sajtove posećuje. Takođe, telefon sa takvom aplikacijom je i moćno sredstvo za fizičko praćenje. Loša strana, sem što je u pitanju brutalna špijunaža, jeste to što roditelji postaju još opsjednutiji spravom i praćenjem dece na užtrb poverenja na čijem građenju treba da rade zajedno.

Ali sada i za roditelje postoji rešenje za skidanje kilobajtaže. To je aplikacija Monitor, čiji je zadatak da analizira vaše ponašanje sa mobilnim telefonom, da vam meri koliko puta dnevno ga uzimate u ruke, šta gledate, koliko često vam on privuče pažnju čak i kad samo stoji na stolu. Cilj Monitora je da vam ukaže na prekomernu upotrebu telefona ili nekih aplikacija, a u slučaju da uzmete verziju koja se plaća, može vas savetovati i kako da se nekih neželjenih navika oslobodite.

Dobija se više vremena za koje ne znate gde vam ode. Korisnici Monitora kažu da je suočavanje sa tačnim vremenom provedenim, recimo, na Tviteru i Instagramu ili sa podatkom koliko često se mašimo za telefon samo da vidimo "šta ima novo" otrežnjujuće iskustvo. Naročito kada vidite rezultate svog ponašanja tokom vikenda ili godišnjeg odmora. ¶

PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnog štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVAJE ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu prodaja@vreme.com, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i
www.novinarica.net prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

Jesen

U mom kraju noću se čuju kurjaci koji zapomažu mesecu da sačuva njihovu kost i kožu još jednu zimu.

Drveće opušta svoje nekada božanstvene grane svuda po vidokrugu, peca poslednje molekule kiseonika koji su se zaturili zabludelim prolaznicima ispod pazuha, davljenički grli ustajali vazduh i kaljugu na horizontu, vlažno gnjecavo lišće miriše milostivo, teškim defektnim mirisom starog bakinog Dior parfema koji omamljuje sve što još mili i puza i uspavljuje životinje koje još gmižu naokolo.

Poslednji gram lepote grca u golim i sirotim granama koje milostivo pružaju nagore svoje kvrgave ruke kao u grlu zastao povik za spasenje, već izborane, sa tromim venama i staračkim pegama, nemo šalju u nebesa signale da ih poštede.

Brda, nekad jedra, sada su samo sećanje na kukove nekad stasite seljanke koje je nosila ponosito, noge su joj tromе u vunanim čarapama, veđe ogromne natmurile kapke, stalno je pospana, beličastog tena, sad se zapustila, očerupana od mrazova prepušta se jesenjim vetrovima koji je rastržu na sve strane, razdiru joj kožu, nekada rumenu i veličanstvenu, sada žutu, sa skramom sna koju nikako da sakrije u tamne podočnjake.

Ne podnosim jesen. Tmurna je i nestalna. Buđavo poetična. Prohtevna i kapriciozna. Čas mi je vruće, čas podrhtavam. Energija u defanzivi. Život u regresu. Moram da falširam volju za životom i uverenje da onome što zovemo život uopšte doprinosim svojim malim postojanjem.

Jesen me je zatekla nespremnu, teturam se kao pijana od vlage i naslaga odeće, sve u meni se stislo u grč opstajanja, samo da ovo prođe pa ponovo da se sunce razlije po svetlu i vrati minuli smisao postojanja.

Nebo se spustilo na moje čelo, teško defektno sivilo pogled mi drži zaptiven za zemlju, bauljam po močvari od vazduha, i onako sam kratkovida a sad tek ništa ne vidim, ni izlaz iz ovog jesenjeg ludila, lutam jer gubim odjek koraka u lišću koje se u svojoj smrti množi u nekoj neshvatljivoj suicidalnoj pomami, čija je smrt zalog za večni život prirode, obnevidela od žute ljutite lepote koja kao da je poslednji krik života koji se u slobodnom padu po sopstvenoj odluci okončava.

Stalno dobijam vesti da neko umire. Samo u poslednjih nedelju dana umrli su jedna moja baba-tetka, deda moje drugarice i nekoliko ljudi iz javnosti. Svi se predaju, i lakše je. I ja bih da nisam u cvetu mladosti i pravim se da ti cvetovi ne poznaju sezonske promene.

A onda dolaze teške novembarske kiše i jesenje rapso-dije dobiju po svetlu, kao dežavi na potop i prvo grcanje

civilizacije, i odjednom nadiru prvobitni strahovi i voda spirala sa nas glazuru kurtoazije, svi su nervozni, otresiti i psuju, pokazuju svoju pravu prgavu prirodu koju je nekada još i bilo moguće sakriti pod lakim vedrim raspoloženjem rane jeseni a sada niko ni ne stiže da se pretvara da mu je stalo do elementarne pristojnosti i uzusa socijalnog ophođenja.

A opet, ima i jesen svoje čarolije. Noći su prelepe u svojoj sirovoj estetici, svetkovina kamerne prirode i morbidno napajanje melanholijom. Svaka sirota noć priziva još mističnije svitanje, samo mlečno sivilo koje se meškolji na horizontu i jedva iznedri nešto malo svetlosti.

Noću ni ne dišem, grcam u kratkim uzdasima, stalno se borim za vazduh, pratim ugljen-dioksid koji emitujem u vazduh i zamagljujem svojim izduvnim gasovima zvezde na kraju brda, koje nisam videla mesecima, sem u jednoj jedinog kristalnoj noći kada je sve bilo sasvim jasno, i kada sam se

lakonski nastavljala na ceo kosmos koji mi se odjednom pružio nebom kao na tacni.

Jedino u jesen vidimo duše drveća, kao što reče otac junakinje iz *Nimfomanke*, njihovu suštinu bez kičanki od cveća i lišća, голу istinu i napuštena gnezda koja zvrje prazna kao sećanje na

proleće i pupoljke kada je ovde još bilo životne užurbanosti, porodične idile i radinosti, privid smisla iza sitnih poslova svakodnevnice.

Sada ne mogu ni za toliko da se foliram da svakodnevne rutine u pčelinjem kovitlacu i užurbanosti formiraju neki smisao života. Ima nečeg duboko smirujućeg u kasnoj jeseni, kao kada dođeš na groblje sitničavo obuzet svojom tričavom svakodnevicom a onda nabasaš na profano iskustvo života – smrt, i shvatiš da je ta silna užurbanost samo odraz nemoći da svoju praznu svakodnevicu ispuniš radnjama koje joj daju privid ispunjenog i smislenog života.

Jesen me svojim opštim odumiranjem odjednom oslobađa fantazija i bolnih nada da ovaj život nečemu vodi, da postoji svetlost na kraju tunela, druga do one karavađovske dihotomije koju spoznješ u jesen na groblju kada se promoli jedan jedini hitac svetlosti i suicidalno se zabije u zemlju baš dok čekaš da se upokoji neka duša i kaže ti da svetlost stanuje tamo negde iza pogleda, da tamo negde nikad ne presušuje, da se u njoj kupaju ubogi i tužni. I čežnja duše za prolećem i letom samo je sećanje na kupanje u svetlosti koju ništa na ovoj planeti ne može da zadovolji.

NEVENA MILOJEVIĆ

Foto: John Frenzel / FreeImages

**DRŽAVA I
SOLIDARNOST**

POGLED UPRT U EVROPSKO PRAVO

VREMENA

POLITIČKA EMISIJA U PRODUKCIJI NEDELJNIKA

SPECIAL VREME

OD ČETVRTKA U 18H

gosti:

**BOŽO PRELEVIĆ
i ZAGORKA DOLOVAC**

voditelj: **FILIP ŠVARM**

na www.vreme.com,
na YouTube kanalu Vremena

kao i na TV Šabac, TV Sandžak, T1 Zaječar,

Telemark Čačak, TV Valjevo Plus,

KATV Kraljevo, TV Forum Prijepolje

te na portalima Južne vesti i Užička nedelja

Zadovoljstvo
u vožnji

THE X6

bmw.rs

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec